

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΔ'.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

ΑΡΙΘ. 121

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΑΡΡΩΣΤΕΙΑΣ (*)

Αὐτός εἶναι ὁ τίτλος τοῦ πρυτανικοῦ λόγου, τὸν ὁποῖον ἐξεφώ-
νησε κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος ὁ καθηγητὴς τῆς ΙΙ Παθολογικῆς
Κλινικῆς καὶ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἀμβούργου A. t-
thur Jores. Εἰς τὴν προσπάθειαν τὴν ὁποίαν καταβάλλουν
ἀπὸ τῶν στηλῶν των αἱ «Ἀκτίνες» διὰ νὰ δείξουν τὴν ἀληθῆ ἀν-
θρωπολογικὴν κατεύθυνσιν τῶν βιολογικῶν ἐπιστημῶν, μίαν κα-
τεύθυνσιν ποῦ ἀνοίγει νέους ὁρίζοντας εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἔρχε-
ται νὰ προστεθῇ καὶ ἡ νέα αὐτὴ ἐργασία τοῦ καθηγητοῦ Jores,
ὁ ὁποῖος λίαν εὐχαρίστως ἐδέχθη χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῶν «Ἀ-
κτίνων» νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ περιοδικὸν μας. Τὸν εὐχαριστοῦμεν
θερμῶς διὰ τὴν συμβολὴν του εἰς τὸ πνευματικὸν ἔργον τῆς «Χρι-
στιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἀλλὰ θερμῶς εὐχαριστοῦμεν
ἐπίσης καὶ τὸν καθηγητὴν τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστη-
μίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκὸν κ. Μαρίνον Γερουλάνον,
ὁ ὁποῖος ἐδέχθη καὶ μᾶς προσέφερε τὴν μετάφρασιν τῆς ὡς ἄνω
ἐργασίας, διὰ τὴν ὁποίαν προσωπικῶς ἐπικοινωνήσῃ με τὸν κα-
θηγητὴν Jores. Εἶναι μία ἀκόμη συμβολὴ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ μας
Διδασκάλου εἰς ἓνα ἔργον, τοῦ ὁποῖου ὁ ἴδιος ὑπήρξε πρωτοπό-
ρος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοῦ ὁποῖου τὰ πορίσματα καὶ τὴν πείραν
ἀπέδωκεν εἰς τὸ ἔργον του «Ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος
Παράγων» ὡς καὶ εἰς τὰς μελέτας του, τὰς δημοσιευθείσας εἰς
τὰς «Ἀκτίνες» καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς
Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἀρρώ-
στεια καὶ ἡ Ψυχὴ».

Δὲν θ' ἀπετολμᾶτο ἄλλοτε νὰ τεθῇ τὸ
ἑρώτημα, ἐὰν ἡ ἀρρώστεια ἔχη πνευματι-
κὸν νόημα, διότι ἐπιστημονικὸν ἔθεωρει-
το μόνον ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξερευνηθῇ
ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παραδεδομένων ὑπὸ τῶν
φυσικῶν ἐπιστημῶν συμφώνως πρὸς τὸν
νόμον τῆς αἰτιότητος. Πᾶν ὅ,τι εὐρίσκετο
πέραν τούτου ἔθεωρετο ἀπασχόλησις τῶν
φιλοσοφούντων καὶ ἐνομιζέτο, ὅτι οὐδόλως
θὰ ἠδύνατο νὰ προαγάγῃ τὴν ἐπιστήμην.
Τότε ἀνηρευνᾶτο τὸ αἷτιον, ὅχι ἡ σκοπιμότη-
τις τῆς νόσου, σήμερον ἀποδεχόμεθα ὅτι

ἡ τελεολογικὴ θεώρησις ἦτοι ἡ ἀναζητή-
σις τῆς σκοπιμότητος, τῆς ἐννοίας τῆς νό-
σου, ὅχι μόνον προάγει τὰς γνώσεις ἡμῶν,
ἀλλὰ καὶ ὅτι εἰς πλείστας γνῶστάσεις ἀπο-
τελεῖ αὐτὴ τὸν μόνον τρόπον ἐξερευνησε-
ως τοῦ γεγονότος. Ἡ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ταύ-
της ἐξερευνησις τῆς νόσου διανοίγει νέους
ὁρίζοντας ἐπιγνώσεως, ἐξαίρετον σημασί-
ας, ἰδίως διὰ τὸν ἐν τῇ πράξει ἰατρόν.

Ἡ ἰατρικὴ τῶν τελευταίων πενήτηκοντα
τούλάχιστον ἐτῶν, ἐβασίζετο ἀποκλειστι-
κῶς ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν
καθορισθείσης θετικῆς μεθόδου ἐρευνῆς
καὶ τοῦτο προήγαγεν ἀναμφισβητήτως με-
γάλως τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην. Ἀλλὰ αἱ
οὕτω κηθεῖσαι γνῶσεις ἀφορῶσι μόνον

(*) Πρυτανικὸς λόγος. — Ἐδημοσιεύθη
εἰς τὸ περιοδικὸν Die Medizinische Welt.
(Ἄρθ 1. — 6 Ἰανουαρίου 1951) με τὸν
τίτλον «vom Sinn der Krankheit».

τὴν μίαν πλευρὰν τῆς νόσου, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸ ὄργανον. Ἐπὶ τούτου ὅμως ἐπιδρᾶ, κατὰ ἀνεξερεύνητον τρόπον, κατώτερος παράγων, ὁ πνευματικὸς παράγων, ὅστις δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν θετικὴν ἔρευναν. Αἱ δύο αὐταὶ κατευθύνσεις ἐρευνῆς, ἡ τῆς αἰτιότητος καὶ ἡ τελεολογική, πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ αἱ δύο ἐκ παραλλήλου, διότι ἐκάστη τούτων διανοίγει ἄλλας περιοχὰς ἐξερευνήσεως. Τὸ σύνολον τοῦ ἀνθρώπου ἀπαιτεῖ ἐξερεύνησιν καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς συγχρόνως.

Ὁ πάσχων, ἰδίως ὁ ἐκ χρονίας νόσου, ἀντιλαμβάνεται τὴν ἰδικὴν του ἀρρώστειαν, ὡς γεγονός τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ αὐτὸν ἀποκλειστικῶς, καὶ διὰ τοῦτο ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀρρώστειας του. Καὶ δικαίως, διότι ἕκαστον ἄτομον ἐμφανίζει ἰδιαιτέρον τρόπον ἐκδηλώσεως μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς νόσου, ἣτις παρακολουθεῖται καὶ ὑπὸ ἰδιαίτερας δι' ἕκαστον θεραπείας. Ἡ ἀσθένεια ἐνὸς πάσχοντος ἐκ πνευμονικῆς φυματώσεως, εἶναι πάντοτε διάφορος, ἐνίοτε κατὰ πολὺν διάφορος, τῆς αὐτῆς νόσου ἑτέρου πάσχοντος. Ὁ παθολόγος-ἀνατόμος βλέπει τὰς αὐτὰς ἀλλοιώσεις τοῦ ὄργάνου καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις, ἀλλὰ τὴν ἀρρώστειαν ἐκάστου θὰ κατανοήσωμεν, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ἐκτὸς τοῦ ὄργανικοῦ, καὶ τὸν πνευματικὸν παράγοντα. Τότε θὰ ἐννοήσωμεν διατὶ ὁ πάσχων ὁμιλεῖ διὰ τὴν ἀρρώστειαν του. Διότι αὐτὴ ἐπιδρᾶ κατὰ ἰδιαιτέρον ἐκάστοτε τρόπον ἐπὶ ὅλης αὐτοῦ τῆς προσωπικότητος, ἐπὶ ὅλης τῆς ζωῆς του, τὴν ὁποίαν δυνατόν νὰ μετατρέψῃ ἐξ ὀλοκλήρου ὥστε νὰ ἔχῃ συνεπείας ἀφορώσας ὅλην αὐτοῦ τὴν ὑπαρξιν. Ὁ πάσχων καὶ ἡ ἀρρώστεια του ἀποτελοῦν τι τὸ ἐνιαῖον.

★

Ἡ τοιαύτη διὰ τὸν ἐκάστοτε πάσχοντα ἰδιάζουσα σημασία τῆς νόσου ἀνεγνωρίσθη κατόπιν τῆς ἀνερευνήσεως τῶν νευρώσεων διὰ τῆς μεθόδου τῆς ψυχανάλυσεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς νέας κατευθύνσεως τῆς ψυχολογίας, τῆς ψυχολογίας τοῦ βάθους. Νεύρωσις ἀποκαλεῖται ἡ νοσηρὰ κατάστασις, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς λειτουργικῆς διαταραχῆς τοῦ ὄργάνου ἄνευ κατα-

φανοῦς ἀνατομικῆς αὐτοῦ ἀλλοιώσεως. Προκύπτει δὲ αὕτη, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὡς ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ὑπερνηκῆσῃ ἐμφανιζομένης βιοτικᾶς δυσχερείας, ὁπότε, ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς ἀποφεύγει νὰ λάβῃ δύσκολον ἢ ἀνεπιθύμητον, ἀλλὰ ἐπιβαλλομένην ἀπόφασιν, ἀφ' ἑτέρου προσπαθεῖ ν' ἀποκρούσῃ τὴν καταπιέζουσαν αὐτὸν ψυχικὴν ἀγωνίαν. Ἀκολουθεῖ τὸν πρὸς στιγμὴν εὐκολώτερον δρόμον, ὅστις ὅμως φέρει εἰς ψυχικὴν ἀδιέξοδον. Μία γυναίκα, τῆς ὁποίας ὁ σύζυγος παρέμεινεν ἐπὶ ἔτη μακρὰν αὐτῆς ἕνεκα τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἐπακολούθου αἰχμαλωσίας αὐτοῦ, γνωρίζεται μὲ ἄλλον ἄνδρα. Προκειμένου ἦδη νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ σύζυγος ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας εὐρίσκειται αὐτὴ εἰς τὴν ἀνάγκην λήψεως δυσχεροῦς ἀποφάσεως, εἴτε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἄνδρα μὲ τὸν ὁποῖον συζῆ, ἐξομολογουμένη εἰς τὸν σύζυγον καὶ αἰτούσα συγχώρησιν, εἴτε ν' ἀποχωρισθῇ ὀριστικῶς τοῦ συζύγου. Ὅποιαδῆποτε τῶν ἀποφάσεων τούτων εἶναι ἐξ ἴσου δυσχερῆς. Ἐπὶ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ψυχικῆς ταύτης ἀγωνίας ἐμφανίζονται καρδιακὰ συμπτώματα βαρείας μορφῆς, ἰδίως κατὰ τὴν νύκτα: ταχυκαρδία, παλμοί, προκαρδιος πόνος, ἀγωνία. Συμπτώματα καρδιακῆς στηθάγχης, τὰ ὁποῖα ἐκλαμβάνονται ὡς καρδιακὴ πάθησις φέρουν αὐτὴν εἰς τὸν ἰατρόν. Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ὄργανικῆς παθήσεως, ἀλλὰ περὶ λειτουργικῆς νόσου, περὶ ψυχικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς λειτουργίας τοῦ ὄργάνου, ἣτις προκύπτει ἐκ τῆς ἀφανοῦς στάσεως ἀπέναντι τοῦ βιοτικοῦ γεγονότος ἐκ τῆς ἀποφυγῆς λήψεως σταθερᾶς ἀποφάσεως. Τὸ ὄργανον ὑποκύπτει τότε εἰς τὴν δυσμενῆ ψυχικὴν ἐπίδρασιν.

Συχνότεραι εἶναι ἕτεραι πολὺ πλέον περίπλοκοι καὶ δυσεξερεύνητοι περιπτώσεις, ἰδίως δυσμενῆ βιώματα ἐπερχόμενα κατὰ τὴν πρώτην παιδικὴν ἢ τὴν κατόπιν νεαρὰν ἡλικίαν, ὅτε διαμορφοῦνται ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀτόμου. Τοιαῦτα εἶναι λ.χ. σφαιλερὰ στάσις τῶν γονέων ἀπέναντι τοῦ ἀναπτυσσομένου τέκνου, μόνιμος ἀντίθεσις μεταξὺ τούτου καὶ ἐκείνων, ἀνεκπλήρωτοι προσπάθειαι ἢ ἐπιθυμίαι, ἀπαιτήσεις μὴ προσαρμοζόμεναι εἰς τὸ δυνατόν, πάντοτε

δηλονότι ἑλλιπῆς ἢ σφαλερὰ στάσις ἀπέναντι τοῦ γεγονότος. Πάντα ταῦτα παραμένοντα εἰς τὸ ὑποσυνείδητον καὶ ἐκεῖθεν ἐπενεργοῦντα ἐπιδρῶν ἐπὶ τοῦ ὄργανου καὶ προκαλοῦν ἕσωθεν ἐπερχομένην διαταραχὴν τῆς καθωρισμένης τάξεως εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῶν λειτουργιῶν.

Εἰς τὴν ὑστερίαν λ.χ., πάθῃσιν συγγενῆ πρὸς τὴν νέρωσιν, ἐμφανίζεται πάρεσις ἐνὸς ἄκρου ἢ ὑστερικός ἐμμετος ἢ ἄλλα τοιαῦτα συμπτώματα, τὰ ὅποια δὲν προέρχονται ἀπὸ βλάβην τοῦ ὄργανου, ἀλλὰ ἀπὸ ψυχικὴν ἐπίδρασιν προκύπτουσαν ἀπὸ ἐπισφαλῆ στάσιν τοῦ ἀτόμου ἀπέναντι βιοτικῆς τινὸς γεγονότος. Καὶ ἐνταῦθα τὰ συμπτώματα δὲν προέρχονται ἐξ ἀνατομικῆς βλάβης τοῦ ὄργανου, ἀλλὰ κατὰ ψυχικῆς ἐπιδράσεως ἣτις προκαλεῖ διαταραχὴν ἢ ἀναστολὴν τῆς λειτουργίας τούτου. Τὰ πρὸς τὰ ἔξω ἐκδηλούμενα συμπτώματα καθορίζουν τὴν μορφὴν τῆς νοσηρᾶς καταστάσεως. Τὸ αἷτιον πρέπει ν' ἀναζητήσῃ ὁ ἰατρός ἐξερευνῶν τὸν ὄλον ἄνθρωπον. Τότε θὰ κατανοήσῃ τὴν ἰδιάζουσαν διὰ τὸν ἀσθενῆ του νόσον καὶ θ' ἀντιληφθῆ τὸ νόημα, τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς ἀρρώστειας του.

Ἡ ἐμφάνισις τῆς νόσου ἀπαλλάσσει τὸν πάσχοντα ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ λάβῃ ὀριστικὴν ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος αὐτὸν ζητήματος, ἢ ὅποια ὀπωσδήποτε τοῦ εἶναι δυσάρεστος καὶ ἀνεπιθύμητος. Ἡ νόσος διανοίγει εἰς αὐτὸν διέξοδον, ἀλλὰ διέξοδον πρόσκαιρον, ἐπιφέρει πρὸς στιγμὴν τὴν λύσιν τῆς ψυχικῆς δυσχερείας, ἀλλὰ λύσιν φαινομενικὴν. Ἡ νόσος διεγείρει προσέτι αἴσθημα συμπαθείας τοῦ περιβάλλοντος ὑπὲρ αὐτοῦ. Τοῦτο κολακεύει τὸν ἐγωϊσμόν του καὶ δικαιολογεῖ τὴν ὑπ' αὐτοῦ τηρουμένην ἀρνητικὴν στάσιν, τόσον ἀπέναντι τοῦ ἑαυτοῦ του, καθὼς καὶ ἀπέναντι τοῦ περιβάλλοντος.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας, παρὰ τὴν πρόσκαιρον καὶ σφαλερὰν λύσιν τῆς βιοτικῆς δυσχερείας, παραμένει τὸ πραγματικὸν αἷτιον τῆς νόσου, ἢ σύγκρουσις μεταξὺ καθήκοντος καὶ ἀκόλουθουμένης ὁδοῦ. Τοῦτο ἀφορᾷ τὴν συνείδησιν. Ἄλλ' ἢ συνείδησις εἶναι πρωταρχικὸν βασικὸν ψυχικὸν κριτήριον πηγάζον ἀπὸ τὰ βάθη

τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπόκειται εἰς τὴν νόσιν. Ἐὰν ἡ καθοδήγησις τοῦ ἀτόμου ὑπὸ τῆς συνείδησεως ἤθελε παραμερισθῆ, ἐπιβαλλομένης τῆς νοήσεως, ἴσως ν' ἀπαφευχθῆ ἡ ἐκδήλωσις τῆς νόσου, ἀλλὰ τότε τὸ ἄτομον παραμένει εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν συνείδησίν του. Τοῦτο ἐκμηδενίζει τὴν προσωπικότητα. Ὁ μὴ καθοδηγούμενος ὑπὸ τῆς συνείδησεως ἀποφεύγει τὴν σωματικὴν ἀρρώστειαν, ἀλλὰ παύει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ψυχικῶς ὑγιῆς, νὰ εἶναι ἄρτιος ἄνθρωπος. Ψυχικῶς ὑγιῆς εἶναι ὁ ζῶν ἐν τῇ ἀληθείᾳ, ὁ πορευόμενος διὰ μέσου τοῦ φωτός καὶ ἀπεχθανόμενος τὸ σκότος. «Ἡ συνείδησις ὡς εἰς τὰ βάθη τῆς ὑπάρξεως ἐρριζωμένον αἶσθημα καθοδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον, ἵνα ἀνυψωθῆ ὑπὲράνω τοῦ ἑαυτοῦ του» (J. Revers).

Ἡ ἐκδήλωσις τῆς νευρώσεως συγκαλύπτει τὴν ὑφισταμένην σύγκρουσιν μεταξὺ βουλήσεως καὶ συνείδησεως. Ἄλλ' ἢ συνείδησις εἶναι τὸ ὑπέρτατον, ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου, δικαστήριον μεταξὺ καλοῦ καὶ κακοῦ. Πάν ὅ,τι ἀντιτίθεται εἰς τὸ κριτήριον τῆς συνείδησεως εἶναι ἁμάρτημα. Ἡ ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης προκύπτουσα νόσος εἶναι ἀπόρροια τῆς ἁμαρτίας. Δυνατὸν ἐνίοτε νὰ μὴ εἶναι ἁμαρτία τοῦ ἰδίου τοῦ πάσχοντος ἀλλὰ τῶν γονέων. Πλείστα νευρώσεις ἔχουν ὡς ἥδη ἐλέχθη, βαθύτερον αἷτιον τὴν σφαλερὰν στάσιν τῶν γονέων ἀπέναντι τῶν τέκνων. Τοῦτο ἐγκαταλείπει εἰς τὰ τέκνα ἐνδόμυχον ψυχικὴν δυσαρμονίαν, ἣτις προκαλεῖ τὴν νευρωτικὴν τούτων ἐκδήλωσιν. Ὅστις δὲν ἀκολουθεῖ πιστῶς ὅ,τι ἡ συνείδησις εἰς αὐτὸν ὑποδεικνύει ὑποκύπτει εἰς τὴν ἀρρώστειαν.

★

Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις δὲν ἀφορᾷ μόνον τὰς νευρώσεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ὀργανικὰς νόσους. Ἀπόλυτος διαφορὰ μεταξὺ νευρωτικῆς, λειτουργικῆς καὶ ὀργανικῆς νόσου δὲν ὑπάρχει. Ἐπὶ μακρὸν παραμένοντα λειτουργικὴ διαταραχὴ ὄργανου τινός, ὡς ἐκδήλωσις νευρωτικῆς καταστάσεως, ἐπιφέρει συχνότατα ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις, προκαλεῖ τὴν ὀργανικὴν νόσον. Πλείστα ὀργανικὰ νόσοι ἔχουν

νευροψυχικὴν αἰτιολογίαν(*) λ.χ. τὸ βρογχικὸν ἄσθμα, τὸ ἔλκος τοῦ δωδεκαδακτύλου, ἡ ἀγγειακὴ ὑπέρτασις καὶ πλείσται ἄλλαι. Αὗται εἶναι παθήσεις αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται σήμερον εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν. Παρὰ τὰ ἄμεσα τὴν νόσον προκαλοῦντα αἰτία, ἅτινα δι' ἐκάστην περίπτωσιν ἡ ἐπιστήμη ἔχει καθορίσει, συμβάλλει εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς νόσου καὶ ἡ ψυχονευρικὴ τοῦ πάσχοντος κατάστασις. Συμφώνως πρὸς τὴν ἐκδοχὴν αὐτὴν πολλαπλασιάζεται ὁ ἀριθμὸς τῶν νόσων αἵτινες προκύπτουν ἐκ τῆς συγκρούσεως μεταξὺ σφαιλερᾶς στάσεως τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς καθωρισμένης τάξεως πρὸς εὐμενῆ διαβίωσιν ἐντὸς τῆς κοινωνίας. Προέχουν, ὡς ἐλέχθη, αἱ κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν ἐπελθοῦσαι συγκρούσεις. Τὸ βρογχικὸν ἄσθμα, κατὰ τὴν φυσικομηχανικὴν αἰτιολογίαν, προέρχεται ἐξ ὑπερευαισθησίας τοῦ βλεννογόνου τῶν βρογχῶν, ἀπέναντι διαφόρων ὀργανικῶν οὐσιῶν.

Ἐγένετο προσπάθεια ἐπιδράσεως κατὰ τῆς εὐπαθείας τῶν βλεννογόνων ἄλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Οὔτε ἡ ἀπαμάκρυνσις τοῦ πάσχοντος ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου ἀνευρίσκειται ἡ ἐπιβλαβῶς ἐπενεργοῦσα οὐσία εἶναι ἀποτελεσματικὴ, διότι οἱ τοιοῦτοι ἄρρωστοὶ εἶναι εὐπαθεῖς ἀπέναντι διαφόρων οὐσιῶν (polyvalant). Ἡ φυσικομηχανικὴ θεραπεία ἀπέτυχεν. Ἐὰν ὁ πάσχων ἐξετασθῇ μέσῳ τῆς ψυχικῆς ἀναλύσεως, θὰ διαπιστωθῇ ὅτι τὸ βασικὸν αἷτιον τῆς καταστάσεως εὐρίσκεται εἰς τὸ ὑποσυνείδητον. Ἐκεῖθεν ἐπενεργεῖ λ.χ. ὁ φόβος ἐκ τοῦ ὅτι ὁ πάσχων ἀμφιβάλλει, ἐὰν θὰ δυνηθῇ νὰ συγκρατηθῇ ἐντὸς τῆς κοινωνίας, νὰ ζήσῃ καὶ ν' ἀναδειχθῇ ἐντὸς ταύτης. Ἐὰν ἡ θεραπεία θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ στραφῇ ἀποτελεσματικῶς κατὰ τοῦ τοιούτου αἰτίου, τὰ θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν θετικώτερα. Ἐνταῦθα ἡ τελεολογικὴ θέωρησις δίδει τὴν ὀρθὴν λύσιν. Κατὰ ποῖον ὁμοῦ τρόπον ἐπενεργεῖ ἡ ψυχικὴ ἐπίδρασις ὥστε νὰ ἐπέλθῃ ἡ σωματικὴ ἀλλοίωσις, τοῦτο μένει ἀνεξήγητον. Τόσον ἡ

φυσικομηχανικὴ θέωρησις, ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν αἰτιότητα, ὅσον καὶ ἡ τελεολογικὴ ἢ ἐκ τῆς ψυχικῆς ἐπιδράσεως, ἀμφότεραι αἱ κατευθύνσεις εἶναι ἀναγκαῖαι διὰ τὴν πλήρη κατανόησιν τῆς νόσου.

Ἀκόμη καὶ διὰ τὰς λοιμώδεις νόσους, τῶν ὁποίων τὸ ἄμεσον αἷτιον εἶναι γνωστὸν, δὲν γνωρίζομεν διατί καὶ αὗται ἔχουν ἐκάστοτε τόσον διάφορον τὴν ἐμφάνισιν καὶ πορείαν. Ἡ ἰλαρὰ προσβάλλει σχεδὸν πάντα τὰ ἄτομα. Ἡ πανόλης προσέβαλλεν πολυάριθμα ἄτομα καὶ κατεύπανεν αὐτομάτως, ἄγνωστον διὰ ποῖον λόγον. Ἄλλαι ἐπιδημῖαι προσβάλλουν ἐκάστοτε ὀλίγα ἄτομα. Παραδεχόμεθα ὡς αἷτιον τούτου προδιάθεσιν, ἢ τούναντίον ἠϋξημένην ἀντίδρασιν τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἀποδίδομεν ταῦτα εἰς τὴν σύστασιν τῶν χυμῶν, ἄγνωστον ὁμοῦ πόθεν αὕτη προκύπτει.

Ἡ φυματίωσις προσβάλλει σχεδὸν πάντα ἄνθρωπον. Ἐκαστος ἐξ ἡμῶν εἶναι δυνατὸν νὰ διήλθῃ ἀρχικὸν στάδιον λοιμώξεως, διότι ὅλοι ὑποκείμεθα καθ' οἰονδήποτε τρόπον εἰς τὴν μόλυνσιν. Οἱ παραμένοντες πλησίον πάσχοντος φυματικοῦ, ὑπόκεινται βεβαίως περισσότερον, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τούτων δὲν ἐκδηλοῦται εἰς ὅλους ἡ νόσος. Ἐκδηλοῦται ὁμοῦ αὕτη εἰς κρισίμους περιόδους τῆς ζωῆς, ὅτε ὑπάρχει καταβολὴ σωματικῆς καὶ ψυχικῆς. Τὸ ἀκόλουθον παράδειγμα: Νεαρὰ νοσοκόμος ὑπηρετεῖ ἐπὶ ἔτη εἰς φυματιολογικὴν Κλινικὴν χωρὶς νὰ πάθῃ μόλυνσιν. Ἐρχεται εἰς γάμον καὶ ζῆ ἐπὶ τινὰ ἔτη εὐτυχῆς. Ὁ σύζυγος ἐπιστρατεύεται καὶ φονεύεται εἰς τὸν πόλεμον. Αὕτη ἐπανέρχεται τότε εἰς τὴν φυματιολογικὴν Κλινικὴν καὶ ὑπηρετεῖ ἐπὶ μακρὸν πάλιν χωρὶς νὰ πάθῃ. Ἦδη γνωρίζεται μετ' ἄλλον ἄνδρα, τὸν ὁποῖον σκέπτεται νὰ ὑπανδρευθῇ, ὁπότε, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ γάμου, ἐπέρχεται πνευμονικὴ ἀιμορραγία. Ἡ ψυχικὴ ἔρευνα διευκρινίζει ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη ἐπάλειεν ἐπὶ μακρὸν ἐναντίον ψυχικῆς δυσχερείας, ἡ ὁποία κατεπόνει αὐτὴν. Αὕτη αἰσθάνεται τὸν δεύτερον γάμον ὡς ἀμαρτίαν, ὡς ἀπιστίαν πρὸς τὸν πρῶτον σύζυγον μετὰ τοῦ ὁποῖου ἀκόμη συνδέεται δι' ἀγάπης καὶ εἰς τὸν ὁποῖον νομίζει ὅτι

(*) Ἰδὲ καὶ Μ. Γερουλάνου: Ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγων (ὁ μεταφραστὴς).

πρέπει καὶ θέλει νὰ μείνῃ πιστή. Ἡ ψυχικὴ καταπόνησις ἐπιφέρει τὴν νόσον. Ἐν-καιρία μολύνσεως ὑπῆρχε πάντοτε, ἀλλ' ἡ ψυχικὴ ἰσορροπία προεφύλαττεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν λοίμωξιν. Ἡ διαταραχὴ ταύτης, ἡ ἐπισηφαλὴς στάσις ἀπέναντι τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ζωῆς ἐπέφερε τὴν νόσον. Ἡ περιπτώσις δὲν εἶναι τυχαία καὶ μοναδική. Ὁ Hübschmann περιγράφει πλείστας ὁμοίας περιπτώσεις.

Ἀκόμη καὶ ἡ προδιάθεσις πρὸς νόσησιν ὑπόκειται εἰς ψυχικὴν ἐπίδρασιν. Αἱ λοιμῶδεις νόσοι δὲν ἔχουν ὡς μόνην αἰτιολογίαν τὴν μόλυνσιν ἐξ ἐπαφῆς μὲ ἄλλον ἀσθενῆ καὶ τὴν προδιάθεσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχικὴν στάσιν τοῦ αἰσίου ἀπέναντι τῆς μόλυνσεως, στάσιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαρτᾶται ὄχι μόνον ἡ ἐκδήλωσις, ἀλλὰ καὶ ἡ πορεία καὶ ἡ ἔκβασις τῆς νόσου (*).

★

Ἡ διαβίωσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸν κόσμον ἔχει ὑπέρτατον σκοπὸν τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ τελειοποίησιν. Ἡ ἀρρώστεια συμβάλλει πρὸς τοῦτο, καθοδηγεῖ εἰς πνευματικὴν ὠρίμανσιν, ἀρκεῖ ὁ ἀνθρώπος νὰ ἔχη τοῦτο κατανόησιν καὶ ἐπιδεικνύεται πρὸς τοῦτο πρόθυμος. Μεταξὺ τῶν Ἁγίων οἵτινες ἔφθασαν τὴν δυνατὴν ἀνθρώπινον τελειότητα, ὑπάρχουν πλείστοι, εἰς

(*) Πλείστοι τοιαῦται περιπτώσεις περιλαμβάνονται εἰς τὸ τεῦχος Μ. Γερούλανοῦ: Ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγον 1948.

Καὶ αἱ ἐκ γενετῆς νόσοι εἶναι δυνατὸν νὰ προέρχωνται ἐξ ἐπενεργείας ψυχικῆς αἰτιολογίας ἐπὶ τῆς μητρὸς κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐγκυμοσύνης (συγγενεῖς διαμαρτία) ἢ κατὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν ταύτης (συγγενοῦς παραμορφώσεως). Ὁ λαὸς παραδέχεται τοῦτο. Ψυχικῆς ἐπιδράσεως καταβολὴ δυνατὸν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν κακοήθους νεοπλασίας. Ἡ ψυχικὴ ἐπίδρασις δυνατὸν καὶ ἐδῶ νὰ προέρχεται ἀπὸ συγκρούσιν πρὸς τὴν συνείδησιν, ἐκ δοκιμασίας προερχομένης ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐάν οὗτος ἐν τῇ εὐτυχίᾳ ἐξ ὑπεροψίας ἀπομακρυνθῆ τῆς θεόθεν θεώσεως τάξεως ἢ καὶ μόνον διὰ τῆς σκέψεως φέρεται πρὸς τοῦτο, δυνατὸν διεγερομένη ἡ συνείδησις νὰ προκαλέσῃ τὴν δυσμενῆ ψυχικὴν ἐπίδρασιν ἐξ ἧς ἡ δοκιμασία. (ὁ μεταφραστῆς)

τοὺς ὁποίους θὰ ἠδύνατο νὰ διαπιστωθῆ, ὁποῖαν ἐπίδρασιν εἶχεν ἐπὶ τούτων ἡ νόσος. Ἡ ἀρρώστεια ἐπιφέρει τὴν τελειοποίησιν, εἰς τὴν ὁποῖαν τινὲς τούτων ἴσως δὲν θὰ ἔφθασαν ἄνευ ταύτης.

Ἀπὸ τὴν καθ' ἡμέραν πείραν του ὁ ἰατρός ἔρχεται συχνότατα νὰ διαπιστώσῃ, ὅτι χρονίως πάσχοντες καὶ ἐπὶ ἔτη ταλαιπωροῦμενοι ἀπὸ πόνους καὶ ἄλλα βαρῆα ἐνοχλήματα, ὑπομένουν ἀγογγύστως ταῦτα, ὡς καὶ μακροχρόνιον κατάκλισιν καὶ ἀκινήσιαν χωρὶς ν' ἀδημονοῦν. Συχνὰ μάλιστα εἶναι οὗτοι οἱ παρήγοροι τοῦ περιβάλλοντος, ἐνῶ οἱ δυσανασχετοῦντες καὶ διαμαρτυρούμενοι, διατὶ ἀκριβῶς αὐτοὶ νὰ ὑποφέρουν, καθίστανται ἀνυπόφοροι καὶ ἐνίοτε μαρτύριον διὰ τὸ περιβάλλον. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατανοήσουν τὸ νόημα τῆς ἀρρώστειας των, τὸ ὁποῖον θὰ καθοδήγει αὐτοὺς εἰς ὑπόμονην καὶ καρτερίαν.

★

Ἐὰν ἀνερευνησωμεν καὶ τὴν σχέσιν τῆς ἀρρώστειας πρὸς τὸν θάνατον. Δὲν εἶναι πάντοτε ὀρθὸν νὰ προσπαθοῦμεν ν' ἀποκρύψωμεν ἀπὸ τὸν ἄρρωστον τὴν ἀληθινὴν αὐτοῦ κατάστασιν. Πολλοὶ ἀποθνήσκουν χωρὶς νὰ φθάσουν εἰς ἀντίληψιν τῆς καταστάσεώς των, πλείστοι ὁμως προαισθάνονται τὴν ὥραν τοῦ θανάτου καὶ ἀναμένουν αὐτὸν ἐν ἡρεμίᾳ, ἄνευ τινὸς διαταραχῆς ἢ καὶ προετοιμάζονται ν' ἀποδεχθοῦν τοῦτον. Ἡ πνευματικὴ τούτων διάθεσις εἶναι ὅλως διάφορος ἀπὸ τῆς τοῦ ὑγιοῦς. Θὰ ἔπρεπε ὅθεν νὰ σκεφθῶμεν ἂν εἶναι πάντοτε ὀρθὴ ἡ ἀποκρυψίς τοῦ προσεγγίζοντος τέλους. Ἡ νόσος ἔχει καὶ τὸ νόημα τῆς προετοιμασίας διὰ τὸν θάνατον. Ὁ ἰατρός θὰ ἔπρεπε νὰ βοηθήσῃ ὥστε ὁ μελλοθάνατος νὰ κατανοήσῃ τὴν τοιαύτην ἔννοιαν τῆς ἀρρώστειας.

Ἐνακεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω θὰ ἐλέγομεν ὅτι ἡ ἀρρώστεια, εἰς πλείστας τῶν περιστάσεων, ἐπέρχεται ὁσάκις ὁ ἀνθρώπος ἐκπίπτει τῆς τοιαύτης τάξεως καὶ εὐρίσκειται εἰς συγκρούσιν πρὸς τὴν συνείδησιν του, ἐπομένως ἐν ἁμαρτίᾳ. Εἰς ἄλλας περιπτώσεις ὅτι ἡ ἀρρώστεια ἀποτελεῖ σαφῆ ἔνδειξιν ὅτι ὁ πάσχων δὲν εἶναι

εἰς θέσιν ν' ἀντιμετώπιση ἀποτελεσματικῶς τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς, εὐρίσκεται εἰς τὸν κίνδυνον ν' ἀποτύχη εἰς τὴν ζωὴν. Ἡ ἀρρώστεια ἀποτελεῖ προειδοποίησιν τοῦ κινδύνου, εἶναι φωνὴ Κυρίου πρὸς περισυλλογὴν. Ἄλλοτε ἀποτελεῖ αὕτη μήνυμα τοῦ ἐπικειμένου θανάτου. Δὲν δυνάμεθα νὰ διαχωρίσωμεν πάντοτε εὐκρινῶς τὴν μίαν ἀπὸ τὴν ἄλλην ὑπόδειξιν, ἀλλὰ ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἡ ἀρρώστεια ἔχει πάντοτε ἰδιαιτέρον νόημα. Τοῦτο ἀποτελεῖ νέαν καὶ οὐσιώδη ἀντίληψιν διὰ τὴν ἰατρικὴν.

Πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἄνθρωπον ἔχει μίαν σωματικὴν καὶ ἑτέραν πνευματικὴν ἀποψιν, ἐπομένως καὶ ἡ ἀρρώστεια. Τοῦτο ἀνεγνωρίσθη ἤδη ἐκ νέου πάλιν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης. Τίποτε δὲν εἶναι τυχαῖον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ζωὴν, τίποτε τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἔχη βαθυτέραν ἔννοιαν. Χαρακτηριστικὸν τῆς ζωῆς εἶναι ἡ τάξις καὶ ὁ σκοπός. Ἡ ἀρρώστεια εἶναι σημεῖον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται ἔξω τῆς θεθείας τάξεως. Ἐὰν ἐγένετο τοῦτο ἐξ ἰδίας ἐλευθέρας βουλήσεως τότε ἡ ὅλη ζωὴ εἶναι ἄνευ νοήματος, ἀλλ' ἐὰν θέλῃ οὗτος νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν καθορισθεῖσαν τάξιν, τότε πρέπει ν' ἀναγνωρίσῃ ὅτι ἡ ἀρρώστεια του ἔχει ἓνα νόημα καὶ ν' ἀναζητήσῃ τοῦτο.

★

Ἐὰν τὸ νόημα τῆς ἀρρώστειας εἶναι, ὅτι ἐγκατελείφθη ἡ τεθεῖσα τάξις, ἐκδηλουμένη τῇ ἐπεμβάσει τῆς συνειδήσεως, ὡς φωνὴ ἄνωθεν, πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὴν τάξιν, τότε καὶ ὁ σὸν ἀφορᾷ εἰς τὴν θεραπείαν πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν πλήρωσιν τοῦ νοήματος τῆς ἀρρώστειας.

Ὁ ἰατρός δὲν ἔχει νὰ παράσχη μόνον σωματικὴν βοήθειαν, ἀλλὰ καὶ πνευματικὴν. Ὑποχρεοῦται νὰ συμβάλῃ καὶ καθοδηγήσῃ τὸν πάσχοντα εἰς κατανόησιν τοῦ νοήματος τῆς ἀρρώστειας του. Προκειμένου περὶ νευρωτικῶν παθήσεων ἀποτελεῖ τοῦτο τὴν μόνην ὁδὸν ἣτις φέρει εἰς τὴν ὀριστικὴν ἴασιν τῆς νόσου. Ἐὰν ἀκόμη ἔως σήμερον ἡ ἰατρικὴ δὲν ἴδυνήθη νὰ θεραπεύσῃ ἀποτελεσματικῶς τὰς τοιαύτας νόσους, τοῦτο προέρχεται διότι δὲν ἀνεγνωρίσθη ἡ σημασία τοῦ βαθυτέρου νο-

ήματος τῆς ἀρρώστειας καὶ ἐπικρατεῖ ἀκόμη ἡ ἀντίληψις τῆς μονοπλεύρου ὀργανικῆς αἰτιολογίας τῆς νόσου. Ὁ ἀληθὴς θεράπων ἰατρός πρέπει παρὰ τὰ λοιπὰ ἐνδεικνύμενα μέσα νὰ κατανοήσῃ ὁ ἴδιος καὶ φέρῃ τὸν ἀρρωστὸν του εἰς ἀναγνωρίσιν τῆς ἐσωτερικῆς ἀταξίας, ἣτις προεκάλεσε τὴν νόσον καὶ νὰ παράσχη τὴν βοήθειάν του ὅπως ἀποκατασταθῇ ἐκ νέου ἢ διαταραχθεῖσα τάξις. Ὁ πάσχων πρέπει νὰ ἐπιδείξῃ κατανόησιν καὶ παράσχη τὴν συνεργασίαν του πρὸς ἐπίτευξιν πλήρους θεραπείας. Ἄν οὗτος δὲν θέλῃ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ ὑποδεικνυομένην ὁδόν, δὲν θὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀρρώστειαν ἣτις δυνατόν νὰ φέρῃ εἰς κίνδυνον αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν του.

Ἡ ἀπαιτησις ὅπως πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου λαμβάνεται ὑπ' ὅσιν καὶ τὸ ἐκάστοτε ἰδιάζον νόημα ταύτης ἀφορᾷ ὅλας τὰς νόσους, ὅχι μόνον τὰς λειτουργικὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς ὀργανικὰς, ὁσάκις ἀναγνωρίζεται ὅτι πρὸς ἐκδήλωσιν ταύτης συμβάλλει καὶ ἕτερον ἔσωθεν ἐπενεργοῦν αἷτιον. Ἡ νεωτέρα ἰατρικὴ παρέχει τὰ μέσα ταχείας ἰάσεως τῆς νόσου, ὅπως διὰ τῶν χυμοθεραπευτικῶν καὶ ἀντιβιοτικῶν φαρμάκων. Δὲν προτίθεται νὰ μειώσῃ τὴν σημασίαν τῶν μέσων τούτων, τοῦναντίον εἶμαι εὐτυχῆς ἐκάστοτε ὁσάκις δύναμαι ἐκ νέου νὰ διαπιστώσω τὴν ἄμεσον θεραπευτικὴν αὐτῶν ἐνεργειαν. Παρὰ τὴν ἴασιν τῆς νόσου παραμένει ὅμως ἡ ἐσωτερικὴ ἀταξία, ἣτις ὑπῆρξεν ἂν ὄχι τὸ κύριον, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἐν ἀπὸ τὰ πολλαπλὰ αἷτια ἅτινα προεκάλεσαν τὴν νόσον, ὁπότε ἐμφανίζεται μετ' οὐ πολὺ ἐκ νέου ἡ νόσος ὑπὸ ἄλλην ἐκάστοτε μορφήν. Πᾶς ἰατρός εἶχε νὰ θεραπεύσῃ ἀσθενεῖς οἱ ὁποῖοι κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα προσέρχονται ἐμφανίζοντες ἄλλην ἐκάστοτε νόσον, λ.χ. γρίπην εἶτα δοθιήνωσιν, πνευμονίαν, λοίμωξιν τῶν παραρρινίων κοιλοτήτων, εἴτε σοβαρὸν τραυματισμὸν, κάταγμα ὀστοῦ τινός, νόσον ἄλλην ἀπαιτοῦσαν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν καὶ καθεξῆς. Τοῦτο συμβαίνει ὁσάκις τὸ βαθύτερον νόημα τῆς νόσου δὲν ἐγένετο ἀντιληπτόν, ὥστε νὰ καταπολεμηθῇ τὸ ὑποκρυπτόμενον βασικὸν αἷτιον, ἀλλὰ ἡ ἐκάστοτε ἀλλοίω ἐκδήλωσις.

Ἡ ἴασις ταύτης διὰ τῶν νεωτέρων μέσων ἐπιτυγχάνεται εὐχερῶς, ἀλλὰ τὴν μόνιμον ἴασιν θὰ ἐπιφέρει ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἑσωτερικῆς τάξεως, ἡ ἄρμονία μεταξὺ πνευματικῆς καθοδηγήσεως καὶ σωματικῆς λειτουργίας.

Μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν νεωτέρων θεραπευτικῶν μέσων ἔπρεπε ν' ἀναμένεται ὅτι ἡ ἐν γένει νοσηρότης τοῦ πληθυσμοῦ θὰ εἶχεν ἐλαττωθῆ καὶ γενικῶς ἡ υγεία θὰ εἶχεν ἐδραιωθῆ. Ἄφου ἡ διάρεια τῆς νόσου ἔχει σημαντικῶς ἐλαττωθῆ, καὶ οἱ ἀσθενεῖς παραμένουν κατὰ πολὺ βραχύτερον χρόνον εἰς τὸ νοσοκομεῖον, θὰ ἔπρεπε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν κλινῶν ἐκάστου τούτων νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐλαττωθῆ. Τὸ ἐναντίον ὅμως παρατηρεῖται. Ἡ μόνη ἐπελθοῦσα μεταβολὴ εἶναι, ὅτι ὁ μέσος ὄρος διαρκείας τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς πολιτισμένας χώρας ἔχει σημαντικῶς αὐξηθῆ. Οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνόλω καταφθάνουν εἰς μεγαλύτεραν ἡλικίαν ἢ ἄλλοτε. Ἀλλὰ ἡ νοσηρότης, ὁ ἀριθμὸς τῶν νοσοῦντων δὲν ἠλαττώθη ἀλλὰ ἠϋξήθη. Αἱ ψυχονευρικαὶ παθήσεις ἰδίως ἐπολλαπλασιάσθησαν. Αὗται θεωροῦνται ὡς ἡ ἀρρώστεια τῆς ἐποχῆς. Τοῦτο ὅμως ἀποδεικνύει ἀκριβῶς τὴν αἰτιολογικὴν συσχέτισιν ἀρρώστειας καὶ ἁμαρτίας. Τὸ γεγονός ὅτι παρ' ὅλας τὰς ἐπιτυχίας τῆς καταπολεμήσεως τῆς νόσου ἡ νοσηρότης αὐξάνει καταδεικνύει ὅτι διὰ τὴν θεραπείαν νέα προβάλλονται προβλήματα, πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἐξερευνηθῆ καὶ κατανοηθῆ ἡ νόσος ἀπὸ τῆς σωματικῆς καὶ ἀπὸ τῆς πνευματικῆς πλευρᾶς συγχρόνως.

★

Μεγάλοι ἱατροί, ὄλων τῶν ἐποχῶν κατὰ τὸν αὐτὸν ἐσκέποντο τρόπον. Ἐπάρχει ὁμως σαφῆς διαφορὰ μεταξὺ ἄλλοτε καὶ σήμερον. Τότε καθωδήγει ἐκείνους ἡ διαίσθησις, σήμερον ὅλως ἀντικειμενικῶς διεπόμενοι δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὰς σχέσεις τῆς ἀρρώστειας πρὸς ἓνα βαθύτερον αἷτιον καὶ νὰ βοηθήσωμεν τὸν ἄρρωστον μας ἀποτελεσματικώτερον.

Ὁ ἐπὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν βασιζόμενος ἱατρὸς κατείχετο ἀπὸ τὴν μηχανιστικὴν ἀντίληψιν τῆς αἰτιότητος, ἡ νέα ἀντί-

ληψις ἡ πνευματικὴ ἀντίληψις ἀνηπώνει τὸν ἱατρὸν εἰς τὴν σφαιρὰν αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν θὰ ἀπαρηθῶμεν βεβαίως ὅλα ὅσα ἡ ἱατρικὴ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἀναγνωρίζει ὡς θεραπευτικῶς ὠφέλιμα καὶ εὐγνωμόνως θ' ἀποδεχθῶμεν ὅ,τι ἡ θετικὴ ἐπιστήμη μελλοντικῶς θέλει προσφέρει, ἀλλὰ θὰ δώσωμεν εἰς τὰ ἐκεῖθεν προκύπτοντα μέσα τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν, καὶ θὰ τηρήσωμεν τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ ἀρρώστεια ἀφορᾷ ὄχι τὸ ὄργανον ἀλλὰ τὸν ὅλον ἄνθρωπον. Τὸν ἱατρὸν θέλομεν βοηθὸν καὶ συμπαραστάτην τοῦ πάσχοντος ὅστις προσβλέπει εἰς τὸν τάλαιπωροῦμενον ἄνθρωπον μὲ ἀγάπην καὶ πλήρη κατανόησιν τοῦ σωματικοῦ καὶ ψυχικοῦ αὐτοῦ πόνου. Τότε θὰ δυνηθῆ νὰ καθοδηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν δρόμον πρὸς ἀπόκτησιν πλήρους καὶ ἀληθοῦς υγείας.

Ὁ Lecomte du Nouÿ εἰς τὸ βιβλίον του «ὁ προσορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου» λέγει ὅτι ἡ προαιτέρω ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρώπου πρέπει ν' ἀναμένεται ἐπὶ τῆς πνευματικῆς πλευρᾶς. Ἐκαστος ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος νὰ καθορίσῃ τὰ κατ' αὐτόν. Ἐχει εἰς χεῖρας του τὸ μέλλον του. Εἰς τὸν ἴδιον ἀπόκειται νὰ ρυθμίσῃ τὰ κατ' αὐτόν, ἀλλὰ κριτὴς τοῦ ἔργου του εἶναι ἡ συνείδησις καὶ ρυθμιστὴς ἡ ἀναγνώρισις τῶν ὑπὸ ταύτης ἐπιβαλλομένων. Ἔργον τοῦ ἱατροῦ εἶναι ν' ἀντιλαμβάνεται καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ βάθος τὴν σχέσιν μεταξὺ ἀρρώστειας καὶ διαταραχθείσης τάξεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτη νὰ καθοδηγῆ τὸν ἀσθενῆ του εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς υγείας του. Εἶναι ἔργον δυσχερές, διεγείρει δισταγμὸν καὶ πληροὶ δέουσι, ἀλλ' εἶναι ἔργον ἱερὸν. Διάσμηοι ἱατροὶ ὄλων τῶν ἐποχῶν ἀνελήφθησαν τὸ ἔργον τοῦτο ὡς θεῖαν ἀποστολήν. Σήμερον ἡ ἀποστολὴ θεόθεν ἐμφανίζεται ἐνώπιον ἡμῶν σαφῶς. Τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ἱατροῦ μόνον τότε δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν συμπληρωθεῖσαν, ἐὰν βοηθήσῃ τὸν ἀσθενῆ του ν' ἀντιληφθῆ τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ἀρρώστειας του καὶ θελήσῃ νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν ν' ἀνέλθῃ εἰς ἠθικὴν τελειοποίησιν καὶ ὠρίμανσιν! Ἐκ τούτου προκύπτει πόσον παράπλευρος εἶναι ὁ προσορισμὸς τοῦ ἱατροῦ καὶ τοῦ ἱερέως καὶ ἐννοοῦμεν διατί οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ

ἤθελαν συνηνωμένες ἀμφοτέρας τὰς λειτουργίας εἰς ἓνα πρόσωπον. Κατὰ τὴν περαιοτέρω ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπεχωρίσθησαν αἱ δύο λειτουργίαι καὶ ἐπὶ μακρὸν οὐδεμία ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτῶν συνάφεια. Σήμερον αἱ ἀκολουθούμεναι ὁδοὶ συνταυτίζονται ἐκ νέου. Ὁ ἰατρός ἀντιλαμβάνεται πόσον αὐτὸς μόνος εἶναι ἀνεπαρκὴς καὶ σπανίως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀπαίτησιν ν' ἀντιληφθῇ τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ἀρρώστειας καὶ νὰ βοηθήσῃ ἀποτελεσματικῶς τὸν ἄρρωστον. *'Ἄλλ' ἔ-
αν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς τοιαύτης ὑποχρέωσης ὑστερῇ, ἔχει μεγίστην σημασίαν νὰ τηρῇ οὗτος, ὡς κατευθυντήριον γραμμὴν τὴν ὑψηλὴν ταύτην ὑποχρέωσιν καὶ νὰ προσ-*

παθῇ νὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ταύτης.

«Μεγίστην δὲ ἔχει σημασίαν—οὗτω περαινεί τὸν λόγον του ὁ Jores ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς νεαροὺς φοιτητάς—ἔχει μεγίστην σημασίαν ἥσοι ἐξ ὑμῶν θέλετε νὰ ἐπιδοθῆτε εἰς τὴν ἱατρικὴν, ἤδη κατὰ τὸ διάστημα τῶν σπουδῶν σας, καὶ κατ' ἀκολουθίαν βραδύτερον, ὅταν θὰ ἐξασκήσετε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ, νὰ ἔχετε ὡς ὀδηγὸν καὶ γνώμονα ὑμῶν τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἐπιταγὴν».

Arthur Jores

Καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἀμβούργου

Μετάφρασις Καθηγητοῦ
Μαρίνου Γερουλάνου.

ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Ἄποψε πάλι κίνησα
γιὰ νὰ βρεθῶ κοντὰ Σου.
Πῆρα τὸ δρόμο νάρθω ἐκεῖ
νὰ γείρω στὴν καρδιά Σου.

Γιατ' εἶχα, φύγει, Κύριε,
στῆς μέρας τούτης τὸ τρελλὸ
ξέφρενο πανηγύρι
κι' εἶχα λοξέψει γιὰ νὰ βρῶ
τὸ λουλουδένιο θησαυρὸ
στ' ὄμορφο μονοπάτι.

Πήγαινα μὲ τραγούδια
καὶ γέλια δλοῦθε σκόρπιζα
καὶ μάζεα λουλούδια.

Καὶ στὸ τρελλὸ ξεφάντωμα
καὶ στὴν ἀφροντισιά μου
δὲν ἔβλεπα μπροστά μου
κλωνάρια ἀγκαθερά.

Καὶ πήγαινα καὶ χόρευα
καὶ ξένοιαστα γελοῦσα
κι' ἀδιάκοπα τρυγοῦσα
κάποια φτωχὴ χαρά.

Καὶ μέσα στὸ μεθῆσι αὐτὸ
ποὺ μοῦδιναν τὰ μῦρα
τῶν λουλουδιῶν ποὺ ἀπλώνονταν
μυριόχρωμη πλημμύρα.

Ἦ! πόνος Θέ μου ἀβάσταχτος!
ποὺ βρέθηκα ν' ἀγκάθια
καὶ τρύπησαν καὶ μάτωσαν
τὰ χέρια αὐτὰ ποὺ λούλουδα
μαζεῦαυε μονάχα;

Λυπήσου, Κύριε. Πονῶ.
Ποὺ βρέθηκα ν' ἀγκάθια;

Καὶ τώρα, Κύριε, δές, γυρνῶ.
Ἐνα φωτάκι λαμπερὸ
στὸ δρόμο μ' ὀδηγáει.

Δὲν κλαίει ἡ ψυχὴ πιά, δὲν πονεῖ.
Κάποια ἀπαλὴ γλυκεῖα φωνὴ
γιὰ σένα μοῦ μιλάει.

Ἄνθοι καινούργιοι ἀνοίξανε
στὸ δρόμο τὸ δικό Σου.
Κι' ἄνθισε μ' ἄπλετη χαρά.

Τ' ἀγκάθια τ' ἄφησα μακριὰ
—τ' ἀγκάθια ποὺ τρυπήσανε
Χριστέ τὸ μέτωπό Σου.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Ὁ Χριστιανικὸς κόσμος τῆς δύσεως, ἐώρτασε ἐφέτος τὴν ἐπέτειο τῆς ἐκδόσεως δύο διακηρύξεων, πὺν ἀπετέλεσαν ἀναμφισβήτητα σταθμοὺς στὴν ἱστορία τῆς χριστιανικῆς σκέψεως. Πρὶν 60 ἀκριβῶς χρόνια, τὸ 1891, ἐκκυκλοφοροῦσε ἡ παπικὴ ἐγκύκλιος *Regrum Novarum* καὶ μετὰ 40 χρόνια τὸ 1931 σὰν πανηγυρισμὸς καὶ ἐπέκτασίς της, ἡ *Quadragesimo Anno*. Καὶ οἱ δύο ἐφάνεροναν στὸν κόσμον τὶς κεντρικὰς γραμμὰς καὶ θέσεις τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἐπάνω στὸ κοινωνικὸ πρόβλημα. Ἡ ἐπίδρασίς των στὴ χριστιανικὴ νοοτροπία καὶ δρᾶσι, σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπην, ὑπῆρξε πολὺ μεγάλη. Πρᾶγμα, πὺν κινεῖ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ μίαν, ἔστω σύντομην καὶ ἀτελεῆν, ἀνασκόπησιν τῆς γενικωτέρας συμβολῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ στοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην.

Αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον γίνεται ἀκόμην μεγαλύτερον, ἐὰν σκεφθοῦμε, πὺς ἐδῶ καὶ ἐνάντιον αἰῶνα, τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα μένει πάντα μίαν χαίνουσαν πληγὴν γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὅλες οἱ ἀνωμαλίαι καὶ οἱ ἀναταραχῆς, πὺν ἀκόμην καὶ σήμερον κρατοῦν τὸν κόσμον σὲ μίαν κατάστασιν συνεχοῦς ἀγωνίας, ἄλλες «προφάσεις» καὶ ἄλλες «ἀληθείαι», ἐκεῖ ἔχουν τὴν πηγὴν τους. Καὶ φυσικὸν εἶναι τὸ ἐρώτημα: Ἡ χριστιανικὴ ζύμη, πὺν ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἀποστολὴν της εἶναι ταγμένη νὰ εἶναι τὸ «ἄλλας τῆς γῆς», ὁ καλὸς Σαμαρείτης πὺν ἐπιχέει «ἐλαιον καὶ ὀνον» στὶς πληγὰς τῆς ἀνθρωπότητος, τί ἔκαμε γιὰ νὰ φέρη, ἀν ὄχι τὴ σωτηρίαν, τοῦλάχιστον μίαν κάποιαν ἀνακούφισιν στὴν κατάστασιν πὺν ἐδημιούργησε τὸ κοινωνικὸ ζήτημα;

Ὅπως ἔχει κίβλας γραφτῆ ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα εἶναι καρπὸς τοῦ δόγματος τοῦ *laissez-faire*, πὺν ἔλυσε τὰ χέρια τῶν οικονομικῶν ἰσχυρῶν καὶ κατήργησε κάθε φραγμὸν καὶ ἐμπόδιον πρὸς τὴν αὐθαιρεσίαν. Καὶ τὸ δόγμα αὐτὸ πάλι, ἦταν συνέπεια

ὄχι βέβαιον καμμίαν χριστιανικῆς ἐμπνεύσεως, ἀλλὰ ἐκείνης τῆς φυσικοκρατικῆς ἀντιλήψεως τῆς οἰκονομίας, πὺν διεκήρυξε ὅτι ἡ ἐντελὴς φυσικὴ καὶ ἀδέσμευτη ἐπιδιώξις τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος στὸ οἰκονομικὸν πεδίου ἀποβαίνει τελικὰ εὐεργετικὴ καὶ γιὰ τὸ κοινωνικὸν σύνολον. «Ἐπιδιώξατε πρῶτα-πρῶτα τὸ συμφέρον σας καὶ θὰ εἶναι τελικὰ τὸ συμφέρον ὄλων» ὅπως παρατηροῦσε ἐπικριτικὰ ὁ J. Ruskin. Αὐτῆ, ἡ βασικὰ ἀντίθετη πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν, ἐρμηνεία τῆς πραγματικότητος, ἦταν ἡ ἀφειρηρία τοῦ δολοκληρωτικοῦ πολέμου στὸ οἰκονομικὸν πεδίου μὲ ὄλες τὶς τρομερὰς κοινωνικὰς συνέπειαι. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος συνεργοῦσε στὴν δημιουργίαν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος ἡ παράλληλη ἐξέλιξις τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως, πὺν μὲ τὴν συντριβὴν τῶν τάξεων τῆς βιοτεχνίας καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν πληθυσμῶν γύρω ἀπὸ τὰ βιομηχανικὰ κέντρα, ἐδημιούργησε τὴν στρατιὰ ἐκείνων πὺν ἀνομάσθησαν προλετάριοι. Ὡς τόσο, μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ βέβαιον, πὺς χωρὶς τὸ δόγμα τοῦ *laissez-faire*, τὸ πρόβλημα τῆς μάξης αὐτῆς θὰ ἀντιμετωπίζετο πολὺ διαφορετικώτερον καὶ ὁ κλῆρος της, μᾶζιν δὲ μ' αὐτὸν καὶ ὅλη ἡ ἐξέλιξις τοῦ πολιτισμοῦ μας, θὰ ἦταν ἴσως πολὺ καλύτερος.

★

Ὅμως, ἂς ἔρθωμε στὰ γεγονότα. Στὸ πρῶτον ἡμισιοῦ τοῦ 19ου αἰῶνος, τὸ δρᾶμα τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἦταν ἀφάνταστο. Ἡ ἔντασις του γινόταν ὀλοένα καὶ μεγαλύτερη μὲ τὴν ἐπέκτασιν τῆς βιομηχανοποιήσεως καὶ τοῦ καπιταλισμοῦ. Στὴν ἀρχῆν, ἡ ἀντίδρασις τῆς ἐποχῆς ἦταν καθαρὰ συναισθηματικὴ. Ἀπὸ πολλὰ σημεῖα ὑψώθησαν φωνῆς κατηγορίας καὶ διαμαρτυριῶν γιὰ τὴν κοινωνικὴν ἀδικίαν. Ἡ συνειδησις τῆς ἀνθρωπότητος ἀρχίζε νὰ διακρίνη τὴν ἐμφάνισιν τοῦ νέου τεραστίου προβλήματος καὶ ἡ πρῶτη κίνησις της ἦταν κίνη-

σις ἀγανακτήσεως.

Σ' αὐτὴ τὴν πνευματικὴ ἐξέγερσι, ἡ χριστιανικὴ μερίς δὲν ὑπέστησε, ἀντίθετα μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἀπὸ πολλὰς ἀπόψεις εἶχε τὴν πρωτοβουλία. «Ἄς ἀποδώσωμε δικαιοσύνην στοὺς Χριστιανοὺς φιλανθρωποὺς, γράφει ὁ Jean Montreuil στὸ βιβλίον του *Histoire du mouvement ouvrier en France*. Κατήγγειλαν ἀκούραστα αὐτὴ τὴν μάστιγα τῶν βιομηχανικῶν κοινωνιῶν, τὸν παουπερισμό». Καὶ ἀφοῦ παραθέτει ὀλόκληρον κατάλογο δημοσιευμάτων γραμμένο ἀπὸ πέννα χριστιανικὴ, πού εἶδαν τὸ φῶς τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, ὅπως τὸ «Ἱστορικὴ μελέτη ἐπὶ τῆς πτωχείας τῶν Ἑθνῶν» ἀπὸ τὸν Foderé (1825) ἢ τοῦ Bigot de Morogne «περὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν ἐργατῶν» (1839), καταλήγει: Οἱ Χριστιανοὶ φιλόανθρωποι ἀπεκάλυψαν τὸ κακό, δὲν κατώρθωσαν ὅμως νὰ ὑποδείξουν μίαν ἱκανοποιητικὴ λύσι τού». Αὐτὴ ἡ τελευταία διαπίστωσις εἶναι βέβαια, κατὰ ἓνα μέρος τῆς τοῦλάχιστον σωστή, ἂν καὶ δὲν πρέπη νὰ ξεχνιέται, ὅτι οἱ πρωτοπόροι τῆς προστατευτικῆς γιὰ τοὺς ἐργάτες νομοθεσίας κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ 19ου αἰῶνος ὅπως ὁ λόρδος Shaftesbury στὴν Ἀγγλία, ὁ πάστορ Oberlin καὶ ὁ Legrand στὴ Γαλλία ἦσαν ταυτόχρονα καὶ ἐκπρόσωποι τοῦ κοινωνικοῦ Χριστιανισμοῦ (*). Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος εἶναι ἀληθινόν, πὼς ὁ Χριστιανισμὸς στὴ δύσι ἀντιμετώπιζε τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη μὴ σοβαρὴ κρίσι. Ἡ δυτικὴ ἐκκλησία εἶχε χάσει στὴ Γαλλικὴ ἐπανάστασι τεράστιον ἀριθμὸν ἀπὸ τὰ καλύτερα στελέχη της. Οἱ ἀριστοκράτες πού εἶχαν ἐπιζῆσει διατηροῦσαν τὴν πίστι σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ κειμήλια πού τοὺς εἶχαν ἀφήσει οἱ πρόγονοί τους. Ὅσο γιὰ τοὺς ἄστυς, οἱ περισσότεροι ἦταν ποτισμένοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ ὀρθολογισμοῦ. Καὶ ἐκεῖνοι πού δὲν εἶχαν ἀπαρνηθῆ ὀλόκληρα τὴν πίστι τους, δὲν εἶχαν τὸ θάρρος νὰ τὴν ὁμολογήσουν, οὔτε νὰ ἀγανισθοῦν στ' ὄνομά της.

Αὐτὴ ἡ ἀδυναμία τῆς χριστιανικῆς παρατάξεως, ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλον στὴν

ἐξέλιξι τῆς καταστάσεως. Μπροστὰ στὴν ἔλλειψι ἀποτελεσματικότητος τῶν διαμαρτυριῶν, πού ἔλυναν πέφτοντας μέσα σ' ἓνα καμίνι ὑλισμοῦ ἢ συμφεροντολογίας, ἓνα ρεῦμα ἀπογοητεύσεως συνεχῶς ἐμεγάλωνε. Παντοῦ ἐγίνετο ἐδραία ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ εἰρηνικὴ λύσις τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος ἦταν οὐτοπία καὶ μόνον ἀποτελεσματικὸ μέτρο γιὰ τὴν λύσι τοῦ ἀποτελοῦσε ἡ ἐπαναστατικὴ δρᾶσις. Πραγματικὰ ἡ ἐπανάστασις ἔξερπυσε τὸ 1848 λίγους μῆνας μετὰ τὴν ἐκδοσι τοῦ κομμουνιστικοῦ μανιφέστου.

Γύρω ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἐμφανίζονται φυσιογνωμίαι σὰν τὸν Lacordaire, τὸν Montalembert, τὸν de Coux καὶ τὸν Ozanam πού συνεχίζον τὸν πνευματικὸ ἀγῶνα κατὰ τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας. Ὁ Lacordaire καὶ ὁ Montalembert ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἑβδομαδιαία ἀνάπαυσι, γιὰ τὸν περιορισμὸν τῆς ἐργασίας τῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἀνηλικῶν. Ἰδίως, ἐμπνέουν στοὺς Χριστιανοὺς καινούργιον θάρρος καὶ πίστι στὴν ἀποστολὴ τους. Ἡ πνοὴ πού δίνουν, συντελεῖ στὴν αὔξει τοῦ χριστιανικοῦ κύρους καὶ κάμνει ὥστε ἡ ἐπανάστασις νὰ μὴ στραφῆ κατὰ τῆς ἐκκλησίας. Ὁ de Coux καταγγέλλει πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν Μάρξ τὸ νοσηρὸν φαινόμενον νὰ πουλιέται ἡ ἐργασία σὰν νὰ ἦταν ἐμπορικὸ εἶδος, καὶ ὁ Ozanam δὲν εἶναι μόνον ὁ ἀπόστολος τῆς ἰδιωτικῆς φιλανθρωπίας, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος πού ἐμόχθησε γιὰ νὰ βρῆ μίαν κοινωνικὴν λύσι στὸ δρᾶμα τῶν ἐργατῶν. Ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους, πού διεκήρυξαν τὴν ἀνάγκη τοῦ ἡμερομισθοῦ ζωῆς.

★

Ἀπ' τὸ 1850 ἕως τὸ 1870 σημειώνεται στὴ Γαλλία μίαν πτώσις τοῦ χριστιανικοῦ δυναμισμοῦ ἀπέναντι στὸ κοινωνικὸ ζήτημα. Ἀντίθετα στὴ Γερμανία ἀκμάζει ἀντίστοιχη χριστιανικὴ κίνησις μὲ προεξέχουσα μορφή τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Μάιντς φὸν Κέττελερ. Γύρω ἀπὸ τὴ δυνατὴ του προσωπικότητα καὶ τοὺς ἀγῶνες του γιὰ τὰ ἐργατικὰ ζητήματα, σχηματίζεται στὴ Γερμανία ἀπ' τὸ 1850 καὶ ὕστερα μίαν εὐρύτερη κοινωνικὴν προσπάθεια, πού βρῖσκει τὴν τελικὴν της μορφήν στὶς χριστιανικὰς κοινωνικὰς ἐνώσεις, σημαντικὰς τόσο

(*) Βλ. Charles Gide καὶ Charles Rist: *Histoire des doctrines économiques* σελ. 592 τόμος 1ος.

ἀπὸ τὴν ἄποψι τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεως, ὅσο καὶ τῆς ἰσχύος καὶ ἐπιδράσεως μέσα στὴν κοινωνία.

Ὅλες αὐτὲς οἱ μεγάλες μορφές, μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν μόνον ὡς πρόδρομοι ἐνὸς ἀληθινοῦ χριστιανικοῦ κοινωνικοῦ κινήματος. Οἱ ἀγῶνες τῶν ἔμειναν φαινόμενα μεμονωμένα. Ὅμως προπαρασκευάσαν τὸ ἔδαφος γιὰ τοὺς μεταγενεστέρους. Συντέλεσαν στὸ προοδευτικὸ ζήτημα τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως. Καὶ οἱ καρποὶ ἦρθαν στὴν ὥρα τους. Ἔτσι, τὸ 1871, ὕστερα ἀπὸ τὰ αἱματηρὰ γεγονότα τῆς Κομμούνας στὸ Παρίσι καὶ ἀφοῦ ἦρθαν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν κοινωνικὴ προσπάθεια τῆς Γερμανίας, δύο Γάλλοι, ὁ Albert de Mun καὶ ὁ la Tour du Pin, ἔθεταν τὰ θεμέλια μιᾶς νέας ἐξορμήσεως γιὰ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη πὺν τὰ ἀποτελέσματά της ἐξακολουθοῦν νὰ γίνονται αἰσθητὰ σὲ ὅλες τὶς χῶρες τῆς Δύσεως.

Ἀπὸ τὶς κυριώτερες ἐκφάνσεις τῆς νέας προσπάθειας, ἦταν ἡ ἴδρυσις τῶν ἐργατικῶν κύκλων, πὺν ἀπετέλεσαν μιὰ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὴ μᾶζα τῶν ἐργατῶν καὶ πὺν ἐπρόκειτο ἀργότερα νὰ ἐξαπλωθοῦν σ' ὅλοκληρη τὴ Γαλλία. Ἡ κίνησις αὐτὴ τῶν κύκλων, ὑπῆρξε μιὰ θαυμασία προπαρασκευὴ τοῦ ἐδάφους γιὰ τὴν χριστιανικὴ συνδικαλιστικὴ κίνησι καὶ τὴν χριστιανικὴ δρᾶσι ἀνάμεσα στοὺς ἐργάτες. Ἐξ ἴσου σημαντικὴ ἦταν ἡ συγκρότησις ἀπὸ τὸν de Mun τῆς A.C.J.F. (*), ἐνώσεως νέων μὲ σκοπὸ «τὴν συνεργασία γιὰ τὴν ἐκ νέου ἐγκαθίδρυσι τῆς χριστιανικῆς κοινωνικῆς τάξεως». Ἡ κίνησις αὐτὴ, πὺν ἄρχισε τὸ 1885 μὲ ἐπτά μόνον νέους, ἐξελίχθηκε σὲ πραγματικὴ σχολὴ στελεχῶν γιὰ ὅλες τὶς κοινωνικὲς τάξεις. Ἐδῶσε στὰ μέλη της, πὺν σήμερα ἀνέρχονται σὲ πολλὰς ἑκατοντάδες χιλιάδων, τὴν εὐκαιρία νὰ ζήσουν ἔντονα τὴ χριστιανικὴ ζωὴ καὶ νὰ καταλάβουν βαθύτερα τὶς συνέπειες τῆς πίστεως τῶν καὶ τῆς εὐθύνης τῶν μέσα στὸ πρόσκαιρο καὶ τὴν κοινωνικὴ δρᾶσι. Τέλος, ἓνα τρίτο γεγονός τῆς περιόδου ἐκείνης, ὑπῆρξε ἡ ἴδρυσις τῆς ἐνώσεως τῆς

Freiburg. Ἐδῶ πρέπει νὰ ἀναφέρωμε τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου τῆς Γενεύης Mermillod, πὺν ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τοὺς πῶ δυνατοὺς ἀγωνιστὰς καὶ πρωτοπόρους τοῦ χριστιανικοῦ κοινωνικοῦ ἰδανικοῦ. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος πὺν δὲν ἐδίτασε τὸ 1868 νὰ καταγγεῖλη στὸ ναὸ τῆς Ἀγ. Κλοτίλδης τὴν κοινωνικὴ ἀδικία μπροστὰ στὸ «ἄνθος τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς ἀστικῆς τάξεως», σ' ἓνα κήρυγμα πὺν ἀπέτέλεσε ἀληθινὸ σκάνδαλο. Τὸ ὄνομά του βρῖσκεται συνδεδεμένο μὲ κάθε εὐγενικὴ κοινωνικὴ πρωτοβουλία. Ἡ ἐνωσις τῆς Freiburg ἦταν καρπὸς τῆς συνεργασίας του μὲ τὸν la Tour du Pin καὶ ἀπέτέλεσε ἓνα πρῶτου μεγέθους διεθνὲς κέντρον μελέτης καὶ ἐρευνῶν ἐπάνω στὸ κοινωνικὸ ζήτημα. Γύρω στὴν ἐνωσι αὐτὴ συγκεντρώθηκε καὶ ἐργάσθηκε μιὰ πνευματικὴ καὶ διανοητικὴ ἀριστοκρατία πὺν τὰ μέλη της προήρχοντο σχεδὸν ἀπ' ὅλες τὶς Εὐρωπαϊκὲς χῶρες.

Γενικά, ἀπὸ τὸ 1871 ἕως τὸ 1891, ὀγκώνεται ἐξαιρετικὰ τὸ ρεῦμα γιὰ τὸ χριστιανικὸ κοινωνικὸ ἰδανικὸ. Παντοῦ ξεφυτρώνουν πυρῆνες ἐντατικῆς θεωρητικῆς μελέτης μὲ σκοπιὰ χριστιανικὴ. Καὶ παντοῦ πολλαπλασιάζονται οἱ ἐκδηλώσεις τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, τῆς ὀλικῆς καὶ πνευματικῆς συμπαράστασεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀξιῶν, πὺν ἀποτελοῦν τὸ προνόμιο τῆς ἐργατικῆς τάξεως.

Ἡ ἐγκύκλιος Rerum Novarum, ἦρθε τὸ 1891 σὰν ἐπιστέγασμα ἀλλὰ καὶ σὰν τόνωσις καὶ συστηματοποίησις γιὰ περαιτέρω δρᾶσι ὄλων αὐτῶν τῶν κινήσεων. Καρπὸς ὀριζον σκέψεως, στοχασμοῦ καὶ ἐπαφῆς μὲ ὅλες τὶς προσπάθειες πὺν εἶχαν γίνει τόσο στὸ θεωρητικὸ, ὅσο καὶ στὸ πρακτικὸ πεδίο, ἀποτελεῖ ἓνα μνημεῖο συγκεκορημένης χριστιανικῆς σκέψεως ἐπάνω στὸ κοινωνικὸ ζήτημα. Ἡ φωνὴ της, εἶναι φωνὴ τῆς δικαιοσύνης. Ἀνεπηρέαστη ἀπὸ τὴν βοή τῶν παθῶν καὶ τῶν ταξικῶν συμφερόντων, χωρὶς λόγια μασημένα καὶ διπλωματικὰ ἀσάφεις, ἀναγνωρίζει τὸ δίκαιο ἀπ' ὀποια μερὶα κι' ἂν προέρχεται. «Οἱ ἐργάτες, μεμονωμένοι καὶ χωρὶς ἄμυνα, διακηρύσσει ἡ ἐγκύκλιος, εἶ-

(*) Association Catholique de la Jeunesse Francaise.

δαν τὸν ἑαυτό τους σὺν τῷ χρόνῳ νὰ παραδίδεται στὸ ἔλεος κυρίων ἀπανθρώπων καὶ στὴν ἀπληστία ἐνὸς φρενήρους συναγωνισμοῦ».

Δὲν ἔχουμε τὸν ἀπαιτούμενο χώρο γιὰ νὰ ἐμφανίσωμε ἐκτενέστερα τὶς ἀπόψεις τῆς *Reum Novarum* ἐπάνω στὸ ζήτημα τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας ποὺ ἐδημιούργησε ὁ λιμπεραλισμός, τὴ σχέσι ἐργασίας καὶ κεφαλαίου, τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος καὶ τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ, τοῦ δικαίου ἡμερομισθοῦ καὶ ἄλλων σχετικῶν προβλημάτων. Θὰ σημειώσωμε μόνον τὴν μεγάλη ἐπίδρασί της ἐπάνω στὴν ἐξέλιξι τῶν κοινωνικῶν ἀγώνων.

Γεγονὸς σημαντικὸ ὑπῆρξε, πρῶτα-πρῶτα, τὸ ἐπίσημο ξεχώρισμα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τοὺς κρατοῦντας. Ἐδόθηκε μιὰ δυνατὴ ἀπάντησις στὴν κατηγορία, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἀποτελεῖ τὶς «πλάτες» τοῦ καπιταλισμοῦ, ὅτι εἶναι τὸ πρόχωμα πίσω ἀπὸ τὸ ὁποῖο μπορεῖ ὁ καθέννας νὰ ἀδικῇ καὶ νὰ καταπιέξῃ ἀνενόχλητα. Καὶ δὲν ξέρομε, ἂν τὸ χτύπημα αὐτὸ ἦταν γιὰ τὸν καπιταλισμὸ λιγώτερο δυνατὸ ἀπὸ τὶς σοσιαλιστικῆς ἐπιθέσεις.

★

Ἄλλος καρπὸς τῆς ἐγκυκλίου ὑπῆρξεν ἡ ὄθησις γιὰ τὴν περαιτέρω ἐπέκτασι τῆς συνδικαλιστικῆς ὀργανώσεως καὶ δράσεως τῶν χριστιανῶν ἐργατῶν. Ὡς τότε, ἡ χριστιανικὴ μερὶς τῆς ἐργατικῆς τάξεως, βρισκόταν στὸ δίλημμα ἢ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ δίκαιά της παίρνοντας μέρος στὸν ἀγῶνα κάτω ἀπὸ σημαῖες καὶ συνθήματα φανερά ἢ συγκεκαλυμμένα ἀντιχριστιανικά, ἢ νὰ μείνῃ ἀνυπεράσπιστη στὸ ἔλεος τῶν ἀδικούντων. Ἀπὸ τὸ 1887 εἶχαν ἀρχίσει νὰ συγροτοῦνται ἐργατικὰ συνδικάτα μὲ χριστιανικῆς κατευθύνσεως, ὅμως ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ δράσις των εὗρισκε σοβαρὰ ἐμπόδια. Ἀντίθετα, μὲ τὴν ἐπίσημη διακήρυξι τῆς ἐγκυκλίου γιὰ τὸ δίκαιωμα καὶ τὸ καθήκον τῆς συνεταιριστικῆς ὀργανώσεως, ἄρχισε νὰ φουντώνῃ ἡ χριστιανικὴ ἐργατικὴ κίνησις. Σὲ ὅλες τὶς χῶρες τῆς Εὐρώπης, πολλαπλασιάσθησαν οἱ ἐργατικῆς ὀργανώσεως μὲ χριστιανικὴ πνοή. Ἰδιαίτερα ἔκτασι πήρε ἡ προσπάθεια στὴ Γαλλία. Τὸ 1919 ὅλα τὰ συνδικάτα τῆς

χώρας ἐνώθησαν σὲ συνμοσπονδία ποὺ περιέλαβε πάνω ἀπὸ 100.000 μέλη. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς αὐξήθηκε ἀργότερα γιὰ νὰ φθάσῃ τὸ 1937 σὲ 500.000 καὶ τὸ 1947 σὲ 900.000 μέλη. Αὐτὴ ἡ συνμοσπονδία τῶν Χριστιανῶν ἐργατῶν προσέφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίαι στὴν χριστιανικὴ κοινωνικὴ προσπάθεια. Στὴν Ἰσπανία πάλι, τὰ χριστιανικὰ συνδικάτα ἀριθμοῦσαν τὸ 1916 100.000 ἐργάτες. Ἐνῶ στὴν Ἑλβετία, μόνον οἱ ἐργατικῆς ἐνώσεις ποὺ ἰδρύθησαν ἀπὸ τὸν J. B. Jung καὶ ἀπετέλεσαν τὸν χριστιανικό-ἔθνικό, ἑλβετικό, ἐργατικὸ σύνδεσμο, (CNG), συγκεντρώνει αὐτὴ τὴ στιγμὴ 70.000 ἐργάτες ἀπέναντι τῶν 400, ποὺ ἀνήκουν στὶς σοσιαλιστικῆς ὀργανώσεως.

Ἡ ἴδρυσις τῶν ἐργατικῶν αὐτῶν κινήσεων ἀπετέλεσε πρᾶξι κατ' ἐξοχὴν ἡρωική. Ἡ ἀνάπτυξις των ἔγινε μέσα σὲ ἀπειρία ἀπὸ δυσκολίαι καὶ ἐμπόδια ποὺ ὄρθωνε ἀπ' ὅλες τὶς μεριὰς ἑνὸς κόσμος ἐχθρικός πρὸς τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα. Τὰ χριστιανικὰ συνδικάτα, ἀντιμετώπισαν τὴν ἀγρία ἀντίδρασι τῶν σοσιαλιστικῶν ἐνώσεων, ποὺ τὰ εἶδαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ μάτι γεμᾶτο ὑποψία, σὰν μιὰ καινούργια δύναμι ποὺ καταργοῦσε τὸ μονοπώλιον τῆς κηδεμονίας των, ἐπάνω στὴν ἐργατικὴ τάξι. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἡ ἀστικὴ τάξις βρῆκε πολὺν χρῆσιμο νὰ προσπαθῆσῃ νὰ τὰ μεταχειρισθῇ σὰν πρόχωμα ἐναντίον τῶν ἐμμάδων κρούσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ. Ἐνῶ πάλι, ἔσπευδε νὰ τὰ χαρακτηρίσῃ ἐπαναστατικὰ καὶ νὰ τὰ ἀποδοκιμάσῃ, στὶς περιοχὰς ποὺ ὁ κίνδυνος ἦταν μικρότερος. Ἀκόμη, τόσο ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἐργατικὴν τάξι, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν πλευρά, δὲν ἔγινε πέρα γιὰ πέρα κατανοητὴ ἡ σημασία των. Ὅμως, παρ' ὅλες αὐτῆς τὶς ἀντιξοότητες καὶ τὰ ἀμφίπλευρα ρεύματα, οἱ χριστιανικῆς ἐργατικῆς ὀργανώσεως κατόρθωσαν νὰ κρατήσουν καλὰ τὴ γραμμὴ τους. Τὸ σύνθημά τους ἦταν: ὄχι πάλι, ἀλλὰ συνεργασία τῶν τάξεων, ἀφοῦ ξεκαθαρίσωμε τί ζητᾶμε στὴ ζωὴ! Ὅχι ἀγῶνα γιὰ τὴν τάξι καὶ τὰ συμφέροντά της, ἀλλὰ ἀγῶνα γιὰ τὸ δίκαιο! Ὅχι μόνον κατοχύρωσις ὑλικῶν συμφερόντων, ἀλλὰ καὶ πνευματικὴ ἐξύψωσις τῆς ἐργατικῆς τά-

ξεως, καὶ δρᾶσις σύμφωνη μὲ τὶς ἀρχές τῆς χριστιανικῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, στὸ θεωρητικὸ πεδίο, ἡ ἔκθεσις τῆς ἐγκυκλίου συνετέλεσε στὸ νὰ ξεκαθαρισθοῦν καλλίτερα οἱ χριστιανικὲς κατευθύνσεις. Ὁρισμένες διαφορὲς γνωμῶν ποὺ εἶχαν ἀνακύψει ἀνάμεσα στὶς διάφορες χριστιανικὲς σχολές, ὅπως ἐπάνω στὸ θέμα τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ μεταξὺ τῆς σχολῆς τοῦ Vogelsang καὶ τῶν Βορειογερμανῶν καὶ Βέλγων καθολικῶν, ὠδηγήθησαν πρὸς τὴν ἄρσι τους. Ἀκόμη ἐτονώθηκε ὕστερα ἀπ' τὸ 1891 σημαντικὰ ἡ ἔντασις τῆς ἐργασίας τῶν κύκλων μελέτης. Ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πυρῆνες ξεπήδησε τὸ 1904 καὶ ὁ θεσμὸς τῶν κοινωνικῶν ἐβδομάδων ποὺ συγκεντρῶνουν κάθε χρόνον κληρικούς καὶ λαϊκούς, ἀνθρώπους τῆς σκέψεως καὶ ἀνθρώπους τῆς δράσεως, μὲ μιὰ λέξι ὅλους ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ μιὰ χριστιανικὴ ἀναγέννησι. Οἱ κοινωνικὲς ἐβδομάδες δὲν εἶναι συνέδρια, ἀλλὰ ἀποτελοῦν κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ E.Duthoit, ἓνα περιοδεῦον Πανεπιστήμιον, μιὰ εὐκαιρία γενικώτερης ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων, μαθημάτων θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν, μαζὶ μὲ κοινὰ γέυματα καὶ ὁμαδικὲς ἐκδηλώσεις λατρείας. Ὁ θεσμὸς αὐτός, ἀπέδωσε ἐξαιρετικὸς καρποὺς καὶ συνεχίζεται μὲ ἀδιάλειπτη ἔντασι ὡς σήμερα.

★

Ἀπὸ τὸ 1891 ἕως τὸ 1931 οἱ συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐμφανίζεται τὸ κοινωνικὸ ζήτημα εἶχαν μεταβληθῆ σὲ σημαντικὸ βαθμὸ. Ἡ ἐγκύκλιος Quadragesimo Anno, ποὺ ἐξεδόθη μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπετείου τῆς Rerum Novarum, τὸ ἐξετάζει κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν νέων αὐτῶν ὄρων. Μιλεῖ γιὰ τὴν φάσι τῆς οικονομικῆς δικτατορίας ποὺ διεδέχθη τὴν περίοδο τοῦ χωρὶς ὅρια συναγωνισμοῦ. Στιγματίζει τοὺς ὀλίγους ποὺ κρατοῦν στὰ χέρια τους τὸ αἷμα τοῦ οικονομικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τὸ διοχετεύουν ὅπου ἐκεῖνοι θέλουν σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντά τους. Καταγγέλλει ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὴν ὑλιστικὴν βάσι τοῦ σοσιαλισμοῦ, ποὺ ζητεῖ νὰ θυσιασθοῦν στὴν ἰδέα μιᾶς ρασιοναλιστικῆς παραγωγῆς οἱ ἀνώτερες ἀνθρώπινες

ἀξίες. Ἡ πνευματικὴ τῆς δραστηκότητος καὶ τὸ θάρρος τῆς μαρτυροῦνται ἀπὸ ἓνα χαρακτηριστικὸ γεγονός. Ὁ ἀστικὸς τύπος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν ἐκάλυψε μὲ συσκοτίσι σιγῆς. Ἡ ἐγκύκλιος βρῆκε τὴ θέσι τῆς στὶς πεῖδι ἀτόμερες στήλες τῶν ἐφημερίδων, ἐνῶ τὰ ἐγκλήματα καὶ οἱ πολιτικὲς μηχανορραφίαι κατελάμβαναν ἐπιδεικτικά τὶς πρώτες σελίδες. Εἶναι μαρτυρημένο, ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ σύγχρονη πείρα, πὼς αὐτὸ εἶναι μιὰ τρανώτατη ἔνδειξις γιὰ τὴ γνησιότητα μιᾶς χριστιανικῆς ἐκδηλώσεως.

Ἡ Quadragesimo Anno, ἀποτελεῖ σχετικὰ μὲ τὴν Rerum Novarum, ἓνα μεγάλο βῆμα πρὸς τὰ ἔμπροσ. Ἡ πρώτη ἀσχολεῖται μὲ τὸ κοινωνικὸ ζήτημα κυρίως ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ ἀτόμου, (ἀτομικὸ δικαίωμα ἰδιοκτησίας, σχέσις τοῦ ἐργάτου ὡς ἀτόμου μὲ τὸν ἐργοδότη κλπ.). Ἀντίθετα, ἡ δευτέρα, θεωρεῖ τὶς διαφορὲς πλευρὲς τοῦ προβλήματος στὴν εὐρύτερη κοινωνικὴ τους σύνθεσι καὶ στὶς ἐσωτερικὲς σχέσεις ποὺ τὶς συνδέουν. Αἰσθάνεται κανεὶς ἐδῶ καθαρότερα τὴν ὑπερνίκησι τοῦ ἀτομιστικοῦ πνεύματος τοῦ 10ου αἰῶνος. Οἱ χριστιανοὶ ἐργάται καλοῦνται νὰ μὴν ἀποτελέσουν ἄτομα καὶ ὀργανώσεις κλειστὲς ἀλλὰ νὰ ξεχυθοῦν σὲ ἐνεργὸ ἱεραποστολικὴ δρᾶσι ἀνάμεσα στοὺς συναδέλφους τῶν νὰ ἀγωνισθοῦν γιὰ τὸν ἐμποτισμὸ τῆς ἐργατικῆς τάξεως μὲ τὶς χριστιανικὲς ἀρχές, γιὰ τὸ κέρδιμά της στὴν χριστιανικὴ ὑπόθεσι. Μία ἀπὸ τὶς πεῖδι θαυμάσιες ἐκφάνσεις τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ὑπῆρξε ἡ J.O.C. (Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐργαζομένης Νεολαίας) ποὺ ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε κἂν νὰ σκιαγραφηθῇ μέσα στὰ ὅρια τοῦ ἄρθρου μας.

Ἀκόμη δὲν μποροῦμε νὰ ἀσχοληθοῦμε τώρα μὲ μιὰ ἄλλη μεγάλη ἔκφρασι τοῦ χριστιανικοῦ κοινωνικοῦ ἀγῶνος. Τὰ ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ νοοτροπία πολιτικὰ κόμματα. Τὸ κατὰ πόσον οἱ προσπάθειες καὶ οἱ ἀγῶνες τῶν ἀπέδωσαν μόνιμα ἀποτελέσματα, εἶναι κάτι ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ κρίνῃ ἀκόμη μὲ σιγουριά. Πάντως ἀναμφισβήτητο εἶναι ὅτι ἔπαιξαν σημαντικὸ ρόλο καὶ ἐξακολου-

θοῦν νὰ ἀσκοῦν καὶ σήμερα σὲ πολλὰς περιπτώσεις εὐεργετικὴ ἐπίδρασι. Θὰ μπορούσε μάλιστα κανεὶς νὰ τοὺς δώσῃ πῶς ἀνεπιφύλακτῆ τῆ συγκατάθεσί του ἂν ἐχρησιμοποιοῦσαν λιγώτερο τὸν τίτλο «χριστιανικά», πρᾶγμα πὸν μπορούε εὐκόλῃ νὰ συνδέσῃ ὠρισμένες ἀποτυχίες πὸν ὀφείλονται σὲ ἄλλα αἷτια, μὲ τὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς χριστιανικῆς κοινωνικῆς διδασκαλίας. Ἄλλωστε ἡ μεγαλύτερη μερὶς τῶν χριστιανῶν διέκειτο πάντοτε δυσμενῶς ἀπέναντι στὴν ἰδέα κομμάτων μὲ χριστιανικὴ τάχα σημαία.

Ὅσο τώρα γιὰ τὴ δρᾶσι τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας, σχετικὰ μὲ τὸ κοινωνικὸ ζήτημα δὲν μπορούμε βέβαια νὰ εἰποῦμε ὅτι παρουσιάζει τὴν δρᾶσι τὴν ὁποία ἀναφέραμε προηγουμένως. Πρέπει ὁμῶς νὰ ἀναγνωρισθῆ, πῶς, στὴν Ἀνατολή, τὸ κοινωνικὸ πρόβλημα ἐμφανίστηκε πολὺ μεταγενέστερα καὶ σὲ πολὺ μικρότερη ἔκτασι καὶ ὀξύτητα παρὰ στὴ Δύσι. Εἶναι γεγονός, πῶς ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη ἀπὸσχόλησε πάντοτε σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ πρωταρχικὰ ζητήματα τὴν ὀρθόδοξο ἐκκλησία. Καὶ στὴν πρᾶξιν, ἡ «Βασιλεία» πὸν ἔγινε ἤδη ἀπὸ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα, ἐνέπνευσε ποικιλοτρόπως τὶς κατόπι γενεές. Ἄλλὰ καὶ σχετικὰ μὲ τὸ σύγχρονο κοινωνικὸ ζήτημα στὴν εἰδικότερη μορφή του, δὲν μπορούε νὰ ἀρνηθῆ κανεὶς, πῶς, μέσα στοὺς κόλπους τῆς, ἔχει γίνε σημαντικὴ ἐργασία, κυρίως θεωρητικὴ, ἀπὸ κύκλους ἐπιστημόνων καὶ διανοουμένων ἐμπνευσμένων ἀπ' τὸ χριστιανικὸ πνεῦμα. Καὶ ἂς ἐπιτραπῆ καὶ στὸ περιοδικὸ αὐτὸ νὰ πιστεῦθῃ, πῶς κατὰ ἔχει προσφέρει σὰν συμβολὴ στὴ θεωρητικὴ αὐτὴ ἐπεξεργασία.

Ἔργο τῆς ἐπισήμου ἐκκλησίας εἶναι νὰ μεριμνήσῃ γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἐργασία αὐτὴ εὐρύτερα γνωστὴ στὸ ἐνδιαφερόμενο κοινόν.

★

Ἀπὸ τὰ λίγα αὐτά, σχετικὰ μὲ τὴ χριστιανικὴ κοινωνικὴ δρᾶσι μπορούμε νὰ εἰποῦμε, ὅτι στὶς γενικὰς γραμμὰς ἡ χριστιανικὴ μερὶς ἐργάστηκε μὲ ζωντάνια καὶ μάλιστα καὶ μὲ ἀποτελεσματικότητα, σὲ πολλὰς περιπτώσεις, ἰκανοποιητικῆ. Οἱ πνευματικὲς ἐπιδράσεις δὲν εἶναι θορυβώδεις, ἀλλὰ γι' αὐτὸ εἶναι πολὺ πῶς διαρ-

κεῖς, δημιουργικὲς καὶ μόνιμες.

Μόνον ἀπὸ μιὰ σκοπιὰ μπορούε κανεὶς νὰ κρίνῃ τὴ χριστιανικὴ ζύμη τῆς ἐποχῆς μας. Ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς ἀπόλυτης χριστιανικῆς εὐθύνης, ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ διδασκαλίας πὸν ζητεῖ λόγο καὶ κρίνει τοὺς ὁπαδοὺς τῆς κάθε ἐποχῆς. Μόνον ἀπ' ἐκεῖ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους χριστιανούς κατὰ παραπάνω ἀπ' ὅ,τι ἔκαναν. Ἀπ' ἐκεῖ καὶ μόνο κρίνοντας τὰ πράγματα θὰ μπορούσε νὰ εἰπῆ, πῶς δὲν ἐφάνηκαν ὅσο θὰ ἔπρεπε πρωτοπόροι, θαυραλέοι, δημιουργικοὶ, πρωτότυποι, ἔτοιμοι νὰ ἀναλάβουν εὐθύνες καὶ νὰ ὑποστοῦν θυσίες. Εἶναι ἀλήθεια πῶς σὲ πολλὰς περιπτώσεις ἀφῆσαν νὰ περιέλθῃ ἡ πρωτοβουλία καὶ ἡ δημιουργικὴ ἐμπνευσις σὲ ἄλλους. Δὲν εἶναι πῶς ἔλειψαν, ὅπως εἶδαμε, οἱ μεγάλες μορφές, οἱ ἡγετικὲς φυσιογνωμίες. Ὅμως, ἡ μεγάλη μᾶζα τῶν χριστιανῶν ἔμεινε ἀδρανὴς καὶ πολλὰς φορὰς κάτω ἀπὸ τὴ μέση χριστιανικὴ στάθμη. Αὐτὸ εἶναι συχνὰ τὸ δρᾶμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὅτι οἱ φωτισμένες φωνές πὸν τὸν ἐξαγγέλλουν μένουσι φωνῆς «βοῶντων ἐν τῇ ἐρήμῳ». Ὁ καθένας πρέπει νὰ ρωτήσῃ τὸν ἑαυτὸ του ποῖα θὰ ἦταν σήμερα ἡ μορφή τοῦ κόσμου ἂν οἱ χριστιανοὶ εἴχαμε ἀποδυσθῆ νωρίτερα στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ δικαιοσύνη, μὲ τὴ ζέσι τῆς ἀγάπης, τοῦλάχιστον, ἀνάλογη μὲ τὴ δυναμικότητα τῶν ὑπομμένων γρόνθων.

Ὅμως, αὐτὰ μπορούε νὰ τὰ πῆ μόνον ἕκείνος πὸν καὶ στὴν ἰδίᾳ του τὴ ζωὴ ἐδέχθη τὴ χριστιανικὴ πίστι καὶ τὸ μέτρο τῆς εὐθύνης πὸν ἀπορρέει ἀπ' αὐτήν. Κατὰ τὰ ἄλλα, οἱ ὁποιοσδήποτε ὀλιγοριθμῶν τῶν χριστιανῶν δὲν μπορούν νὰ ἀλλοιώσουν τὸ γεγονός ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς κατέχει τὴν ἀλήθεια, πάρα πέρα, πῶς εἶναι ὁ ἴδιος ἡ ἀλήθεια. Καὶ πῶς ἔτσι ἰσχύει σήμερα ἀκόμη, περισσότερο ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἐκεῖνο πὸν πρὶν 60 χρόνια διεκήρυξε ἡ ἐγκύκλιος *Regrum Novarum* «Ἐὰν ἡ ἀνθρωπίνῃ κοινωνία πρόκειται νὰ εὐρῆ τὴ θεραπείαν τῆς, αὐτὸ θὰ συντελεσθῆ μόνον διὰ τῆς ἐπανόδου πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τοὺς θεσμοὺς τοῦ Χριστιανισμοῦ».

Δ. ΠΥΡΓΙΩΤΗΣ

Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ (*)

Μία έκφρασις πού ίσως θά ήμπορούσε νά αποδώσῃ κάπως τήν τόσον περιεκτικήν ἀγγλικήν λέξιν «Home», θά ήτο: «ή οίκογενειακή ἔστις». Καί πάλιν δέν θά ήτο ἀρκετή διά νά αποδώσῃ τήν ὑλικήν καί ψυχολογικήν αἴσθησιν τῆς ἀνέσεως, πού αἰσθάνεται ὁ ἐφηβος, τοῦ ψυχικοῦ ξεκουράσματος, τῆς αἰσθητικῆς ἀπολαύσεως γνωστῶν σχημάτων, μορφῶν καί θέσεων, τῆς βεβαιότητος ὅτι εὐρίσκειται «εἰς τό σπίτι του», ὅπου κανεῖς δέν παρεμβαίνει διά νά διαταράξῃ αὐτό τό αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας. Τῆς διαπιστώσεως ὅτι μέσα εἰς αὐτόν τόν μεγάλον κόσμον ἔχει καί αὐτός μίαν γωνίαν ἰδικήν του, ὅπου καί τὰ ἐπιπλα ἀκόμη φαίνεται νά τόν ἀναγνωρίζουν καί νά τόν περιμένουν καί ὅπου συνήθως κάποιος ἢ κάποιοι ἀνθρώποι, ἰδικοί του, φυλάσσουν ζηλοτύπως καί στοργικῶς τήν ἀνεγνωρισμένην θέσιν του, παρ' ὅλας τὰς πιθανάς προστριβάς των.

Ὁ περίφημος βιολόγος Α. Carrel ἀναγνωρίζει τήν ἀνάγκην, μέσα εἰς τήν σύγχρονον κοινωνίαν, ὅλοι νά ἔχουν μίαν ζωήν σταθεράν, ἕνα μικρόν οἰκογενειακόν κόσμον, ἕνα ἰδικόν τους σπίτι, ἕνα κήπον, φίλους, δηλ. ἕνα «σπιτικό»⁽¹⁾.

Τό «σπιτικό» δέν εἶναι ἀπλῶς ἕνα σπίτι, ὅπου μερικά ἄτομα συμβιοῦν. Προϋποθέτει ὀρισμένες σχέσεις μεταξύ των⁽²⁾ αἱ ὁποῖαι προκύπτουν ἀπό τήν συμβίωσιν τῆς ἐνηρμονισμένης ἀνισότητος. Ὁ σεβασμός πρὸς τήν ἱερότητα τῆς προσωπικότητος⁽³⁾

θά ἐναρμονίξῃ τήν ἀναπόφευκτον ἀνισότητα μεταξύ πατρὸς καί μητρός, γονέων καί τέκνων, καί μαζί μὲ τήν ἀσφάλειαν καί τήν στοργήν θά δημιουργῇ τήν εὐνοϊκήν ψυχολογικὴν ἀτμόσφαιραν. Μέσα εἰς ἕνα ἰσόρροπον καί εὐτυχισμένον οἰκογενειακόν περιβάλλον, ἡ ἐξουσία τοῦ ἰσχυροτέρου θά εἶναι τό δικαίωμα τοῦ ἀσθενεστέρου. Δικαίωμα ἀγάπης καί στοργῆς τοῦ ἀσθενεστέρου ἀπέναντι τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἰσχυροτέρου, ἡ ὁποία θά εἶναι ὑπεροχὴ εὐθύνης. Εἰς μερικά σπίτια αἱ χειρότεροι συγκρούσεις λύνονται μὲ τήν ὑποταγήν τοῦ ἀσθενεστέρου εἰς τὰς ἰσχυροτέρας προσωπικότητας⁽⁴⁾, ἡ διευθέτησις ὅμως αὐτή, ἂν ήμπορῇ νά ἀποκληθῇ διευθέτησις, εἶναι κακή καί διά τὰ δύο μέρη. Ἡ καλύτερα, καί ἴσως ἡ μόνη λύσις, κατὰ τήν ψυχολόγον L. Cole, ὡς ἀπόρροια τῶν ὅσων ἀνεφέραμεν καί προηγουμένως, εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀνεκτικότητος μεταξύ τῶν προσώπων μιᾶς ὁμάδος, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς δευτερευούσας προσωπικὰς συνηθείας· ὁ δὲ διακανονισμός τῶν σοβαρῶν προβλημάτων θά προκύπτῃ ἀπὸ τήν ἀνάγκην τῆς ἁρμονικῆς συμβιώσεως τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας⁽⁵⁾.

Ἡ ἀνεκτικότης λοιπὸν ἢ καλύτερα ἡ συμβιβαστικότης καί τό αἶσθημα τῆς εὐθύνης, θεμελιωμένα εἰς τήν ἀγάπην θά ρυθμίζουν ἁρμονικὰ τὰς σχέσεις τῶν τροφίμων τοῦ καλοῦ σπιτικοῦ. Ἡ ἀγάπη καί ὁ σεβασμός τῆς προσωπικότητος τοῦ ἄλλου εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἰς τό ἀνεπτυγμένον «σπιτικό» δίδουν τὸν τόνον εἰς τήν ἀμοιβαίαν κατανόησιν, εἰς τήν δικαιοσύνην, εἰς τήν προθυμίαν πρὸς ἀλληλοεξυτηρήτησιν καί ἀλληλοβοήθειαν, ἀκόμη καί εἰς τήν αὐστηρότητα καί εἰς τήν τιμωρίαν.

(*) Τό ἄρθρον τοῦτο ἀποτελεῖ μέρος τῶν μελετῶν τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καί Ψυχικῆς Ἑγείσεως μὲ τίτλον «Ἀπὸ τὰ ψυχολογικά προβλήματα τοῦ ἐφήβου».

(1) Α. Carrel: «L' homme cet inconnu» Paris 1935.

(2) «Towards a Christian Civilization» ἔκδοσις «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», Ἀθήναι 1950, σ. 182.

(3) W. Sadler: «Adolescence Problems», Chicago 1948 σ. 171.

(4) «Towards a Christian Civilization» ἔκδοσις ἀνωτ. σ. 161.

(5) Luella Cole: «Psychology of Adolescence», New York 1949 σ. 295.

Εὐνόητον, ὅτι τὴν πρώτην ὄθησιν πρὸς τὰς σχέσεις αὐτὰς τῆς ἀγάπης καὶ τὴν παραδειγματικὴν ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἐφήβου ὀφείλουν νὰ τὴν δώσουν οἱ γονεῖς. Ἐξ ἄλλου ἡ βασικῶς εὐτυχισμένη αὐτὴ ὁμολογία εἰς τὰς σχέσεις τῶν γονέων δίδει καὶ τὴν ψυχικὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν διανοητικὴν διαύγειαν πρὸς τοὺς ἐπιτρέποντες νὰ ἀπεργάζονται τὴν ἐδόξωσιν τῆς οἰκογενείας των. Ἐπὶ πλέον προσφέρει καὶ τὸ ὑπόστροφμα τῆς συγκινησιακῆς ἀσφαλείας πρὸς τὸν πολὺ χρειάζεται ὁ ἔφηβος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κρίσεώς του⁽⁶⁾. Ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς τάξεως εἰς τὴν οἰκογενεϊαν, καρπὸς τῆς ἐσωτερικῆς τακτοποιήσεως τῶν μελῶν τῆς, ὡς καὶ ἡ θερμότης τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος, ἡ ὁποία θὰ τροφοδοτῆται ἀπὸ τὰ εὐγενῆ καὶ ἀνώτερα αἰσθήματα ὅλων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας πρὸς ἄλληλα, θὰ βοηθήσῃ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν ὑπερνίκησιν τῆς κρίσεως τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας.

Εἰς τὸ «σπιτικὸν» οἱ γονεῖς δὲν φεῖδονται κόπου καὶ χρόνου διὰ τὰ προβλήματα τῆς καλλιέργειας τῶν παιδιῶν των. Ἡ ψυχικὴ τοῦ ἀτμόσφαιρα διαπνέεται ἀπὸ ἓνα πνεῦμα στοργικῆς γαλήνης καὶ σταθερῆς ἀσφαλείας πρὸς γεννοῦν τὴν αἰσιοδοξίαν καὶ τὴν χαρὰν. Ἀκόμη καὶ τὰ ἀνψυχα ἀντικείμενα φαίνεται νὰ χαμογελοῦν εἰς αὐτὸ ἀπὸ τὴν γνώριμον θέσιν των, διότι διακρίνεται εἰς αὐτὰ τὸ ἐπιμελὲς χέρι πρὸς ἐφρόντισε νὰ τὰ στολίσῃ καὶ νὰ τὰ καλοτοποθετήσῃ. Καί, ἐπάνω εἰς αὐτό, ἄς τονισθῇ ἡ ψυχολογικὴ ἀνάγκη τοῦ ἐφήβου νὰ εὐρίσκῃ τὸ σπῆτι τοῦ ἐλκυστικῶν καὶ περιποιημένων, νὰ ὑπερφανεῖται δι' αὐτὸ χωρὶς αὐτὸ καθόλου νὰ σημαίνει, ὅτι πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ εἶναι πολυτελὲς καὶ πλούσιον. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μὲ ὀλίγην ἐπιμελίαν καὶ καλαισθησίαν, ἡμπορεῖ νὰ ἐτοιμασθῇ ἓνας φιλόκαλος χώρος εἰς τὸ σπῆτι, πρὸς ἀναπτέρωνε τὴν διάθεσιν νὰ καλέσῃ καὶ ὁ νέος τοὺς φίλους του καὶ νὰ ἐκδιώξῃ ἓνα, ὄχι ἀπίθανον, αἰσθημα μειονεξίας.

(6) Βλ. καὶ ἐκδοσὶν ὅπ. ἀρ. 2. τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς μετ' ἑτέρον «Ἡ κρίσις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας», Ἀθήναι 1951.

Μὲ ἐλαχίστας πολλὰς ἐξωτερικὰς μικροαλλαγὰς εἰς τὴν διαρρῦθμισιν καὶ τὸν στολισμὸν τοῦ σπιτιοῦ του, θὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ σοβαρὰς κακὰς προσαρμογὰς, ἀπὸ τὸ «ξεπόρισμα» καὶ ἀργότερα ἀπὸ ἀνεπιθυμήτους σχέσεις. Ἡ ψυχολογικὴ ἐπίδρασις τοῦ ἐλκυστικοῦ ἢ μὴ σπιτικοῦ εἶναι μεγάλῃς σημασίας καί, ὄχι σπανίως, αἰσθηματικῆς ἀπρόβλεπτοι⁽⁷⁾.

Τὸ «σπιτικὸν» πρέπει νὰ ἐλκύη τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἐφήβου, νὰ τὸν διεγείρῃ μορφωτικῶς καὶ ψυχαγωγικῶς ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον⁽⁸⁾.

Ὁ ἔφηβος ἔχει ἀνάγκην νὰ περνᾷ μὲ εὐχαρίστησιν εἰς αὐτὸ ἓνα μέρος τῆς σχολῆς του. Ὅταν ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ εἶναι τεταμένη, συνήθως ἀπὸ παρατηρήσεις καὶ ἀντιθέσεις, ὅταν στερεῖται κάθε ψυχαγωγίας καὶ κάθε χαρούμενης συνετῆς ἐλευθερίας, ἐπόμενον εἶναι ὁ νέος νὰ τὸ βλέπῃ ὡς ἓνα ξενοδοχεῖον καὶ μόνον, καὶ νὰ ζητῇ ἔξω ἀπὸ αὐτὸ τὴν χαρὰν, τὸ παίγνιδι καὶ τὴν συντροφίαν πρὸς ἐπιθυμῆ. Ἀκόμη τὸ σπῆτι θὰ δίδῃ συνεργοὺς εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐξοικείωσιν καὶ χειραφέτησιν τοῦ ἐφήβου καὶ εἰς τὴν, ὄχι ὀλιγώτερον ἀπαραίτητον, εὐπρεπῆ ἀντιμετώπισιν τοῦ ἄλλου φύλου μὲ τὸν σεβασμὸν, τὸν ὁποῖον θὰ ἀρχίσῃ νὰ διδάσκειται εἰς τὸ σπῆτι του.

Ἀσφαλῶς ὁ ἔφηβος πρέπει νὰ γνωρίσῃ καὶ τὸν κόσμον, δὲν θὰ μείνῃ σκλάβος τοῦ σπιτικοῦ, ἐκεῖνο ὅμως πρὸς ἔχει σημασίαν εἶναι νὰ αἰσθάνεται πραγματικὴν ψυχολογικὴν ἄγχιαν μέσα εἰς αὐτὸ καὶ νὰ τὸ θεωρῇ ὡς ἓνα λιμένα ἀσφαλείας, ὡς μίαν βάσιν ἐξορηγήσεως εἰς τὸν ἀγῶνα του, τὸσον μᾶλλον, ὅσον συχνὰ ἀπογοητεύεται ἀπὸ τὴν ἐπαφὴν καὶ ἀναγνώρισιν τοῦ πολυπλοκοῦ κόσμου.

(7) Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι εἰς τὰς σημερινὰς σκληρὰς συνθήκας πρὸς εὐρισκόμεθα ὄλοι, διὰ πολλοὺς καὶ ἡ ἐλαχίστην λεξοδρόμησιν ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ ἀνεπαρκῆς μισθοῦ εἶναι ἀπλῶς ἓνα ὄνειρον. Θὰ ἡμπορεῖσαν ὅμως τὰ πλεόν ὑπεύθυνα μέλη τοῦ σπιτιοῦ, μὲ μίαν μικρὰν οἰκονομίαν, ἢ καὶ ἄλλοτε μὲ ἓνα «ἀσπρισμα» ἀκέρμη ἢ μίαν μικρὰν μεταρρῦθμισιν, νὰ προσφέρουν εἰς τὸν ἐφήβον τῶν τὴν ἐντύπωσιν τοῦ «περιποιημένου» σπιτικοῦ. Αὐτὸ φαίνεται ὅτι εἶναι περισσότερον ζήτημα ἐπιμελείας καὶ διαθέσεως.

(8) L. Cole: ἐνθ' ἀνωτ. σ. 300.

Δέν είναι εύκολον νά προσδιορισθοῦν τὰ συστατικά και τὰ χαρακτηριστικά τοῦ καλοῦ σπιτικοῦ. Πολλοί είναι αἱ σχετικαί ἀπόψεις. Θά ἤμπορούσαμεν ὅμως κάτω ἀπό τὸ πρωταρχικόν και βασικόν στοιχείον τῆς στοργικῆς ἀγάπης και ἐμπιστοσύνης νά δώσωμεν τὸ πόρισμα τῆς ψυχολόγου L. Cole⁽⁹⁾, ἡ ὁποία μᾶς λέγει ὅτι τὸ ἐπιθυμητόν σπιτικό διὰ τοὺς ἐφήβους γενικῶς φέρει τὰ ὀκτὼ κυριώτερα χαρακτηριστικά, ὡς ἐξῆς: Ἐπιτρέπει εἰς τὰ παιδιά νά «μεγαλώσουν», δέν μεταδίδει τὰς ἰδικὰς του κακὰς προσαρμογὰς· εἶναι πρόθυμον νά τροποποιῇ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισίν του· προσφέρει ἓνα λιμένα ἀσφαλείας εἰς ὅλας τὰς δυσκολίας τῶν κρατεῖ μίαν ἀρμονικὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ τῶν μελῶν του· τονώνει και ἐλκύει· περιλαμβάνει ἓνα ὀλοκληρωμένον οικογενειακὸν κύκλον. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον, τὸ ἰδεώδες εἶναι ὁ ἔφηβος νά ἀναπτυχθῆ μέσα εἰς ἓνα σπιτικό ἀπὸ τὸ ὁποῖον δέν θά λείπη οὔτε ὁ πατέρας, οὔτε ἡ μητέρα, οὔτε και οἱ ἄλλοι ἀδελφοί. Ὁ ἔφηβος αὐτὸς θά ἔχη τὰς περισσότερας δυνατὰς πιθανότητας νά αἰσθάνεται ἐν ἀσφαλείᾳ και νά ἀποκτήσῃ μίαν ἰσορροπημένην προσωπικότητα. Ὅταν τὸ σπιτικό στερηθῆ ἓνα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ὄρους τότε τὸ περιβάλλον του θά εἶναι εἰς κάποιον βαθμὸν ἐλαττωματικόν και ἐπόμενον εἶναι νά ἀφίσῃ μίαν δυσμενῆ ἐπίδρασιν. Ὅταν ὅμως ὀλοὶ οἱ ἄλλοι συντελεσταὶ τοῦ καλοῦ σπιτικοῦ, και πρὸ πάντων ἡ ἀγάπη, ἀνοθοῦν, τότε ἡ δυσμενὴς ἐπίδρασις ἤμπορεῖ νά ὑπερπηδηθῆ. Διότι ἤμπορεῖ μὲν ἡ οἰκογένεια κατ’ οὐσίαν νά εἶναι ἀτελής, ἡ ατμόσφαιρα ὅμως τοῦ σπιτικοῦ και ἡ θαλωρή του θά βρῶνται ἀμείωτοι κάτω ἀπὸ τὴν στοργικὴν φροντίδα μᾶς γιαγιάς, ἐνὸς θεοῦ ἢ μεγαλύτερου ἀδελφοῦ κ.ο.κ.⁽¹⁰⁾.

Ἡ εἰρηνικὴ και ἐγκάρδιος ψυχικὴ ατμόσφαιρα τοῦ σπιτικοῦ εἶναι ζωτικὴ διὰ τὴν ὀμαλὴν ἐξέλιξιν τῆς κρίσεως τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Ἡ ψυχολογία τῆς οἰκογενείας περιλαμβάνει τὴν συγκινησιακὴν τῆς

ατμόσφαιραν και τὰς ἀντιδράσεις τοῦ «συναισθήματος» τῶν μελῶν τῆς και πρὸς τὴν ὀλην οικογενειακὴν κατάστασιν. Ἡ κατάσταση αὐτὴ τροποποιεῖται και περιπλέκεται ἀπὸ τὴν αὐξάνουσαν κριτικὴν στάσιν τοῦ ἀναπτυσσομένου ἐφήβου.

Δέν θά εἶναι πλέον δυνατόν, ἂν ὑποτίθεται ὅτι αὐτὸ ἐπετυγχάνετο ἔως τώρα, νά τοῦ κρατηθοῦν μυστικά ἢ νά περάσουν ἀπαρτήρητα τὰ διάφορα προβλήματα.

Κάτι λοιπὸν πού θά ἤμπορῆ νά φέρῃ ἓνα ἰσοζύγιον εἰς τὴν ἐπιβάρυνσιν αὐτὴν, κάτι πού θά δίδῃ τὴν «λύσιν» εἰς τοιαύτας δυσκόλους πολλὰς συγκρούσεις τῆς ἐφηβικῆς ψυχῆς και θά προφυλάσῃ ἀπὸ δυσάτα τραύματα, θά εἶναι ἡ ἐπιβράθυσις μέσα εἰς τὴν ψυχικὴν ατμόσφαιραν τοῦ σπιτικοῦ, μᾶς πνοῆς αἰσιοδοξίας και ἐπανορθώσεως. Δέν τονίζεται ποτὲ ἀρκετὰ ἡ σπουδαίωτης τῆς ἀνορθωτικῆς δυνάμεως τῶν δύο αὐτῶν παραγόντων. Ὁ ἔφηβος θά συμμετέχῃ ναί, ἀλλὰ μὲ συνέσιν πάντοτε εἰς τὰς οἰκογενειακὰς στενωχωρίας, θά συνηθίσῃ νά ἀντιμετωπίξῃ τὸν συννεφιασμένον οὐρανὸν τοῦ σπιτικοῦ του, ἀλλ’ ἄς τοῦ ἀφίνεταί και μία λωρίς, ἔστω, ἀνοίγματος και ἄς πληροφορηθῆ, ὅτι ὀπίσω ἀπὸ τὰ τωρινὰ σύννεφα ὑπάρχει και ὁ ἥλιος, ὅτι ὅλα δέν ἐχάθησαν. Ἀκόμη, ὅτι χωρεῖ θεραπεία, ὅτι τὰ πράγματα δέν θά μείνουν ἔτσι παντοτεινά, ὅτι «ἐπανορθώνονται». Ἄς ἀντιληφθῆ π.χ. μετὰ τὸν θυμὸν τοῦ πατέρα, ὅτι δέν ἔμεινε ὀπως ἦτο εἰς τὴν ἔξωλλον ἐκείνην στιγμὴν, ἀλλ’ ὅτι «ἀγάπησε» πάλιν, ὅτι ἡ προσωρινὴ ἐκείνη θύελλα δέν διέσπασε τὴν οἰκογενειακὴν ἐνότητα, ὅτι τὸ κακὸν ἐπανορθώθη. Οἱ γονεῖς εἰς τὴν περίπτωσιν διχοστασίας μεταξὺ τῶν θά «ἀγαπήσουν» πάλιν, ἀλλὰ ἂν ἡ ψυχικὴ ατμόσφαιρα τοῦ σπιτικοῦ διασπασθῆ και δέν χωρματισθῆ κατόπιν μὲ τὴν φανεράν ἐπανορθώσιν, τότε ἡ ψυχὴ τοῦ ἐφήβου ἐτραυματίσθη. Ἡ πάλιν, ὅταν συμβῆ μία καταστροφὴ εἰς τὸ σπιτικό, ἄς ἀντιμετωπισθῆ ὡς μάθημα, ὡς παιδαγωγία, ὡς εἶσοδος εἰς μίαν ἄλλην ἄποψιν τῆς ζωῆς. Ἀκόμη και εἰς τὴν καλύτεραν οἰκογένειαν, θά γεννηθοῦν προστριβαὶ γράφει ὁ W. Pieree, ἀλλ’ εἰς μίαν τοιαύτην οἰκογένειαν θά εὐρεθοῦν λύσεις διὰ τὰς δυσκο-

(9) L. Cole: ἔνθ’ ἀνωτ. σ. 301.

(10) Τίμων Παρμενῆς: «Τὰ ὀφανεμένα Ἑλληνόπουλα», «Ἀκτίνας» 1949, σ. 407-409.

λίας αὐτὰς δίχως νὰ παραβιασθοῦν τὰ διακαίωματα ἐκάστου μέλους, ἢ νὰ διαταραχθῇ ἡ εὐημερία τῆς οἰκογενείας ὡς συνόλου⁽¹¹⁾.

Εἰς τοὺς ἐνηλίκους θεματοφύλακας τῆς τόσον ἀποφασιστικῆς ψυχικῆς ἀτμοσφαιρας τοῦ σπιτιοῦ ἐναπόκειται νὰ κρατοῦν τὴν σημαίαν δηλ. τὸ ἠθικὸν ὑψηλὰ καὶ μὲ τὸ παράδειγμά των νὰ τὴν ἀνορθώνουν διαρκῶς πρὸς τὴν ψυχικὴν ὑγείαν τῆς ἐπανορθώσεως καὶ τῆς αἰσιοδοξίας. Ὑπερῶν τῆς οἰκογενειακῆς ἀτμοσφαιρας θὰ εἶναι πάντοτε δρατὸς ὁ πολικὸς ἀστὴρ τῆς Πίστεως. Ἡ ψυχικὴ ἀτμόσφαιρα θὰ εἶναι τότε ἕνας παράγων, ὁ ὁποῖος θὰ συντείνῃ εἰς τὴν ὑπερνίκησιν τῶν δυσκολιῶν, εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων τοῦ νέου, καὶ ὄχι εἰς τὴν ἔντασιν τῶν ἤδη πολυαριθμῶν ἐμποδίων.

(11) G. W. Pierce: «Youth Comes of Age» New York. 1948 σ. 30.

Ἡ οἰκογενειακὴ ἐνότης θὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν πιστότητα τῶν μελῶν καὶ εἰς τὴν συνεργασίαν.

Ὅταν οἱ οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα εἶναι πάντοτε τεταμένη ἢ αὐταρχικὴ, ἡμπορεῖ οἱ ἐφηβοί, εἰς μίαν ἔνδειξιν διαμαρτυρίας, νὰ ἀντιδράσουν ἐπαναστατικῶς εἰς ἄλλους τομεῖς τῆς ζωῆς⁽¹²⁾. Τοιουτοτρόπως βλέπομεν καὶ τὴν ἄμεσον, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων, σχέσιν τῆς ἐφηβικῆς ἐγκληματικότητος μὲ τὸ κακὸν ἢ στενόχωρον οἰκογενειακὸν περιβάλλον. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγῃ ἡ ἀλήθεια, ὅτι τὸ νόημα τὸ πραγματικὸν τῆς ζωῆς, ἡ «θέσις» τοῦ νέου μέσα εἰς αὐτήν, θὰ προσδιορισθοῦν κατὰ μέγα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ποῖον τῆς ἐπιδράσεως τῆς οἰκογενειακῆς ἀτμοσφαιρας.

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ
Ψυχίατρος

(12) W. Sadler: ἐνθ' ἀνωτ. σ. 173.

ΠΕΤΑΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΟΥ

«Τὰ ἄνω φρονεῖτε».

Πέρα, σὲ βάθῃ ἀνιστόρητα,
ὁ νοῦς μᾶς σέρνει, μᾶς τραβά,
—ἀπ' τ' οὐρανοῦ πολλὰς φορὲς μακρὰ
τὸ μονοπάτι—

μέσα σὲ σκοτεινοὺς δρυμούς,
πλάι σὲ βάλτους πνιγηροῦς,
—ἕνα μᾶς βῆμα ἀλόγιστο
στὸ στάσιμον τοῦ βούρκου τὸ νερό,
πρὸς τὸ χαμὸ μπορεῖ νὰ μᾶς τραβήξῃ.

Ἄλλοτε πάλι ὁ νοῦς,
σ' ἔρημα κι' ἄγωνα
μᾶς ὀδηγáει ξεροκάμπια θλιθερά,
ποῦ τὸ φριγμένο τους τὸ χῶμα,
τῆς πράσινης τῆς χλόης
δὲν ἔχει νοιώσει τὴ χαρά,
καὶ τ' ἀγριολούλουδου τὸ χρῶμα
δὲν τὸ ξέρει.

Ἄλλοτε πάλι ὁ νοῦς,
ἕνα πετρόβουνο ψηλὸ
νὰ ξεπεράσουμε μᾶς φέρνει.
Ἐκεῖ τὸ βῆμα μᾶς γλυστρᾷ
στ' ἀστραφτερὸ χαλίκι,
κι' ἂν κάποτε, ὡς τὸ διάσελο,

μὲ ματωμένα πέλματα συρθοῦμε,
—στὰ γκρίζα ἀνάμεσα τὰ νέφη—
ἄλλο παρέκει βλέπουμε
ν' ὀρθώνεται ψηλότερο βουνό....

Σ' αὐτὰ τοῦ νοῦ μας τὰ πετάγματα,
δὲν ἀπαντήσαμε ποτὲ μᾶς τὴ χαρὰ
πικρὴ μονάχα μοναξιά
κι' ἕναν ἀντίλαλο φριχτὸ,
μῖας μοχθηρῆς φωνῆς,
ποῦ σαρκασμὸ
τὰ σκοτεινὰ τὰ βάθῃ τοῦ ἐγὼ μᾶς
τὰ γεμίζει.

Κι' ὅμως, ψυχῇ,
ἕναν γαλάζιο ἀπανωθὲ σου ἔχεις οὐρανὸ
γιὰ νὰ πετάξῃς,
στὰ καθαρά, κρυστάλλινά του πλάτη
—λεύτερο ἄτι ἀπὸ τῆς ὕλης τὰ δεσμά—
πρὸς τὸ Βασίλειον τοῦ φωτός,
τῆς ἁρμονίας.
Ἄληθινὴ ἐκεῖ θὰ βρῆς χαρὰ,
μέσ' στῆς ἀγάπης τὴν πηγὴ
καὶ τῆς ἀλήθειας.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ

Είναι πλέον γνωστόν εις όλους, τους περί την γεωργίαν του τόπου μας ασχολουμένους, ότι, αφ' ότου ήρχισεν ή 'Αμερικανική Βοήθεια διά την 'Ελλάδα, ήρχισε καί ή βαθμιαία πραγματοποίησις από τας 'Ελληνικάς Κυβερνήσεις τών συστάσεων πού έκαμεν ή 'Αποστολή του Διεθνούς Όργανισμού Τροφών και Γεωργίας (F.A.O.-1946) διά την συστηματοποίησιν τής παραγωγής από την χώραν μας τών ειδών, πού είναι απαραίτητα διά τήν διατροφήν του πληθυσμού τής 'Ελλάδος.

Αί συστάσεις αύται είναι διατυπωμέναι εις τήν συνοπτικήν έκθεσιν τής 'Αποστολής του 1947 και άφορουν:

α) Τό πώς θα άντιμετωπισθοϋν τά άμεσα προβλήματα τής διατροφής του πληθυσμού μας και τής άνασυγκροτήσεως γενικώς.

β) Τά μέτρα πού είναι αναγκαίον να ληφθοϋν διά τήν βελτίωσιν τής Γεωργίας και 'Αλιείας και

γ) Τάς διεθνείς ένεργείας με τας όποιās θα στηριχθί ή προσπάθεια τής 'Ελλάδος διά τήν άνασυγκρότησίν της, δηλ. δάνεια άνασυγκροτήσεως, έγκατάστασις εις τήν 'Ελλάδα διεθνών συμβουλευτικών ομάδων κ.λ.π.

'Εδώ θα ήθέλαμεν να εξετάσωμεν τό δεύτερον εις τήν σειράν θέμα τής έκθέσεως και ειδικώτερον, τήν σύστασιν τής άποστολής να καθιερωθί και εις τήν 'Ελλάδα ό θεσμός τών Γεωργικών 'Εφαρμογών (Extensions) και να προωθηθί ή έξωσολική γεωργική εκπαίδευσις ή όποία έδωσε και δίδει λαμπρά άποτελέσματα εις άλλας χώρας.

Σήμερον έχει παρέλθει ένα περίπου έτος από τότε, πού ό θεσμός έχει καθιερωθί επισήμως από τό 'Υπουργείον Γεωργίας τής 'Ελλάδος. Πριν καθιερωθί είχεν εφαρμοσθί, πρό μεν του πολέμου εις τήν Μακεδονίαν από τό 'Αμερικανικόν 'Ιδρυ-

μα 'Εγγύς 'Ανατολής (Near East Foundation) με άριστα διά τās περιοχάς όπου εφηρμόσθη άποτελέσματα, από του 1946 δέ εφηρμόσθη δοκιμαστικώς και εις άλλα μέρη τής χώρας μας. Τά άποτελέσματα τά όποία προέκυψαν εκ τής δοκιμής αύτης έπεισαν τους Ιθύνοντας ότι ήτο καιρός να εφαρμοσθί και εις όλόκληρον τήν χώραν.

'Από του φθινωπόρου λοιπόν του 1950, όποτε έψηφίσθη ό Νόμος 1547/50 ισχύει ό θεσμός ως προσπάθεια διά τήν βελτίωσιν και συγχρονισμόν τής Γεωργίας μας.

★

Διά να διευκολύνωμεν τους άναγνώστας μας όφείλομεν να έξηγήσωμεν ότι ό όρος γεωργικαί εφαρμογαί άποτελεί τήν εις τήν 'Ελληνικήν άπόδοσιν του 'Αμερικανικού όρου «Extensions», πού σημαίνει τήν ώργανωμένην εκείνην προσπάθειαν διά τήν «έπέκτασιν» προς τους άγρότας τών διαφόρων χρησίμων διά τήν γεωργίαν γνώσεων, αι όποιαί άποκτώνται εις τά διάφορα 'Ιδρύματα Γεωργικής 'Ερεύνης, τους Πειραματικούς Γεωργικούς Σταθμούς, τās εργασίας διαφόρων Γεωργικών Βιομηχανιών και τέλος από αυτούς τους ίδιους τους άγρότας εκ τής πείρας των. Θα ήδύνατο κανείς να παρατηρήση ότι ό 'Ελληνικός όρος σπεύδει να προεξοφλήση τήν από μέρους τών γεωργών μας παραδοχήν και εφαρμογήν τών εκάστοτε προσφερομένων εις αυτούς νεωτέρων πορισμάτων.

Μέχρι τώρα έπεδιώκαμεν τήν εϋημερίαν με μόνην τήν προσπάθειαν διά τήν αύξησιν τής γεωργικής μας παραγωγής και έχρησιμοποιήσαμεν τον άμέσως ένδιαφερόμενον άγρότην ως ένα λογικόν όργανον διά τήν πραγματοποίησιν του σκοπού, πού έπεδιώκαμεν. 'Επιστεύαμεν δέ, ότι ή εϋημερία του θα έλθη ως φυσικόν άποτέλεσμα, τής αύξήσεως τής παρα-

γωγῆς του. Σήμερον ὁμως ἐδιδάχθημεν ἀπὸ τὰ πράγματα ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι σπουδαιότερος συντελεστής διὰ τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς, ἀπὸ τὰς διαφόρους «χρησίμους πληροφορίας καὶ βελτιωμένας μεθόδους» καὶ ὅτι εἰς τὸ τέλος ἓνα ὑψηλὸν εἰσόδημα εἶναι ἀχρηστον, ὅταν ἐκεῖνος πού τὸ εἰσπράττει, δὲν εἶναι ψυχικᾶ προητοιμασμένος καὶ ἱκανὸς νὰ τὸ χρησιμοποίησῃ δι' ἓνα πραγματικᾶ ὑψηλότερον, δηλαδὴ περισσότερον πολιτισμένον βιοτικὸν ἐπίπεδον.

Ἄφου λοιπὸν ὁ παράγων «ἀγρότης» εἶναι τόσοσ ἀπαραίτητος εἰς τὰς προσπάθειάς πού γίνονται δι' αὐτὸν τὸν ἴδιον, ἦτο καὶρός, ἀντὶ νὰ τὸν χρησιμοποιοῦν ὡς ἓνα ἐκτελεστὴν συντάγῶν μας, «νὰ τὸν βοηθήσωμεν νὰ βοηθήσῃ τὸν ἑαυτὸν του». Διὰ νὰ ἐπιτύχη εἰς τὴν ἀποστολὴν του αὐτὴν πρέπει ὁ ἐργάτης τῶν Ἐφαρμογῶν, νὰ διαποτίσῃ τὴν ξηρὰν ἐπιστημονικὴν του γνῶσιν μὲ πολὺ εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον, θὰ ἐλέγαμεν ἀγάπην, διὰ τὴν ὅλην ζωὴν τοῦ ἀγρότου μας, ἀφου ἐκεῖνο, πού πρέπει πιά νὰ τὸν ἐνδιαφέρῃ δὲν εἶναι μόνον τὸ «περισσότερον εἰσόδημα» ἀλλὰ «ἓνας ἀγρότης περισσότερον εὐχαριστήμενος ἀπὸ τὴν ζωὴν του στοῦ χωριῶ».

Ποῖα εἶναι τὰ νέα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα εἰσάγει ὁ θεσμὸς διὰ νὰ ἐπιτύχη ἡ προσπάθεια αὐτή; Τοιαῦτα στοιχεῖα εἶναι ἐκεῖνα, πού ἀφοροῦν τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς καὶ αὐτὰ εἶναι:

— Ἡ ὑπεύθυνος πρωτοβουλία εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἐργάτου Ἐφαρμογῶν.

— Ἡ ἀποφυγὴ τῆς γραφειοκρατίας.

— Ἡ χρησιμοποίησις ἀφθονωτέρων πιστώσεων εἰς τὰς ἀποδεικτικὰς προσπάθειάς.

— Ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἐποπτικῶν μέσων καὶ μεθόδων.

Στοιχεῖα πάλιν, πού ἀφοροῦν τὴν πνευματικὴν, ὡς τὴν ὀνομάσωμεν, ἀνάπτυξιν τῶν ἀγροτῶν μας εἶναι:

— Ἡ εἰσαγωγὴ διδασκαλίας μαθημάτων οἰκοκυρικῆς καὶ ὑγιεινῆς διατροφῆς.

— Ἡ ἐξωσχολικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ἀγροτοπαίδων, ἡ ὁποία ἔχει καὶ ἐκπολιτιστικὰ ἐνδιαφέροντα.

— Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ψυχαγωγίας τῶν ἀ-

γροτῶν ὡς μέσου προαγωγῆς καὶ συναδελφώσεως τῶν καὶ

— Ἡ ἐπιδίωξις δημιουργίας στελεχῶν διὰ τὴν διοίκησιν τῆς Κοινότητος καὶ τῶν ἄλλων κοινωφελῶν ὀργανισμῶν τοῦ χωριῶ (Συνεταιρισμῶν διαφόρων φιλοδασικῶν, ψυχαγωγικῶν καὶ λοιπῶν ὁμίλων).

★

1) Ἡ ὑπεύθυνος πρωτοβουλία εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ γεωπόνου, εἶναι κάτι τὸ τελειῶς νέον ὡς πρὸς τὴν μέχρι σήμερον κρατοῦσαν κατάστασιν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ δρᾶσις τοῦ γεωπόνου καθωρίζετο μὲ διαταγὰς ἐκ τῶν ἄνω. Καὶ αὐτὸ ἴσως ν' ἀποτελῇ τὸ πιὸ σημαντικώτερον ἀπὸ τὰ νεοεισαγόμενα στοιχεῖα, διότι χωρὶς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πρωτοβουλίας οὐδὲν ἐφόδιον ἀποδίδει καρπούς.

Ἡ πρωτοβουλία αὐτὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ κατὰστρωσιν τοῦ προγράμματός του διὰ τὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ ἀγρότου καὶ ἐκτείνεται ἀκόμη καὶ εἰς τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον θὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν χρόνον του καὶ τὰς πιστώσεις πού ἔχει εἰς τὰς χεῖρας του, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐκτύλιξιν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματός του. Τὸ πρόγραμμα αὐτό, πρὶν τεθῆ εἰς ἐφαρμογὴν, ἐκτίθεται καὶ υποβάλλεται εἰς κριτικὴν εἰς μίαν σύσκεψιν τῶν Γεωπόνων Ἐφαρμογῶν τοῦ Νόμου καὶ ἀφου τροποποιηθῆ, ἔαν εἶναι ἀνάγκη, ἐφαρμόζεται ὅσον τὸ δυνατόν πιστότερον.

2) Ἡ ἀποφυγὴ τῆς γραφειοκρατίας γίνεται μὲ τὴν χρησιμοποίησιν ἐντύπων εἰς ὅλας τὰς γραφικὰς ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς. Ὁ γεωπόνος τῶν Ἐφαρμογῶν συντάσσει ἐπὶ ἐντύπου τὴν μηνιαίαν ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ μηνός, ἡ ὁποία παρέχει τὰς πληροφορίας τῆς μὲ ἀριθμούς. Ἐπίσης ἐπὶ ἐντύπου συντάσσεται ἡ συγκεντρωτικὴ τῆς Δ/σεως Γεωργίας ἔκθεσις ἐπὶ τῶν Γεωργικῶν Ἐφαρμογῶν τοῦ μηνός. Ἔτσι ἀποφεύγονται μακροσκελεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀνόμοιαι μεταξὺ τῶν ἀναφορᾶ καὶ πολὺς κόπος.

3) Ἡ χρησιμοποίησις περισσοτέρων πιστώσεων, εἶναι σήμερον εὐχερῆς λόγῳ τῶν κονδυλίων τῆς Ἀ-

μερικανικῆς βοήθειας καὶ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰ ἔξοδα ἀποδεικτικῶν καὶ ἐπιδεικτικῶν ἀγρῶν καὶ τὴν ἐν γένει πραγματοποίησιν τοῦ προγράμματος.

4) Ἡ χρησιμοποίησις τῶν Ἐποπτικῶν μέσων, εἶναι ἐπίσης κάτι τὸ νέον εἰς τὴν δρᾶσιν τῶν Ἑλλήνων Γεωπόνων. Ἐχει ἀρχίσει ἤδη ὁ Ἐφοδιασμός τῶν Δ/σεων Γεωργίας μετὰ φωτογραφικὰς μηχανὰς, μηχανὰς προβολῆς φωτεινῶν εἰκόνων καὶ τῶν Ἐπιθεωρήσεων Γεωργίας μετὰ φορητοὺς κινηματογράφους.

Τὸ μᾶλλον ἀποτελεσματικὸν βεβαίως ὄπλον εἰς τὰ χέρια τοῦ Γεωπόνου καὶ τῆς Διδασκαλίας Ἐφαρμογῶν εἶναι ἡ ἐπίδειξις. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ Ἔργαται τῶν Ἐφαρμογῶν ἐφοδιάζονται σὺν τῷ χρόνῳ καὶ μετὰ μικρὰ γεωργικὰ μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα καὶ διδάσκονται τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς μεθόδους ἐπιδείξεως διὰ νὰ εἶναι ἀποδοτικὴ ἡ προσπάθειά των.

Ὡς συμπληρωματικὰ τῶρα μέσα ἐπιδράσεως χρησιμοποιοῦνται ἐπίσης ὁμιλίαι εἰς θέματα ποῦ ἐνδιαφέρουν τοὺς γεωργούς, ἡ διανομὴ ἐντύπων ὁδηγίων διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ καταπολέμησιν τῶν ἀσθενειῶν, δάφοροι παραστατικοὶ καὶ συγκριτικοὶ, εἰ δυνατόν ἔγχρωμοι, πίνακες καὶ δημοσιεύσεις ὁδηγίων δι' ἐποχικὰς ἐργασίας διὰ τοῦ Τύπου καὶ τοῦ Ραδιοφώνου. Ὅλα αὐτὰ διὰ νὰ κατανικήσουν τὴν γνώστην καὶ φυσικὰ δικαιολογημένην συντηρητικότητα καὶ διστακτικότητα τῶν γεωργῶν εἰς κάθε τι νέον εἰς τὴν Γεωργίαν.

5) Ἡ διδασκαλία μαθημάτων Οἰκοκυρικῆς εἰς τὰς γυναῖκας καὶ τὰς νέας ἀγρότιδας.

Τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ θεσμοῦ πρόκειται νὰ καλύψῃ τὸ ἄλλο ἥμισυ τῆς προσπάθειας καὶ δὲν ὕστερεῖ καθόλου εἰς σημασίαν ἀπὸ τὴν εἰς τὸ καθαρῶς γεωργικὸν μέρος προσπάθειαν τοῦ γεωπόνου.

Ἐσυνήθισαμεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι ἡ πείρα τῶν αἰῶνων καὶ αἰ τοπικαὶ συνθηκαὶ εἶναι μόνον ἐκεῖνα ποῦ καθιέρωσαν τοὺς τύπους καὶ τὴν δαρρῦθμιν τῶν κατοικιδίων, ὅπως καὶ τὴν διατροφήν τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου.

Αὐτὸ δὲν ἠμπόδισε νὰ ἔχωμεν εἰς τὰ περισσότερα χωριά μας ἀθλίαν κατοικίαν

ἀνθρώπων καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν των ἐμφάνισιν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν των διαρρῦθμιν, ὥστε πολλὰκις νὰ μὴν ὑπάρχῃ σαφὴς χωρισμὸς σταύλου καὶ κυρίως κατοικίας, νὰ μὴν ὑπάρχῃ ἀποχωρητήριον οὔτε καὶ στοιχειώδης καθαριότης.

Καὶ ὡς πρὸς τὴν διατροφήν θὰ ἠμπορούσε κανεὶς νὰ κάμῃ θλιθεράς διαπιστώσεις, ποῦ ἔχουν ὡς βάσιν ὀχι τόσον τὴν ἔλλειψιν ὑλικῶν, ὅσον τὴν ἔλλειψιν ἐνδιαφέροντος ν' ἀποκτηθοῦν τὰ ἐλλείποντα ἢ νὰ χρησιμοποιηθοῦν καλῶς τὰ ὑπάρχοντα. Ἐκείνο τὸ ὅποιον κυρίως λείπει λοιπὸν καὶ τὸ ὅποιον εἰς τὸν τομέα αὐτὸν θὰ κληθῇ νὰ δημιουργηθῇ ἡ διδασκαλία τῶν Ἐφαρμογῶν εἶναι πρῶτον νὰ ζυπήσῃ τὴν συναίσθησιν τῶν ἐλλείψεων ποῦ ὑπάρχουν, ἔπειτα νὰ δημιουργηθῇ τὴν συναίσθησιν, ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς ἀθλιότητος εἶναι εἰς τὰ χέρια τῆς κάθε νοικοκυρᾶς καὶ τέλος νὰ διδάξῃ τρόπους ποῦ θὰ καλλιτερεύσουν τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ «σιπιτιοῦ» τῆς, μετὰ τὰ ὑπάρχοντα μέσα ἕως ὅτου ἀποκτηθοῦν περισσότερα καὶ πλουσιώτερα.

Θὰ βοηθήσῃ βέβαια καὶ ὁ γεωπόνος τῶν Ἐφαρμογῶν μετὰ τὴν καλλιτέρευσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ κτήματος τῆς οἰκογενείας καὶ μετὰ τὴν ἄμεσον συνεργασίαν μετὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἐφαρμογῶν, ὥστε νὰ εἰσαχθοῦν βελτιώσεις εἰς τὴν διαβίωσιν καὶ τὴν διατροφήν τῶν ἀγροτῶν μας πρὸς ὠφέλειαν τῆς φυλῆς μας.

6) Ἡ ἐξωσχολικὴ ἐκπαίδευσις τῶν ἀγροτοπαίδων.

Τὸ θέμα αὐτὸ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναπτυχθῇ εἰς ὀλίγας γραμμὰς. Ἦμποροῦμεν ὅμως νὰ σημειώσωμεν τὰ κύρια σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα προβλέπεται νὰ στηριχθῇ ἡ ἐκπαίδευσις αὐτή. Αὐτὰ εἶναι:

α) Ἡ δημιουργία ἀγροτικῶν λεσχῶν μετὰ βιβλιοθήκας καὶ αἰθούσας ψυχαγωγίας.

β) Ἡ δημιουργία ὁμάδων ἀγροτοπαίδων μετὰ προοπτικὴν νὰ συγκροτήσουσιν εἰς τὸ μέλλον Συλλόγους μετὰ αὐτοδιοίκησιν, ἐμβλήματα, οἰκονομικὴν εὐχέρειαν καὶ σκοπὸν τὴν ἀπασχόλησιν μετὰ τὴν γεωργίαν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν γεωπόνων καὶ διδασκαλιστῶν.

γ) Εἰδικώτερον ἡ καθοδήγησις τῶν με-

λῶν τῶν συλλόγων εἰς τὴν διατήρησιν ἀτομικῶν ἢ ὁμαδικῶν μικρῶν γεωργοκτηνοτροφικῶν ἐκμεταλλεύσεων. Εἰς αὐτάς θὰ ἐφαρμόζονται κάθε φοράν οἱ νέοι τρόποι καλλιεργείας καὶ ἐκμεταλλεύσεως.

δ) Ἡ δημιουργία ἐκθέσεων τῶν προϊόντων τῶν ὑπὸ ἐπιβλεψιν ἐκμεταλλεύσεων τῶν ἀγροτοπαίδων, εἰς ἐμποροπανηγύρεις ἢ ἄλλας εὐκαιρίας μὲ διανομὴν βραβείων.

ε) Αἱ κατασκηνώσεις ἀγροτοπαίδων, ὅπου θὰ δίδεται ἡ εὐκαιρία εὐρυτέρας πνευματικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἀναπτύξεως, ἀλλὰ καὶ ψυχαγωγίας καὶ γνωριμίας τῶν ἀγροτοπαίδων μεταξύ των.

Θεωροῦμεν περιττὸν νὰ τονίσωμεν τὴν σημασίαν ποῦ θὰ ἔχη ἡ ἐκπαίδευσις αὐτῆ τῶν νέων ἀγροτῶν διὰ τὴν πρόοδον τῆς γεωργίας μας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτο θὰ πρέπει ἡ ἐργασία αὐτῆ ν' ἀνατεθῆ εἰς νέους «ἐργάτας» ποῦ θὰ ἐπιλεγοῦν μὲ αὐστηρὸν ἔλεγχον καὶ μὲ πνευματικὰ κριτήρια.

7) Ἡ ψυχαγωγία τοῦ ἀγρότου ὡς μέσον γεωργικῆς προόδου.

Ἡ ἀγνή καὶ ἀληθῆς ψυχαγωγία, ποῦ προσαρμόζεται μάλιστα εἰς τὰς συνηθείας καὶ τὰς παροδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ χωριοῦ, εἶναι βαθεῖα ἀνάγκη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, διότι ἀνακουφίζει πραγματικῶς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ἀνανεώνει. Τοιαύτας εὐκαιρίας λοιπὸν καλοῦνται νὰ δημιουργοῦν εἰς τοὺς χωρικοὺς τῶν οἱ γεωπόνων τῶν Ἐφαρμογῶν διὰ τὰ ἔχουν ἀγρότας πάντοτε ψυχικῶς ἀκμαίους διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

8) Δημιουργία στελεχῶν διὰ τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν τοῦ Χωριοῦ.

Μία προσπάθεια, ποῦ θὰ διδάξῃ τοὺς νέους κυρίως ἀγρότασις τὸ πῶς νὰ μάθουν νὰ κυβερνῶνται, πῶς νὰ ἐλέγχουν τοὺς κυβερνῶντας καὶ πῶς μὲ τὴν σειράν των νὰ κυβερνοῦν (κατὰ τὸ ἄρχεσθαι μαθῶν, ἄρχειν ἐπιστήσει) τὰς κοινὰς ὑποθέσεις τοῦ χωριοῦ των, θὰ δώσῃ μίαν αὐτοπεποιθῆσιν εἰς τὸν λαόν μας καὶ θὰ τὸν κάμῃ ἱκανὸν εἰς τὸ εὐρύτερον πολιτικὸν πεδίου νὰ εὐρίσκη τοὺς ἐντίμους καὶ καταλλήλους, ποῦ θὰ διοικήσουν τὰ κοινὰ τῆς Πατρίδος του πλέον. Ἀλλὰ πρὶν ἀπ' ὅλα,

θὰ ζωντανέσθουν σιγά-σιγά αἱ Κοινότητες καὶ οἱ Συνεταιρισμοί, ποῦ ἐπιτελοῦν σπουδαῖον κοινωνικὸν λειτουργήμα.

★

Ἐνας θεσμός, ποῦ ζητεῖ νὰ φθάσῃ ἀκόμη καὶ εἰς τὸ σπιτικὸ τοῦ ἀγρότου καὶ νὰ τοῦ ὀργανώσῃ ἀκόμη καὶ τὴν κοινωνικὴν του ζωὴν, εἶναι φανερόν ὅτι ἔχει σκοποὺς περισσότερον πνευματικὸς ἀπὸ μίαν προσπάθειαν, ποῦ θ' ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὸ νὰ τοῦ αὐξήσῃ τὸ εἰσόδημα τοῦ χωραφιοῦ του. Καὶ γίνεται ἐπίσης φανερόν ὅτι καὶ ἐκεῖνοι, ποῦ θὰ ἀπασχοληθοῦν μὲ τὴν προσπάθειαν αὐτὴν πρέπει νὰ ἔχουν πνευματικὰ ἐφόδια, ποῦ θὰ τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ ἐπιτύχουν εἰς τὸν σκοπὸν των. Ὁ Ἀμερικανὸς Clayton E. Whipple (Χιούιπλ) διευθυντῆς τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν τοῦ Γεωργικοῦ Τμήματος τῆς Α.Μ. Α.Γ. εἰς μίαν διάλεξιν του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, τὸ 1948, ἔδωκε μίαν βαθεῖαν ἀνάλυσιν τῶν ἱκανοτήτων ποῦ πρέπει νὰ συγκεντρώνη κανεὶς διὰ νὰ γίνῃ ἕνας ἐπιτυχημένος «Ἐργάτης τῶν Ἐφαρμογῶν» ὅπως τοὺς ἀποκαλεῖ. Καὶ αἱ ἱκανότητες αὐταὶ εἶναι:

1) Εὐρεῖαι γνώσεις ἐπὶ τῆς Ἱστορίας, τῆς Οἰκονομίας, τοῦ Πολιτεύματος, καὶ τοῦ Πολιτισμοῦ τῆς χώρας του. 2) Ἀρτιὰ τεχνικὰ γνώσεις. 3) Ἐμφάνισις μετρημένη καὶ ἀξιοπρεπῆς. 4) Πίστις βαθεῖα εἰς τὸ ἐκπολιτικὸν ἔργον του. 5) Ἐνθουσιασμός ὄχι ἀνεδαφικός. 6) Θάρρος ἤρεμον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀντιξοοτήτων. 7) Διορατικότης. 8) Ὁργανωτικὴ ἱκανότης. 9) Μεταδοτικότης κατὰ τὴν διδασκαλίαν. 10) Ἰκανότης ἐξευρέσεως μέσων καὶ μεθόδων ἐνεργείας. 11) Κρίσις ἀσφαλῆς. 12) Πρωτοβουλία. 13) Εὐθύτης. 14) Λεπτότης. 15) Ἐπιμονὴ εἰς τὴν προσπάθειαν. 16) Φιλικὸν τρόποι. 17) Κατανόησις καὶ ἀνεκτικότης. 18) Ἐλλειψις ἐγωῖσμοῦ. 19) Συμπάθεια. καὶ 20) Πνεῦμα Συνεργασίας.

Καὶ ὁ κ. Χιούιπλ εἶχε τότε προσθέσει «οἱ περισσότερον ἐπιτυχημένοι Ἐφαρμοσταὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ὑπερέχουν τῶν ἄλλων εἰς ἑπτὰ ἐκ τῶν εἴκοσι αὐτῶν ἱκανοτήτων. Αὐταὶ δὲ εἶναι: Ἡ Εὐθύτης, ἡ Ἐ-

πιμονή, ἡ Πίστις, ἡ Ἰκανότης τοῦ συλλαμβάνειν σχέδιον ἐργασίας, ἡ Διορατικότητα, ἡ Πρωτοβουλία καὶ τὸ Θάρρος».

Αὐτὸς εἶναι ὁ ὄπλισμός, τὸν ὁποῖον ζητεῖ ὁ θεσμός ἀπὸ τὸν Ἐργάτην του, διὰ νὰ ἐπιτύχουν καὶ οἱ δύο καὶ αἱ περισσότερα ἀπὸ τὰς ἰκανότητας αὐτάς—ἀν μὴ ὅλαι—εἶναι, ὅπως βλέπη ὁ ἀναγνώστης, πνευματικοῦ περιεχομένου. Δὲν εὐρίσκομεν λοιπὸν τί νὰ προσθέσωμεν ἡμεῖς εἰς ὅσα ἡ ὑπέρ-τριακονταεαῆς πείρα τοῦ κ. Χιούιπλ ἔχει ἐκθέσει. Θὰ εἶχαμεν μόνον νὰ εἰπώμεν, ὅτι διὰ νὰ συγκεντρώσῃ τὰς εἴκοσι ἢ ἔστω καὶ τὰς ἐπτὰ μόνον ἀπὸ τὰς ἰκανότητας αὐτάς ὁ ἄνθρωπος εἰς κάποιον βαθμὸν ἰκανοποιητικόν, πρέπει νὰ ἔχη μίαν βαθεῖαν πνευματικὴν, μαζί με τὴν τεχνικὴν του, κατάρτισιν. Νὰ εἶναι δηλαδὴ μία ἀρτία προσωπικότης.

Ὁ W. A. Broyles Διευτὴς τῆς Ἀγροτικῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς Near East Foundation εἰς μίαν διάλεξίν του εἰς τὴν Ἀνωτάτην Γεωπονικὴν Σχολὴν Ἀθηνῶν με θέμα «Τί εἶναι ἡ Ἀγροτικὴ Ἐκπαίδευσις» εἶπε μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς πού ἀφοροῦν τὰ ἐφόδια τῶν ἐρχομένων εἰς ἐπαφὴν με τοὺς ἀγρότας καὶ πρὸ παντὸς με τὴν Ἀγροτικὴν νεολαίαν ἐργατῶν καὶ ἐφαρμογῶν. «Πρέπει νὰ ἔχουν ἓνα ὑγιᾶ ἠθικὸν χαρακτήρα καὶ πρέπει νὰ ἔχουν ἐπιδείξει μίαν συναίσθησιν εὐθύνης ὡς πρὸς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἠθικῆς ζωῆς τῶν νέων. Δὲν ἔχει σημασίαν πόσον καλὸς σπουδαστὴς ὑπῆρξε. Ἐὰν εἶναι σπάταλος καὶ τηρῆ κυνικὴν στάσιν ἔναντι τῆς ἠθικῆς δὲν τὸν θεωροῦμεν ἰκανόν».

★

Ἦδη πλησιάζει νὰ συμπληρωθῆ ἓνα ἔτος ἀπὸ τότε πού ὁ Θεσμός αὐτὸς ἐφαρμόζεται ἀπὸ τὰς Διευθύνσεις Γεωργίας τοῦ Κράτους. Ποία ὅμως εἶναι ἡ ἀντίδρασις τοῦ Γεωπονικοῦ καὶ τοῦ Ἀγροτικοῦ κόσμου;

Ὡς πρὸς τὸν Γεωπονικὸν ἠμποροῦμεν νὰ ὑποστηρίξωμεν, ὅτι ἡ πλειονότης του ἐπεφύλαξε ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν εἰς τὸν Θεσμόν. Κι' αὐτὸ διότι α) ἔτσι πραγματοποιεῖ τὸν ρόλον του ὡς τεχνικοῦ βοηθοῦ τοῦ Ἀγρότου, πολὺ καλύτερα παρά εἰς

τὸ παρελθόν, β) διότι ἡ πρωτοβουλία, πού τοῦ ἀφίνει ὁ Θεσμός τοῦ δίδει τὴν εὐκαιρίαν ἐσκεμμένης, πειθαρχημένης, ἀλλὰ καὶ εὐεργετικῆς δράσεως καὶ γ) διότι δίδει ὁ Θεσμός τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὴν ἱεραρχίαν νὰ διαπιστώσῃ τὰς ἰκανότητας πού ἔχει ὁ καθένας ὥστε, νὰ εὐρίσκεται ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν. Ἦμποροῦμεν μάλιστα νὰ εἰπώμεν ἀκόμη, ὅτι ἕνας εἶναι ὁ φόβος των. Μήπως με τὴν ἐπίδρασιν τῆς γνωστῆς στενότητός μας εἰς ὕλικά ἐφόδια, ἀλλὰ καὶ τῆς παλαιᾶς νοστορίας, ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν παλαιάν κατάστασιν ἐργασίας, μόλις αἱ πιστώσεις τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ παύσουν, καὶ ἰκάποτε θὰ παύσουν, νὰ χορηγοῦνται. Διατηροῦν ὅμως καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὸσον ἐκεῖνοι, πού εἰσήγαγον τὸν Θεσμόν, ὅσον καὶ οἱ ἀγρόται μας, πού ἀντελήφθησαν τὴν χρησιμότητά του, θὰ φροντίσουν νὰ κρατηθῆ τὸ πνεῦμα, πού διέπει τὸν Θεσμόν. Καὶ αὐτὸ ἀρκεῖ.

Ὡς πρὸς τοὺς ἀγρότας τώρα, εἶναι περιττὸν νὰ σημειώσωμεν με πόσῃ εὐχαρίστησιν καὶ ἰκανοποίησιν βλέπουν τὸν γεωπόνον νὰ ἐπισκέπτεται συχνὰ τὸ χωριὸν καὶ ν' ἀσχολεῖται πότε με τὸ μικρὸν ἐγχειροβελτιωτικὸν ἔργον πού τοὺς, ἀπασχολεῖ καὶ πότε πῶς θὰ μεταδῶσῃ εἰς αὐτοὺς ἢ εἰς τὰ παιδιά των, μίαν χρήσιμον δι' αὐτοὺς γνώσιν. Τώρα τὸν ἀντιλαμβάνονται ὡς ἄμεσον βοηθόν των, ὡς ἓνα ἄνθρωπον ἐντεταλμένον ἀπὸ τὴν πολιτείαν νὰ τοὺς βοηθῆ διὰ νὰ ὀργανώσουν μίαν καλλιτέραν ζωὴν. Καὶ ἐὰν ὁ Θεσμός ἐξακολουθήσῃ νὰ διαπνέεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, θὰ παύσῃ ν' ἀκούεται καὶ τὸ παράπονόν τους «ὅτι οἱ γεωπόνοι κάθονται στὰ γραφεῖα».

Με τὴν στροφὴν πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀξίας, ἡ ὁποία παρατηρεῖται εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τῆς Πατρίδος μας, ὑπάρχει βεβαίωτης, ὅτι θὰ εὐρίσκη σὺν τῷ χρόνῳ καὶ περισσοτέρους ἐνθέρμους ὑποστηρικτάς μίᾳ προσπάθειᾳ, ἡ ὁποία σκοπὸν τῆς θὰ ἔχη νὰ ὑψώσῃ τὴν ζωὴν τῶν ἀγροτῶν μας εἰς πλεόν πολιτισμένον, δηλαδὴ πνευματικώτερον ἐπίπεδον.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Β'.

Ἡ δυναμικὴ ἐσωτερικὴ ὀργάνωσις τοῦ κυττάρου ἐκδηλοῦται, ὡς περιεγράφη εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον, διὰ τοῦ ἀντιδραστικοῦ του συστήματος ἔναντι τῶν ἀπορρογανωτικῶν παραγόντων. Τὸ ἀντιδραστικὸν τοῦτο σύστημα τοῦ ὀργανισμοῦ θὰ γίνῃ εὐκόλως ἀντιληπτὸν ἂν ἐπιμείνωμεν εἰς τὸ φαινόμενον τῆς ἀφομοιώσεως. Ὁ ζῶν ὀργανισμὸς δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ χρησιμοποίησιν αὐτοῦσια τὰ λευκώματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐντὸς τῶν τροφῶν πού χρησιμοποιεῖ. Ἀπ' εὐθείας εἰσαγωγή ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ λευκωμάτων ξένων πρὸς αὐτὸν δύναται νὰ προκαλέσῃ καὶ τὸν ἀκαριαῖον ἀκόμη θάνατον αὐτοῦ. Ἡ ποικιλία τῶν λευκωμάτων εἶναι ἀπέραντος. Γίνεται δεκτόν, ὅτι κάθε εἶδος κυττάρου ἔχει καὶ ἰδιάζοντα λευκώματα. Διὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ λοιπὸν ὁ ζῶν ὀργανισμὸς ἐπιφελῶς τὰ ἐντὸς τῶν τροφῶν ὑπάρχοντα λευκώματα τὰ ἀποικοδομεῖ μέχρι τῆς βαθμίδος τῶν ἀμινοξέων, διὰ νὰ ἀνοικοδομήσῃ κατόπιν ἐξ αὐτῶν τὰ ἰδιάζοντα αὐτοῦ λευκώματα ὅμοια μὲ τὰ ἤδη ὑπάρχοντα ἐντὸς αὐτοῦ (ἀφομοίωσις) καὶ ἀπολύτως προσηρμοσμένα διὰ τὴν καλὴν καὶ ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τοῦ ὀργανισμοῦ. Ὁ παραλληλισμὸς τοῦ γεγονότος τούτου πρὸς τὰς μηχανὰς διαφόρων τύπων αἰ ὁποῖαι διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν των ἀπαιτοῦν ἀνταλλακτικὰ ὄρισμένου πάντοτε τύπου καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν ὁποίων εἶναι ἀναπόφευκτος, ἂν χρησιμοποιήσωμεν ἀνταλλακτικὰ διαφόρου, μὴ προσαρμοζομένου εἰς αὐτὰς τύπου, δίδει τὴν εὐκολίαν νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν λεπτότητα τοῦ μηχανισμοῦ, ὃ ὁποῖος χαρακτηρίζει τὴν ὀργάνωσιν, ἢ ὁποῖα ὀνομάζεται «ζῶν ὀργανισμὸς».

Γ

Τὸ ἀντιδραστικὸν ὅμως σύστημα τοῦ ὀργανισμοῦ προδίδεται εὐκόλως καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων στοιχείων τῆς πειραματικῆς Βιολογίας. Κατὰ τὴν προσπάθειαν τῆς χρώσεως τῶν κυττάρων, ὅταν ἀκόμη εὐρίσκονται ἐν ζῳῇ, συναντῶμεν μίαν ἐπίμονον ἀντίστασιν ἐκ μέρους των. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αἱ χρωστικαὶ οὐσίαι εἶναι συνήθως «τοξικαί». Εἰς τὴν λέξιν αὐτὴν ἀποδίδεται συνήθως ἡ ἐννοία τοῦ δηλητηριώδους, ἢ ὁποῖα ὅμως ἐντοπιζομένη εἰς τὸ κύτταρον ἀποκτᾷ περισσότερον συγκεκριμένον περιεχόμενον. Δηλαδή αἱ τοξικαὶ οὐσίαι εἶναι ἐνώσεις, τὰ μόρια τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συναρμοσθοῦν μὲ τὰς ἀποτελούσας τὰ ζῶντα κύτταρα ὀργανικὰς οὐσίας χωρὶς νὰ προκαλέσουν διαταραχὰς εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ κυττάρου. Εἰς βαρύτερας μάλιστα περιπτώσεις ἢ τοξικότης εἶναι δυνατόν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν πλήρη «ἀπορρογάνωσιν» τοῦ ζῶντος κυττάρου.

Εἰς τὰς τοξικὰς λοιπὸν χρωστικὰς οὐσίας δὲν ἐπιτρέπεται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ διεισδύσουν ἐντὸς τοῦ ζῶντος κυττάρου καὶ νὰ χρωματίσουν τὰ διάφορα ζῶντα αὐτοῦ στοιχεῖα. Αἱ μὴ τοξικαὶ χρωστικαὶ εἰσέρχονται μὲν ἐντὸς τοῦ ζῶντος κυττάρου, ἀλλὰ ἀπομονοῦνται ἀμέσως καὶ ἐντοπίζονται ἐντὸς τῶν χυμοτοπίων τὰ ὁποῖα περικλείονται πανταχόθεν ὑπὸ εὐπλασματικῆς μεμβράνης (τονοπλάστου) τῆς ὁποίας ἡ κατασκευὴ καὶ αἱ ιδιότητες ὑπενθυμίζουν πολὺ τὴν ἐξωπλασματικὴν μεμβράνην τοῦ κυττάρου (ἐκτόπλασμα ἢ ὑαλόπλασμα). Τοῦτο δὲ διότι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ προσφέρουν θετικὴν τινα ὑπηρεσίαν κατὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ κυττάρου.

ἴσως μάλιστα νὰ παρεμβάλλουν καὶ ἐμπόδια εἰς αὐτήν. Ἀναλόγου ἀποστολῆς ὀργανίδια εἶναι καὶ τὰ ἐξειδικευμένα χυμοτόπια ὡς καὶ τινες τῶν πλαστῶν.

Συμφώνως μὲ τὰ λεχθέντα περὶ δευτέρου θερμοδυναμικοῦ ἀξιώματος θὰ ἔπρεπεν ἐφ' ὅσον τὸ ζῶν κύτταρον βυθισθῆ ἔντὸς διαλύματος τινος χρωστικῆς, νὰ εἰσδύσῃ ἔντὸς τούτου μέρος τοῦ διαλύματος τῆς χρωστικῆς. Πράγματι τοῦτο ἐπιβάλλει ἡ τάσις πρὸς ἐξίσωσιν τῶν διαφορῶν συγκεντρώσεως ἢ ὅποια ἀποτελεῖ τὴν βαθυτέραν αἰτιολογίαν τῆς ἰσχύος τοῦ ἐν λόγῳ ἀξιώματος. Ἐπρεπε λοιπὸν, συμφώνως πρὸς αὐτό, τὸ διάλυμα τῆς χρωστικῆς νὰ ἀπλωθῆ ἐξ ἴσου εἰς ὅλον τὸν χώρον, νὰ εἰσέλθῃ καὶ ἔντὸς τοῦ κυττάρου καὶ νὰ τὸ χρωματίσῃ. Τὸ τελευταῖον ὅμως τοῦτο λαμβάνει χώραν εὐκολώτατα μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κυττάρου. Διὰ τοῦτο τὰ νεκρὰ κύτταρα χρωματίζονται εὐκόλως καὶ μὲ τὰς τοξικωτέρας τῶν χρωστικῶν. Ἐνῶ ἐφ' ὅσον τὸ κύτταρον ζῆ, τοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ. Ἐπομένως ἐδῶ γίνεται ἀντιληπτὴ ἡ εἰδικὴ προστατευτικὴ ὀργάνωσις τοῦ ζῶντος κυττάρου διὰ τῆς ὁποίας διαφαίνεται σαφῶς ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἀντιδραστικοῦ του κατὰ τῶν φθοροποιῶν παραγόντων συστήματος.

II

Τὸ προστατευτικὸν τοῦτο σύστημα ἐνοπίζεται συνήθως ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν στιβάδα τοῦ κυτοπλάσματος (ἐξωπλασματικὴ μεμβράνη ἢ ἐκτόπλασμα). Εἶναι ὅμως πρόδηλον ὅτι τοῦτο ἀποδεικνύει μονομέρειαν εἰς τὰς σχετικὰς ἀντιλήψεις. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν τὴν διατήρησιν τῆς συνθέσεως τοῦ ἐκτοπλάσματος σταθεράν. Οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἡ ὀργάνωσις αὐτοῦ ἀντιληπτὴ, ὡς μία στατικὴ ὀργάνωσις. Ἀκόμη περισσότερον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν τὸ ἐκτόπλασμα ἀποσπώμενον ἀπὸ τὸ λοιπὸν κυτόπλασμα καὶ διατηροῦν τὰς προστατευτικὰς αὐτοῦ ιδιότητας. Ἡ εἰδικὴ αὐτοῦ σύστασις μὲ τὸν ἰδιάζοντα πλοῦτον τῶν λιποειδῶν μὲ ὑδροφόρους ἀφ' ἑνὸς καὶ ὑδροφίλους ἀφ' ἑτέρου ὁμάδας, εἶναι δυναμικὴ. Εἶναι ἀποτέλεσμα

μῆς ἀδιακόπου προσπαθείας τοῦ ὄλου κυττάρου προσπαθείας ἢ ὁποία καταλήγει εἰς ἀποτέλεσμα μόνον ἐφ' ὅσον διατηρεῖται ἡ ἁρμονικὴ συνεργασία μεταξὺ τῶν στοιχείων τῆς πολυπλόκου κυτταρικῆς φυσικοχημικῆς ὀργάνωσεως. Ὁ καθορισμὸς τοῦ περιεχομένου τοῦ ζῶντος κυττάρου ὡς πολυφασικοῦ κολλοειδοῦς εἶναι ἀνεπαρκῆς διὰ νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ. Διότι δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν καὶ τὴν θαυμασίαν προστατευτικὴν ἀντίδρασιν τὴν ἐκδηλουμένην διὰ τῆς πλασμολύσεως τοῦ κυττάρου, ὅταν τοῦτο βυθισθῆ ἔντὸς ὑπερτόνου τινὸς διαλύματος. Ἀντίδρασιν ἢ ὁποία δὲν παρουσιάζεται ποτὲ εἰς τὰ νεκρὰ κύτταρα, παρ' ὅλον ὅτι ταῦτα διατηροῦν τὴν πολυφασικὴν αὐτῶν κολλοειδῆ κατάστασιν. Πολὺ καλὴν εἰκόνα τοῦ φαινομένου τούτου ἔχομεν, ἂν λάβωμεν ἐπιδερμικὰ κύτταρα ἀπὸ τὴν ἐρυθρὰν ἐπιδερμίδα τῶν φύλλων τῶν ἀγρίων κυκλαμίνων. Τὰ νεκρὰ κύτταρα διακρίνονται εὐκολώτατα τῶν ζωντανῶν ἀπὸ τὸ χρῶμα. Ἡ ἀνθοκυανίνη (τὸ χρῶμα ποῦ περιέχουν τὰ κύτταρα) ἔντὸς μὲν τῶν ζωντανῶν κυττάρων εἶναι ἐρυθρῶ λόγῳ ὀξίνου ἀντιδράσεως τοῦ κυτταρικοῦ χυμοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου τὰ κύτταρα εἶναι χρωματισμένα μὲ ἓνα ζωηρῶς ἐρυθρὸν χρῶμα. Ἀπ' ἐναντίας τὰ νεκρὰ ἐξ αὐτῶν, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται τοποθετημένα ἀμέσως παρὰ τὰ ζωντανὰ καὶ συνάπτονται στενώτατα μετ' αὐτῶν, ἔχουν χρῶμα ἰῶδες, λόγῳ ἀλακαλικῆς ἀντιδράσεως τοῦ κυτοπλάσματος τοῦ θανόντος κυττάρου. Ἐὰν ἐμβαπτίσωμεν τὰ ἐπιδερμικὰ αὐτὰ κύτταρα ἔντὸς κεκορεσμένου διαλύματος νιτρικοῦ καλίου θὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ μὲν πλάσμα τῶν νεκρῶν κυττάρων οὐδεμίαν ὑφίσταται μεταβολήν, ἐνῶ εἰς τὰ ζωντανὰ παρουσιάζεται ἡ χαρακτηριστικὴ λύσις καὶ ἀποκόλλησις τοῦ πλάσματος (πλασμολύσις) ἀπὸ τῆς νεκρῆς ἐκ κυτταρίνης μεμβράνης ἔντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος.

III

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπενθυμίζομεν καὶ τὴν ἐκλεκτικὴν ἰκανότητα τῶν ριζῶν, αἱ ὁποῖαι παραλαμβάνουν μόνον ὠρισμένα ἄλατα ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ κάθε εἶδος φυτοῦ διάφορον ποσότητα ἐξ ἐκάστου τού-

των, ἐνῶ ἀποκλείουν τὴν ἐντὸς τοῦ φυτοῦ εἰσοδὸν εἰς τὰ ἐπιβλαβῆ ἄλατα. Ἀπὸ τὰ δεδομένα αὐτά, καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμη, ὠρμήθησαν πολλοὶ διὰ τὴν ὁμιλήσασθαι περὶ «διανοητικότητος τῆς μεμβράνης» τοῦ κυττάρου, ἐπειδὴ ἀπέρριπταν ἀσυζητητὴ καὶ ἐκ προτέρου τὴν περίπτωσιν τῆς ὀργανώσεως τοῦ θαυμασίου ὀργανισμοῦ τοῦ κυττάρου διὰ παρεμβάσεως μιᾶς Διανοίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐκδοχὴ αὕτη διὰ τῆς προσεκτικῆς καὶ ἐνδελεχοῦς μελέτης καθίστατο συνεχῶς μία ἐπιτακτικὴ ἀναγκαιότης... ἐνετόπισαν συγκαταβατικῶς τὴν ἀπαιτούμενην ὑπὸ τῶν πραγμάτων διάνοιαν... μέσα εἰς τὴν ἐξωπλασματικὴν μεμβράνην!... Ἀλλὰ τότε διατί δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ τοποθετοῦν μέσα εἰς τὰ κατευθυνόμενα βλήματα καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὁποῖός τὰ κατασκευάζει καὶ τὰ κατευθύνει ἐξ ἀποστάσεως!... Διατί τότε δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὁμιλοῦν καὶ περὶ... διανοητικότητος τῶν βλημάτων τούτων ἢ πολὺ περισσότερο περὶ τῆς διανοητικότητος τοῦ... ἠλεκτρονικοῦ ἔγκεφάλου;!...

Χάρις εἰς τὴν προστατευτικὴν αὐτὴν δρᾶσιν τῆς ἐξωπλασματικῆς μεμβράνης, οἱ γεωργοὶ δὲν φοβοῦνται τὴν βροχὴν ὅταν τὸ χορτάρι ποὺ ἔχουν ἀπλώσει διὰ τὴν ξηρανθῆ εἶναι ἀκόμη «ζωντανό». Τὸ ἀντιδραστικὸν σύστημα τῶν κυττάρων εὐρίσκειται ἀκόμη ἐν δράσει. Διὰ τοῦτο ἡ βροχὴ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀποπλύνῃ καὶ νὰ παρασύρῃ τὰς ὕδατοδιαλυτὰς θρεπτικὰς οὐσίας αἱ ὁποῖαι περιέχονται ἐντὸς αὐτοῦ. Ἀκόμη καὶ οἱ μύκητες δὲν ἐγκαθίστανται μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν ἐπὶ τοῦ χλωροῦ χόρτου ὅπως ἐπὶ τοῦ ξηροῦ. Τρέμουν ὅμως τὴν βροχὴν ὅταν τὸ χορτάρι ἔχη καλὰ ξηρανθῆ, διότι τότε «χαλαίει». Πράγματι μὲ τὴν βροχὴν ἐκτός τοῦ ὅτι ἀναπτύσσεται ἐπάνω του ἀφθονία μυκητῶν (μουχλιάζει) ἀποπλύνονται καὶ παρασύρονται πολλὰ ἄλατα καὶ ὕδατοδιαλυτὰ γλυκίδια (ὕδατάνθρακες) τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐντὸς τῶν φυτῶν, διότι τὰ κύτταρά των εἶναι πλέον νεκρά καὶ οὐδεμίαν προστατευτικὴν ἐπίδρασιν ἐξασκοῦν πρὸς παρεμπόδισιν τῆς ἀποπλύσεως τῶν θρεπτικῶν τῶν οὐσιῶν.

Σκεφθῆτε ἐπίσης πόσον θὰ μᾶς ἐστοί-

χιζεν ἐν λουτρόν ἂν δὲν ὑπῆρχεν ἡ θαυμασία αὕτη ἀπομόνωσις τοῦ κυττάρου, ἡ ὁποία χάρις εἰς μίαν λεπτεπίλεπτον ὀργάνωσιν προστατεύει λίαν ἀποτελεσματικῶς τὸν ὅλον ὀργανισμόν ἀπὸ οἰανδήποτε ἀπώλειαν ἢ βλάβην κατὰ τὴν ἐμβάπτισιν εἰς τὸ ὕδωρ!

IV

Εὐθὺς λοιπὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κυττάρου παύει καὶ ἡ ἀντίδρασις πρὸς τοὺς παράγοντας ἀποσυνθέσεως, ὁπότε τὸ νεκρὸν κύτταρον ἀρχίζει πλέον νὰ κατέρχεται ἀκατασχέτως ἀπὸ τῶν καταστάσεων ὑψηλοῦ ἐνεργειακοῦ περιεχομένου εἰς ἄλλας μὲ μικρότερον ἐκάστοτε περιεχόμενον εἰς ἐνέργειαν. Ἡ ὅπως λέγομεν συνήθως ἀρχίζει νὰ ἀποσυντίθεται. Αὐτὸ εἶναι κατὰ σύμφωνον μὲ τοὺς νόμους τῶν πιθανοτήτων· εἶναι ἐπομένως «φυσικόν» καὶ εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο, ποῦ ἀνεμένετο. Ἐνῶ ἡ συστηματικὴ ἀντίδρασις τῶν ζώντων ὀργανισμῶν πρὸς τοὺς παράγοντας οἱ ὁποῖοι τείνουν συνεχῶς νὰ τοὺς σύρουν πρὸς τὴν ἀποσύνθεσιν ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὴν ἐξαιρέσιν ἢ ὁποῖα ἐμφανίζει τὴν ζωὴν ὡς φαινόμενον ἀντιδρῶν εἰς τὰς συνεπειὰς τῶν νόμων τῶν πιθανοτήτων καὶ καταργοῦν αὐτὰς καθ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν. Ἡ ἀντίδρασις αὕτη εἶναι τὸ στοιχεῖον τὸ ὁποῖον διακρίνει κατ' ἐξοχὴν τοὺς ζωντανούς ἀπὸ τοὺς νεκρούς ὀργανισμούς. Δὲν πρόκειται βέβαια νὰ ἀποδώσωμεν τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰς τὴν περιώνυμον καταστάσαν «ζωϊκὴν δύναμιν» (vis vitalis) ὁπωσδήποτε ἐκλαμβανομένην, διότι ἐδῶ πλέον εἶναι προφανές ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μιᾶς ἀπλῆς δυνάμεως, ἀλλὰ περὶ συντονιζομένου συνεχῶς καὶ ἐξαιρετικῶς περιπλεγμαμένου συμπλοκοῦ δυνάμεων, διὰ τὴν ἀρμονικὴν λειτουργίαν τοῦ ὁποῖου διαγράφεται ὡς λογικὴ ἀναγκαιότης ἢ παρεμβάσις κατευθύνοντος νοῦς ἀνωτέρας τάξεως. Ἐὰν ὅμως τοῦτο δὲν ἀρέσῃ εἰς μερικοὺς θὰ ἀποδώσωμεν τὴν θαυμαστὴν αὐτὴν ἀντίδρασιν εἰς τὴν θαυμασίαν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐμβίων ὄντων, τὴν λεπτότητα τῆς ὁποίας δὲν εἴμεθα ἀκόμη εἰς θέσιν οὔτε χονδροειδῶς πως νὰ συλλάβωμεν.

V

Εἶναι γνωστόν, ὅτι μόνον διὰ παρεμβάσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ μηχανικῶν συνδυασμῶν καταλλήλων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν ἐλάττωσιν τῆς ἐντροπίας ἐνὸς συστήματος. Ὅταν τὰ διάφορα φαινόμενα γίνονται ἀφ' ἐαυτῶν ἔχομεν πάντοτε αὐξήσιν τῆς ἐντροπίας. Αὐτὸ ἐπιβάλλουν οἱ νόμοι τῶν πιθανοτήτων. Εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἐν τούτοις οργανικῶν οὐσιῶν μὲ συνεχῶς μεγαλύτερον περιεχόμενον ἐνεργείας εὐρίσκομεν μίαν ἄλλην ἀκόμη ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς νόμους τῶν πιθανοτήτων. Ἐλέχθη ἤδη ὅτι συμφώνως μὲ τοὺς νόμους αὐτοὺς πᾶν φαινόμενον λαμβάνον χώραν ἐν τῇ φύσει ἀφ' ἐαυτοῦ πρέπει νὰ ἀκολουθῇ ὡς γενικὸν κανόνα τὴν τάσιν πρὸς ἐξίσωσιν τῶν διαφορῶν συγκεντρώσεως. Εἰς τὴν περιπτώσιν ὁμως τῶν ζῶντων οργανισμῶν, χάρις εἰς τὴν δυναμικὴν ὀργάνωσιν αὐτῶν, διακρίνομεν μίαν συστηματικὴν τάσιν πρὸς συγκέντρωσιν ἐνεργείας ὑπὸ μορφὴν ὑψημοριακῶν οργανικῶν οὐσιῶν καὶ ἐπίμονον προσπάθειαν πρὸς διατήρησιν τῶν διαφορῶν τούτων. Ἡ ἀποικοδόμησις τῶν θρεπτικῶν ἀποταμιευτικῶν οὐσιῶν γίνεται ἐντὸς τοῦ ὀργανισμοῦ μόνον ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ ἐξυπηρετηθοῦν ἡ θρέψις ἀξαναομένου τμήματος—δι' ἀποικοδομήσεως καὶ μεταφορᾶς πρὸς ἀνοικοδόμησιν—καὶ αἱ εἰς ἐνεργεῖαν ἀνάγκαι τῶν διαφορῶν λειτουργιῶν τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ. Παραλλήλως ὁμως βαίνει πάντοτε ἡ διαρκὴς σύνθεσις λευκοματωδῶν οὐσιῶν (ἀπλῶν καὶ συνθέτων πρωτεϊνῶν) ἐντὸς αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἐν ἐκ τῶν καλύτερων τεκμηρίων περὶ τῆς συνεχοῦς ἀντιδράσεώς του πρὸς τὴν ὑποβάθμισιν ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου ἐνεργείας. Διότι ἂν οἱ ζῶντες ὀργανισμοὶ δὲν εἶχον τὴν δυνατότητα μιᾶς τοιαύτης συνθέσεως θὰ κατεστρέφοντο ἐντὸς μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος, πρὶν προφθάσουν νὰ συμπληρώσουν καὶ μικρὸν ἔστω τόξον τοῦ βιολογικοῦ των κύκλου.

VI

Πάντως ὁμως ἡ ἀντίδρασις αὐτῆ τῶν ζῶντων ὀργανισμῶν δὲν παραμένει ἀμείωτος κατ' ἔντασιν, ἀλλὰ μεταβάλλεται εἰς τὰ διάφορα στάδια τῆς ἀναπτύξεως αὐ-

τῶν. Κατ' ἀρχὰς εἶναι πολὺ ἰσχυρά. Τόσον ὥστε ἡ σύνθεσις νὰ ὑπερβαίῃ κατὰ πολὺ τὴν ἀποσύνθεσιν. Τοῦτο ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συνεχῆ αὐξήσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς συνθέσεως ἐναντι τῆς ἀποσυνθέσεως συνεχίζεται μέχρις ὅτου ὁ ὀργανισμὸς συμπληρώσῃ τὴν ἀνάπτυσίν του (στάδιον ἀναπτύξεως). Ἀκολουθεῖ κατόπιν τὸ δεύτερον στάδιον κατὰ τὸ ὅποιον ἡ σύνθεσις ἰσοφαρίζει τὴν ἀποσύνθεσιν καὶ ὁ ὀργανισμὸς παρουσιάζει στασιμότητα. Τὸ στάδιον τοῦτο λέγεται στάδιον ὠριμότητος. Τέλος κατὰ τὸ τρίτον στάδιον ἡ ἀντίδρασις τοῦ ὀργανισμοῦ εἰς τοὺς νόμους τῶν πιθανοτήτων, ἐλαττοῦται συνεχῶς καὶ ἡ ἀποσύνθεσις εἶναι τώρα μεγαλύτερα τῆς συνθέσεως (στάδιον ἠλικιώσεως). Κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο ἔχομεν ἐλάττωσιν τῶν λιπιδῶν ἰσθῶν (ρυτίδες προσώπου), σκληρύνσιν τῶν αἰμοφόρων ἀγγείων (ἀρτηριοσκλήρωσις) καὶ τὰ ἄλλα γνωστὰ δείγματα καταπτώσεως τοῦ ὀργανισμοῦ.

Ἄν ὁμως ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν, ἀφ' ἐνός μὲν ἡ «δυναμικὴ ἀθανασία» τῶν πρωτοζῶων καὶ πρωτοφύτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀπεριόριστος αὐξήσις ἰσθῶν ἐντὸς ἀνανεουμένων θρεπτικῶν ὑγρῶν (ιστοκαλλιέργεια), πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ προϊοῦσα ἐλάττωσις τῆς ἱκανότητος συνθέσεως εἶναι φαινόμενον δευτερογενές. Τὴν αἰτίαν του πρέπει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν προϊοῦσαν ἐλάττωσιν τῆς ἱκανότητος τῶν κυττάρων πρὸς ἔλεγχον τῶν ἐντὸς αὐτῶν εἰσερχομένων οὐσιῶν καὶ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἱκανότητος πρὸς ἀποκάθαρσιν ἐαυτῶν ἀπὸ τῶν ἀχρήστων καὶ ἐπιβλαβῶν οὐσιῶν. Ἐλαττουμένων τῶν ἱκανοτήτων τούτων τοῦ κυττάρου λόγῳ κυρίως τῆς συγκεντρώσεως εἰς τὸ ἄμεσον αὐτοῦ περιβάλλον τῶν τοξικῶν προϊόντων τοῦ καταβολισμοῦ, παρασύρονται μετ' αὐτῶν πρὸς τὴν χαλάρωσιν καὶ ὄλαι αἱ ἄλλαι λειτουργίαι αἱ ὁποῖαι χαρακτηρίζουν τὴν ζῶσαν ἴλην, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἡ ἱκανότης συνθέσεως ὑψημοριακῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν.

VII

Ἐπεὶ τῆς ἀπόψεως ταύτης συνηγορεῖ καὶ τὸ γεγονός κατὰ τὸ ὅποιον ἡ παῦσις

τῆς λειτουργίας ἑνὸς κεντρικοῦ ὄργανου εἰς τοὺς πολυπλοκωτέρους ὀργανισμούς, π.χ. τῆς καρδίας, ἣ ὁποία συνεπάγεται τὸν θάνατον τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ δὲν ἔχει ὡς συνέπειαν τὸν ἄμεσον θάνατον ὅλου ἀνεξαιρέτως τῶν κυττάρων τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ νεκροῦ ἤδη ὀργανισμοῦ. Δυνάμεθα πράγματι λαμβάνοντες τμήματα ἰστών ἐκ τοῦ νεκροῦ τούτου ὀργανισμοῦ νὰ τὰ καλλιεργήσωμεν ἐντὸς τεχνητῶν θρεπτικῶν διαλυμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων τὰ κύτταρα τῶν ἀρχίζουσιν νὰ ζοῦν καὶ νὰ πολλαπλασιάζονται. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι τὰ κύτταρα αὐτὰ ἐξηκολούθουν νὰ ζοῦν, ὅταν τὰ ἀφῆρασαμεν ἀπὸ τὸν ἐκ συγχοπῆς καρδίας ἀποθάνοντα ὀργανισμόν. Ἐπομένως δὲν εἶχον προφθάσει νὰ ἐπηρεασθοῦν καθόλου ἀπὸ τὴν διακοπὴν τῆς λειτουργίας τῆς καρδίας. Ἐὰν ὅμως οἱ ἴστοι αὐτοὶ μένουν ἐπὶ τοῦ νεκρωθέντος ὀργανισμοῦ, τὰ κύτταρά των θὰ ἀποθάνουν ἀσφαλῶς μετ' ὀλίγον, διότι λόγῳ τῆς διακοπῆς τῆς κυκλοφορίας θὰ συγκεντρωθοῦν ταχύτατα εἰς τὸ ἄμεσος γειτονικὸν αὐτῶν περιβάλλον πλῆθος ἐπιβλαβῶν οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ προκαλέσουν ἐντὸς ὀλίγου τὴν ἐξουδετέρωσιν ἰκανότητος ἀντιδράσεως καὶ ἐπομένως τὸν θάνατον αὐτῶν. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ θάνατος ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἰκανότητος ἀντιδράσεως ἐναντι τῶν παραγόντων ἀποργάσεως, προκειμένου περὶ τῶν ἀπλῶν κυττάρων καὶ τῶν ἀπλῶς ὄργανωμένων ἐμβίων ὄντων. Προκειμένου ὅμως περὶ πολυπλοκωτέρων κεντροποιημένων ὀργανισμῶν θεωροῦμεν ὅτι ἐπῆλθεν ὁ θάνατος ὅταν διακοπῆ ἡ λειτουργία τοῦ κυκλοφορικοῦ ἢ ἄλλου τινὸς κεντρικοῦ συστήματος. Εἰς οἰανδήποτε ὅμως περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐπῆλθεν ὁ θάνατος διὰ μηχανικῆς καταστροφῆς κεντρικοῦ τινος ὄργανου, πρέπει ἡ αἰτία τοῦ φυσιολογικοῦ θανάτου νὰ ἀναζητηθῆ εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς ἰκανότητος ἀντιδράσεως ἢ εἰς ἐλαττωματικὴν ἀντίδρασιν σημαντικοῦ ἀριθμοῦ κυττάρων εἰς καίριον σημεῖον τοῦ ὄργανου τούτου εὐρισκομένων, οὕτως ὥστε νὰ διαταραχθῆ ὁ συντονισμὸς τῆς λειτουργίας τῶν ἐπὶ μέρους τμημάτων, μέχρι σημείου ὥστε ἡ λειτουργία του νὰ μὴ εἶναι πλέον

δυνατὴ καὶ ἐπομένως νὰ διακοπῆ.

VIII

Διὰ νὰ ἐκφρασθῶμεν λοιπὸν ἀπεριφράστως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ θάνατος δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μετὰ τὴν ἀποσύνθεσιν, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἡ καύσις ἀντιδράσεως πρὸς τοὺς παράγοντας οἱ ὁποῖοι τείνουν νὰ ὀδηγήσουν τὸν ὀργανισμόν εἰς τὴν ἀποργάνωσιν, ὅποτε πλέον ἀκολουθεῖ ἡ ἀποσύνθεσις ὡς ἀπλοῦν φυσικὸν φαινόμενον. Ἐν ἀνόργανον ὄν δὲ παρουσιάζει ἀντίδρασιν τοιαύτης φύσεως ἐναντι τῶν παραγόντων ἀποσυνθέσεως, διότι δὲν ἔχει καμμίαν δυναμικὴν ὀργάνωσιν. Ἐπομένως δὲν δυνάμεθα νὰ ὀμιλήσωμεν ἐδῶ οὔτε περὶ ἀποργάνωσεως, ἀλλ' οὔτε καὶ περὶ ἀποσυνθέσεως μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν ἔννοιαν. Ἐν τούτοις μὲ βάσιν τὰς συγχύσεις καὶ τὰ λογικὰ σφάλματα, οἰκοδομοῦν καὶ συλλογισμόν ὁ ὁποῖος ἐὰν συνεχισθῆ κατὰ τὸν αὐτὸν... «αὐστηρῶς» λογικὸν τρόπον θὰ σᾶς πείσῃ ὅτι τὰ ὄρη εἶναι ζωντανά!... Τὸν παραθέτομεν:

Ἄ ὁ θάνατος εἶναι ἀποσύνθεσις (;).

Ἡ ἀποσάθρωσις τοῦ ὄρους εἶναι ἀποσύνθεσις. Σ υ μ π ἔ ρ α σ μ α : Ἡ ἀποσάθρωσις τοῦ ὄρους εἶναι θάνατος τοῦ ὄρους καὶ ἐν συνεχείᾳ: Ὁ θάνατος εἶναι γνώρισμα τῶν ζώντων ὄντων.

Θάνατον παρουσιάζει καὶ τὸ ὄρος.

Σ υ μ π ἔ ρ α σ μ α : Ἄρα τὸ ὄρος εἶναι... ζῶν ὄν!

Νὰ ἐκθέσωμεν κρίσεις ἐπὶ τῶν συλλογισμῶν αὐτῶν; Εἶναι τελείως περιττόν. Κατόπιν ὅσων εἴπομεν μέχρι τώρα γίνεται εὐκόλως ἀντιληπτὴ ἡ σωρεία τῶν λογικῶν σφαλμάτων καὶ διαφαίνεται σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ καθαρῶν σοφιστευμάτων.

Ἄρα αὐτὰ ἔλκουν τὴν καταγωγὴν των ἀπὸ τὴν ἔμμονον ἰδέαν ἣ ὁποία κἀμειν πολλοὺς νὰ ἐπιδιώκουν τὴν πάσῃ θυσίᾳ μείωσιν τῆς σημασίας τῶν διαφορῶν αἱ ὁποῖαι διακρίνουν τοὺς ζῶντας ὀργανισμούς ἀπὸ τὰ νεκρὰ σώματα. Παραβλέπουν διὰ τοῦτο μὲ πολλὴν ἐλαφρότητα τὴν εἰδικὴν χημικὴν σύνθεσιν, τὴν κυτταρικὴν κατασκευὴν, τὴν εἰδικὴν δυναμικὴν ὀργάνωσιν, τὴν διεγερσιμότητα καὶ εἰ τινα ἄλλην διαφορὰν ἀρκεῖ νὰ ἐπιτύχουν νὰ δημιουργήσουν καὶ

μίαν ἔστω φευγαλέαν ἐντύπωσιν ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως, ὅτι δὲν ὑπάρχει οὐσιώδης διαφορά μεταξὺ ζώντων καὶ νεκρῶν.

IX

Προτοῦ τελειώσωμεν πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ἀπὸ τῆς μειώσεως τῆς ἰκανότητος ἀντιδράσεως φαίνεται νὰ προφυλάσσονται ἐπιμελῶς παρὰ τοῦ ζώντος ὄργανισμοῦ τὰ γενετήσια κύτταρα δι' εἰδικῶν διατάξεων. Τοῦτο στηρίζομεν ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ γενετήσια κύτταρα πολὺ σπανίως παρουσιάζονται μολυσμένα διὰ μικροβίων ἢ καὶ διηθητῶν ἰῶν καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ φέρον ἄτομον ἔχει προσβληθῆ ἔξ ὀλοκλήρου ὑπ' αὐτῶν. Ἴσως τὸ εἰδικὸν μέσον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται τὰ γενετήσια κύτταρα νὰ ἀποκλείη τὴν συγκέντρωσιν ἐπιβλαβῶν οὐσιῶν αἱ ὁποῖαι θὰ ἐξησθένουν βαθμιαίως τὴν ἰκανότητα ἀντιδράσεως εἰς τοὺς παράγοντας ἀποσυνθέσεως. Διὰ τοῦτο εἰς τὰ ἀναπαραγωγικὰ κύτταρα ἀπαντᾶται ἡ περιπτώσις τῆς κδυναμικῆς ἀθανασίας» ἀποκληθεῖσα ὑπὸ τοῦ Weismann «ἀθανασία τοῦ βλαστικοῦ πλάσματος». Διὰ τῶν κυττάρων τούτων διατηρεῖται πράγματι ἀμειώτως καὶ μεταβιβάζεται εἰς τὰς ἐπερχόμενας γενεὰς ἡ πολὺ χαρακτηριστικὴ διὰ κάθε ζῶντα ὄργανισμὸν ἰδιότης τῆς ἀντιδράσεως πρὸς τοὺς παράγοντας ἀποργανώσεως.

Τέλος ἡ δυνατότης τῆς ἀναπαραγωγῆς (αὐτοκατασκευῆς). Οὐδαμοῦ τῆς νεκρᾶς ὕλης (ὠργανωμένης ἢ ἀνοργανώτου) ἀπαντᾶται τὸ μοναδικὸν τοῦτο φαινόμενον ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦνται διὰ νὰ πραγματοποιηθῆ αὕτη εἰς τοὺς ζῶντας ὄργανισμούς. Ἄς ἴδωμεν ὅμως ποῖος συλλογισμὸς διειπλώθη διὰ τὴν μείωσιν τῆς ἀξίας τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου γνωρίσματος τῶν ζώντων ὄργανισμῶν.

Τὰ νεκρὰ σώματα δὲν ἀναπαράγονται. Οἱ στρατιῶται μύρμηκες, αἱ ἐργάτιδες μέλισσα καὶ αἱ ἡμίονοι δὲν ἀναπαράγονται.

Δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τούτου ὅτι οἱ στρατιῶται μύρμηκες, αἱ ἐργάτιδες μέλισσαι καὶ αἱ ἡμίονοι εἶναι... νεκρὰ; !...

Ἐν τούτοις κἀτι παρόμοιον ἦβελαν νὰ

ἀφήσουν νὰ ὑπονοηθῆ λανθανόντως ἀπὸ τὴν παράθεσιν τῶν δύο κρίσεων!... Ὅτι δηλαδὴ ἂν στηριχθῶμεν εἰς τὸ κριτήριον τῆς ἀναπαραγωγῆς πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὰ ζῶα αὐτὰ πρέπει νὰ καταταχθοῦν μεταξὺ τῶν νεκρῶν!... Βεβαίως δὲν διαφέρουν μὲν ἀπὸ τὰ νεκρὰ ὡς πρὸς τὸ κριτήριον αὐτό. Διαφέρουν ὅμως ὡς πρὸς τὴν διεγερσιμότητα καὶ τὴν συνεχῆ ἀντίδρασιν πρὸς τοὺς παράγοντας ἀποσυνθέσεως περὶ τῶν ὁποίων ἐπραγματεύθημεν ἤδη λεπτομερῶς. Ἄλλὰ καὶ δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι τὰ ζῶα αὐτὰ δὲν διαφέρουν ὡς πρὸς τὸ κριτήριον τῆς ἀναπαραγωγῆς καθόλου ἀπὸ τὰ νεκρὰ σώματα.

Διότι ἂν προσέξωμεν εἰς τὴν διατύπωσιν τοῦ κριτηρίου τούτου θὰ ἴδωμεν ὅτι δὲν εἶναι ἡ παρουσία τοῦ φαινομένου τῆς ἀναπαραγωγῆς, ἀλλὰ ἡ ὑπαρξίς τῆς δυνατότητος τῆς ἀναπαραγωγῆς ἡ ὁποία χαρακτηρίζει τοὺς ζῶντας ὄργανισμούς. Πράγματι καὶ εἰς μόλις ἐκκολαφθεῖς νεοσὸς ὄρνιθος δὲν δύναται πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἀναπαραχθῆ. Δὲν παύει ὅμως διὰ τοῦτο νὰ εἶναι ζῶν ὄργανισμός. Διότι ἔχει τὴν δυνατότητα τῆς ἀναπαραγωγῆς χάρις εἰς τὴν ἐντὸς αὐτοῦ παρουσίαν ἀναπτύκτων γεννητικῶν ὀργάνων. Ἡ δυνατότης αὕτη θὰ ἐκδηλωθῆ ἐν καιρῷ εὐθέτω ὡς ἐκπεφρασμένη ἰδιότης, μετὰ τὴν πλήρωσιν ὠρισμένων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν συνθηκῶν ὁπότε θὰ ἀρχίσῃ ὁ πολλαπλασιασμὸς διὰ παραγωγῆς ἀπογόνων. Τοῦτ' αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ἐν λόγῳ ζῶα. Διότι δὲν ἀναπαράγονται μὲν κατὰ κανόνα, δὲν ἔπεται ὁμοῦ ἐκ τούτου ὅτι στεροῦνται παντελῶς τῆς δυνατότητος τῆς ἀναπαραγωγῆς. Πράγματι δὲν εἶναι καθόλου σπάνια τὰ παραδείγματα ἀναπαραγωγῆς διὰ παρθενογενέσεως εἰς τὰς ἐργάτιδας τῶν μελισσῶν καὶ τοὺς στρατιώτας τῶν μυρμηκῶν. Δὲν λείπουν ἀκόμη καὶ αἱ περιπτώσεις ἀναπαραγωγῆς διὰ συζεύξεως εἰς τινὰς ἡμίονους. Ἐπομένως ἡ δυνατότης τῆς ἀναπαραγωγῆς εἶναι γνώρισμα τοῦ ὁποίου οὐδὲν τῶν προαναφερθέντων ζῶων στερεῖται παντελῶς.

Ἄν πρὸς τούτοις ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἰκανότης αὐτοκατασκευῆς (ὄντογενέσεως)

—ἡ ἀναγκαία δηλαδή προϋπόθεσις τῆς ἀναπαραγωγῆς—ἀποτελεῖ κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν ἐν ἀπὸ τὰ σκοτεινότερα βιολογικὰ προβλήματα καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθῇ τὸ ὁμοίον του εἰς τὴν νεκρὰν φύσιν, διακρίνομεν εὐκόλως πόσον ἀντεπιστημονικαὶ εἶναι αἱ προσπάθειαι τῆς διαλεκτικῆς γεφυρώσεως τοῦ ὑπάρχοντος χάσματος μεταξὺ ζώσης καὶ νεκρᾶς ὕλης, μετὰ τὴν μέθοδον τῆς ἐξασθενήσεως τῶν μεμονωμένων κριτηρίων τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται πρὸς διαστολὴν αὐτῶν.

Συμπληρωματικὸν γνῶρισμα τῆς ἀναπαραγωγῆς εἶναι καὶ τὸ ὅτι συνοδεύεται μετὰ κληρονομίαν τῶν διαφόρων ιδιοτήτων. Εἶναι θαυμαστὴ καὶ ἀκριβεστάτη λειτουργία, παρέχουσα πλείστας ὄσας ἀφορμὰς διὰ τῶν ὁποίων προδίδονται ἐπίσης πολλαὶ πτυχαὶ τῆς ἐκτάκτως λεπτῆς ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως τοῦ κυττάρου. Ἀπαντᾶται δὲ αὕτη κατ' ἀποκλειστικότητα εἰς τοὺς ζῶντας ὀργανισμοὺς

Κάθε ἀντικειμενικὸς ἐρευνητὴς εἶναι φανερόν ὅτι κατόπιν ὄλων αὐτῶν δύναται χρησιμοποιῶν τὰ ἀναλυθέντα ἐδῶ γνωρίσματα νὰ κατατάξῃ μετὰ εὐκολίαν καὶ μετὰ ἀσφάλειαν τὰ ὑπὸ μελέτην ἀντικείμενα, τῇ βοήθειᾳ τοῦ διχοτομικοῦ πίνακος ἐννοίων ὁ ὁποῖος παρετέθη εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον. Ἀκόμη καὶ τὸ πρόβλημα τῆς φύσεως τῶν ἰῶν, τοὺς ὁποίους ἔσπευσαν τινὲς νὰ χαρακτηρίσουν ὡς ἀκνταρικὴν ζωὴν, τίθεται πλέον ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν ἐπὶ ὄλων νέων βάσεων.

Διὰ ταῦτα ὅλοι οἱ φυσιοδίφαι μένουσιν ἀπολύτως ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὴν τῶσον καλῶς καθοριζομένην καὶ ἀφοριζομένην, ἀπὸ τῶν λοιπῶν συγγενῶν πρὸς αὐτὴν ἐννοίων, ἔννοιαν τοῦ ζῶντος ὄντος καὶ προχωροῦν εἰς τὰς ἐρεῦνας αὐτῶν ἐπὶ τῆς ζώσης ὕλης χωρὶς τὸν φόβον ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθοῦν ποτε πρὸ διλήμματος ὅταν χρειασθῇ νὰ χαρακτηρίσουν ἓνα ὄν ὡς ζῶν ἢ ὡς νεκρόν.

ΙΩ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΒΑΡΝΑΒΑΣ, ΣΙΛΑΣ, ἢ ΔΗΜΑΣ;

Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. (Α' Κορινθ. ιε' 22).

Βαρνάβας, Σίλας ἢ Δημάς;
Νὰ τὸ πυρὸ τὸ ρώτημα ποῦ καίει καὶ τρώει
[τὰ στήθη.

Μιά Σαλονίκη, ὄλο μάγια, σὲ καλεῖ...
Μιά Κύπρον, μιὰ Συρίαν, κεῖ, σὲ δένει:
ἐξαίσιου κάλλους ὄραμα,
φλόγα ποῦ λάμπει δίχως
ἴχνος καπνοῦ νὰ βγαίνει.

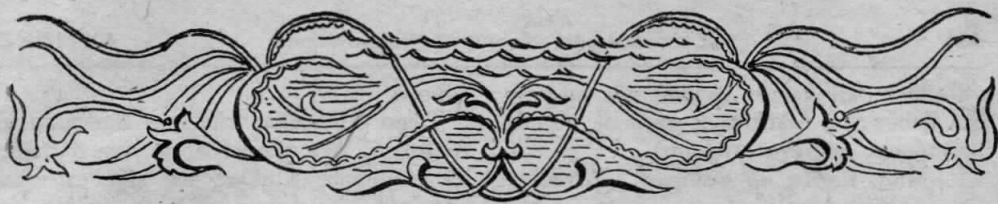
Μιά Σαλονίκη:
τέρψεις, ὄνειρα... χαρές...
γλυκοκελεύδια ὄργανα σημαίνουν...
—Ρίγους ψυχῆ
ὁ πυρετὸς κι' ἡ ταραχὴ...
τῆς σάρκας ἢ ἀνημποριά...
σκαλιὰ
ποῦ
ὄλο
πιὸ
βαθειά...
καὶ
πιὸ
βαθειά...
πηγαίνουν.

Στὰ πληκτικὰ τῆς Σαλονίκης καλντερίμια,
δοῦλος ἀσίγαστων παθῶν
ὄλο πληγές,
πληγές καὶ γδύμνια.

Καὶ νὰ ἡ Κύπρον,
νὰ ἡ Συρίαν
—λάμψη δέσμια μέσ' στὸ φῶς...
"Ἄλγη, κι' ἐδῶ βεβαίως, δάκρυα κι' ἰδρώτες.
Δύσκολη ναί, μ' ἀνείπωτη χαρά!
Μάρτυρες,
Ἡρώες
καὶ λευκοφόροι Ἱππότες!

—Λαμπαδηφόρος μέσ τὸ στίβο τῶν Ἐθνῶν
ἢ ζήτουλας στὰ τρίστρατα τῆς Σαλονίκης;
Βαρνάβας, Σίλας ἢ Δημάς;
Σαρκὶ μίαν ἤττας ἢ ψυχῆ
τῆς πιὸ λαμπρῆς καὶ ἐξαίσιας Νίκης;

ΣΤ. ΜΠΟΛΕΤΣΗΣ

ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ ΜΕ ΤΑ ΓΙΑΣΕΜΙΑ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τί νάταν άραγε, πού στ' όλόγλυκο άπό-
ψε δειλινό έκανε τόν ζαγραφο τόν Μα-
φράντη νάχη ένα τέτοιο άλλόκοτο βλέμμα;

Μήπως οί τίτλοι τής άπλωμένης στην κα-
ρέκλα έφημερίδας για την άτομική βόμβα
και τόν πόλεμο, κοντολογής τή θολή άτ-
μόσφαιρα τού κόσμου; Μπορεί. Τότε λοιπόν
άδικα καυχόταν πώς ήταν πιστός. Δέν
είχε πιστέψει στη δύναμη πού ρίχνει φώς
και ξανακαινουργιώνει τή ζωή δίνοντάς
της χαμόγελο και κουράγιο για κάθε ά-
νήφορο, για κάθε άνωμαλο δρόμο...

Για δές, ούτε καν άγγιζε άπόψε τά για-
σεμιά, ούτε καν έπερνε μυρωδιά τά συν-
νεφάκια, πού σά γαλέρες με φουσκομένους
φλόκους κυλούσαν στόν άγέρα. "Έλεγες κι'
είχε σηκωθεί άπό κάποια βαρηά άρρώ-
στεια. Σε καλό του!

—Τό πρώτο βραβείο!.. ψιθύριζαν κάθε
τόσο τά χείλη του. Άπό στιγμή σέ στιγμή,
κινήθηκε τό ζεμπερέκι τής αύλοπορτας. Ά-
νάμεσα στα πρώτα παρτέρια, φάνηκε ό
Γιώργης ό Καρέλης, ό δάσκαλος. Άξύρι-
στος, κακοντυμένος, με μαύρη γραβάτα
και με πένθος.

"Ήρθε και στάθηκε σιμά στην καρέ-
κλα. Στάθηκε με συντριβή. Σε λίγο άπλω-
σε τό χέρι. Τά μάτια του, έρεθισμένα και
τεφρά, με την παράξενη σφραγίδα τής
λύπης, λίγο κατ' όλίγο αυγάτισαν, μεγά-
λωσαν, κύλισαν και πέσανε σά δυό τεράστι-
οι γλόμποι σέ κείνα τά μικρά τά δικά του.

Παλεύοντας και διώχοντας τό πρώτο
ξάφνιασμα έσκυψε χάμω. Άκολούθησε σι-
γή.

—Δημήτρη... ψιθύρισε κείνος. Μήπως...
μήπως πρέπει νά φύγω;

Ό Μαφράντης κάπως συνήλθε. Βάλθη-
κε μ' όλη του τή δύναμη νά χαμογελάσει.

—Κάθησε Γιώργη... μπά, γιατί; Όστό-

σο τό χαμόγελο, στην ώρη τήν όψη σπά-
ραξε σά λαβωμένη πεταλούδα.

—Κάθισε. Είμαι στη διάθεσή σου... Ξα-
νάπε σταθερά. Τώρα, συνήλθε για καλά.
"Η ζωή με τά περασμένα έστειλε τήν ήχώ
της... Λοιπόν ό δάσκαλος άποδώ, παληός
συμμαθητής και φίλος, είχε νά συλλογιέ-
ται ένα νωπό τάφο. Δέν είχε περάσει μη-
νας πού πέθανε τό παιδί του. Μοναχοπαί-
δι άγόρι όκτώ χρονώ. Φτώχειες... άνοιχτές
πληγές άπό δάνεια. Ό μισθός Θεέ μου, τί
λίγος! Ούτε για τά πιό άπαραίτητα... "Η
γυναίκα του, παρά λίγο νά χάσει τά συλ-
λοικά της.

Λεπτό με λεπτό τά ξανάφερνε όλα τώρα
στη μνήμη. Είχε κάνει ό,τι μπορούσε. "Έ,
φυσικά! "Έπρεξε, φρόντισε, παραστάθηκε.
Πούλησε όσο-όσο δυό καλά του ταμπλώ.
Ναί, ό,τι μπορούσε. Και τό πιό πολύ, τό
πιό μεγάλο, ήταν πού άφισε τό είναι του
νά κυλιστή στόν ίδιο τόν τάφο, νά σμίξει
με τό άγκομαχητό τής μιζέριας, νά νοιώ-
ση πέρα ως πέρα τόν σπαραγμό κείνου
πού κλονίζεται, πού χάνει τήν έλπίδα. Στο
τέλος, κατάφερε όπωσδήποτε νά φέρη κά-
ποιο φώς, κάποιο μουντό χάραμα.

Τί κρυφό βάλσαμο αλήθεια! Άπό μι-
κρός είχε τό χάρισμα νά βάζη χέρι στις
πληγές. Τώρα πιά πού έβλεπε τόν μόνο δρό-
μο τής ζωής... πού διάβαζε τή Γραφή... ό
τώρα πιά άγάπαγε όσο μπορούσε τόν συν-
άνθρωπο. Άγάπαγε και χρέος είχε. "Αφι-
σε τό είναι του νά κυλιστή στόν ίδιο τόν
τάφο, νά σμίξει με τό άγκομαχητό τής μι-
ζέριας.

—Δηλαδή, πώς νά τό πώ... Νοιώθω ό-
ταν είμαι κοντά σου, ξαλάφρωση... ψέλλισε
ό Καρέλης ό δάσκαλος.

—Χαρά μου... άντιψιθύρισε συλλογισμέ-
νος.

—Καί...καί πρέπει νὰ σοῦ πῶ, πὼς ἂν δὲν ἦσουν ἐσὺ Δημήτρη... μέσα σὲ τόσους καὶ τόσους πού ἔχω γνωρίσει...

—Μπᾶ, τίποτα, τὸ καθήκον... Ξαναεἶπε γιὰ νὰ τὸν κόψη.

—Ναί, ναί Δημήτρη. Μόνο ἐσύ, μπορεῖς νὰ κλάψης μὲ κείνον πού στ' ἀλήθεια κλαίει... Πόσο λοιπὸν εἶναι ἀπαραίτητη στὸ καιρὸ τὸ δάκρυ ἢ συντροφιά! Ἐσὺ στὸ λέω νὰ τὸ ξέρης, στὴ δική μου συμφορὰ ἔκλαψες σὰν ἀδερφός, ἔκλαψες «μετὰ κλαϊόντων» κι' αὐτὸ ὅσο ζῶ...

Δὲν πρόφτασε νὰ καλοτελειώσῃ τὴ κουβέντα ὁ δάσκαλος, κι' ὁ ζωγράφος ξεπετάχτηκε. Χάραξε σὰν ψαλιδιὲς μερικὲς νευρικὲς βόλτες στὶς μαλτεζόπλακες τῆς αὐλῆς, χούφτιασε καὶ μάδησε δυὸ κλώνους γιασεμιά. Ἦ ὄχι τὸν ἔγινε πότερο πελιιδνή. Τὸ βλέμμα του φάνταζε ἀκόμα πιὸ σκοτεινὸ.

—«καὶ χαίρειν μετὰ χαιρόντων» τραῦλισε μέσα ἀπὸ τὰ δόντια του. Λαφρὺς ἰδρωτας χαράχτηκε στὸ μέτωπό του.

—Κάθισε, τί ἔχεις; ρώτησε ξαφνιασμένος ὁ δάσκαλος. Ἄχ μήπως σοῦ ἔκοψα τὴ χαρά; Μήπως τούτῃ ἢ κουβέντα σοῦ φέρνει λύπη; Ναί, βέβαια δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει κανεὶς νάχη πάντα στὸ νοῦ τὴ δυστυχία... Φεύγω... ἄντιο.

—ὦ, στάσου παρακάλεσε ὁ ζωγράφος. Κι' ἡ ἀναπνοή του ἔγινε καυτερὴ καὶ βαρῆ.

—Μὴ μὲ προσέχεις ξακολούθησε, δὲν ἔχω τίποτα τὸ καθωρισμένο. Δὲν μοῦ φέρνει ἢ δική σου ἢ κουβέντα λύπη... Κι' ἔστρεψε ἀπότομα τὸ πρόσωπο στὴν ἐφημερίδα στοὺς χτυπητοὺς τίτλους.

Ὁ Καρέλης διάβασε στὰ πεταχτὰ γιὰ τὴν ἀπειλὴ τοῦ πολέμου καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν ἦταν δὰ καὶ τόσο καινούργιο, τὸν κῆταξε σαστισμένος. Δὲν ἤξερε τί νὰ πῇ.

—Ναί, βέβαια ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή μπορεῖ νὰ μᾶς καταπιῇ κι' ὁ πόλεμος... ἄσκημα τὰ νέα. Νύχτα μέρα σαράνουν ἀερόπλανα. Σὰ νὰ λέμε γενικὴ καταστροφή...

—Δὲν μὲ φοβίζει πιὰ τίποτα... ἴσως αὐτὸ νᾶναι μιὰ κάποια λύση...ἀποκρίθηκε σταθερά. Καὶ στὸ βροντερὸ ἀκουσμα τῆς φωνῆς του παρὰ λίγο νὰ τὸν πάρουν τὰ

δάκρυα.

Τώρα ὁ Καρέλης πήρε τὴν ἀπόφαση νὰ τραβηχτῇ. Δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ ἄλλοιῶς. Ὁ ζωγράφος ὁ φίλος του εἶχε φαίνεται κάτι πού δὲν σήκωνε τὴ δική του θλιμμένη συντροφιά. Σηκώθηκε, τοῦδωσε μὲ κάποια ὑποταγὴ τὸ χέρι. «Ἴσως νᾶναι ἡ μελαγχολία πού φέρνει τὸ φθινόπωρο» σκέφτηκε νὰ πῇ κυττάζοντάς τον κατὰματα. Ἄλλὰ τὸ δειλινὸ ἀπόψε ἦταν ἔτσι ὀλόγλυκο, ἔτσι γαλανὸ καὶ ἤρεμο, ὥστε τὰ λόγια του προτοῦ ἀκουστοῦν, χάθηκαν. Χάθηκαν μονομῆς στὶς διαμαντένιες ἀκτίνες, χάθηκαν στὰ γιασεμιά, τὰ πήραν στὸ ἄψε-σβῦσε τὰ σύννεφα, πού σὰ γαλέρες μὲ φουσκαμέννα τὰ πανιὰ κυλοῦσαν στὸν ἀγέρα. Κι' ἔπειτα τοῦτος ὁ ἴδιος ὁ φίλος του ὁ ζωγράφος, εἶχε κάποτε πεῖ πὼς σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν τόπο ἢ ἀρχὴ τοῦ φθινόπωρου εἶναι μιὰ δεύτερη ἀνοιξή.

—Θὰ ξανάρθω...ναὶ θὰ...κατάφερε μόνο νὰ πῇ. Γεῖα χαρὰ Δημήτρη... ἀκριβέ μου φίλε.

Ὁ Μαρφάντης τὸν κυττοῦσε. Μόνο τὸν κυττοῦσε.. Τὸν εἶδε πού διάβηκε τὶς μαλτεζόπλακες, πού προχωροῦσε στὰ παρτέρια, πού ἄγγιξε μὲ τὴν ἀπαλάμη τὸ ζυμπερέκι τῆς αὐλόπορτας, πού βγῆκε.

Ἡ καρδιά του χτυποῦσε, χτυποῦσε πηγαινε νὰ σπάσῃ. Ὡστόσο κάτι τὸ δυναμικὸ καὶ τὸ πολυμήχανο τροφοδοτοῦσε ἀδιᾶκοπα, ξαναφούντωνε τὸ χολιασμένο του ξάναμμα.

—Τὸ πρῶτο βραβεῖο... ψιθύρισαν πάλι μὲ πείσμα τὰ χεῖλη του. Κι' ἔπεσε βαρὺς σὲ μιὰ σαιζλόγκ.

...Τὸ πρῶτο βραβεῖο στὴν ἐκθεση, τὸ βραβεῖο πού θᾶδινε καὶ συμμετοχὴ στὴν ἄλλη τὴ βασιλικὴ τῆς Στοκχόλμης, τὸ πήρε κάποιος πού δὲν τὸ φανταζόταν ποτέ. Τὸ πήρε ἓνας καινούργιος συνάδελφος, πού αὐτὸς ὁ ἴδιος προστάτεψε καὶ βοήθησε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὶς μουντζούρες. Ὁ Πέτρος ὁ Ρόγκας, νεώτερός του, πού μονάχα ἀπὸ ἐπιμονὴν δικὴ του ἄρχισε νὰ μυρίζεται τὸν κόσμο μὲ τὶς αἰώνιες πνευματικὲς ἀξίες! Μάλλιασε δὰ ἡ γλώσσα του γιὰ νὰ τὸν κάνη νὰ πιστέψῃ τὴ σημασία τοῦ πραγματικοῦ τεχνίτη πού ἔχει στὴ καρδιά Χριστοῦ καὶ σίγουρα βαδίζει. Ὁχι δὲν τὸ φαντα-

ζόταν. Ήταν άραγε άξιω τὸ ἔργο του γιὰ μιὰ τέτοια ἐπιτυχία;... Ναι ἦταν. Ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς πού τὸ πρωτοεῖδε, ἔαφνιαστικὴ καὶ βυθίστικη σὲ συλλογή. Θεέ μου, πὼς εἶχε λοιπὸν τέτοιο ἀπρόσμενο ἔσπασμα; Τὸν φανταζότανε ἀνάλογα καὶ μετὰ τὰ χρόνια του, πάντα δυὸ σκάλες πὸ κάτω, πάντα νάχη ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἄλφα ἢ βῆτα συμβουλῆ. Ἄν ἤξερε πὼς θὰ τὸν ἄφινε αὐτὸν τὸν ἴδιο τόσο πίσω... ἂν ἤξερε...

Τὸ δικό του τὸ ἔργο, τὸ ἔργο πού ἀγκομαχοῦσε μῆνες νὰ τὸ φορμάρῃ, νὰ τοῦ δώσῃ ἔκφραση, πρωτοτυπία, βάθος, τὸ χαρακτηρισία ἀπλᾶ καὶ μόνο «καλὸ». Δηλαδή τόσα χρόνια ἀγῶνας... Ποὺς ξέρεῖ αὐτὸς ὁ Ρόγκας, ποὺς ξέρεῖ, τί ἐξέλιξε ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς μποροῦσε νὰ πάρῃ! Ὁπασδήποτε στὸ στενό τους τὸ κύκλο, θάπερνε τὰ πρωτεία. Ὁ Ρόγκας, πού ἂν τὸν ἄφινε καὶ δὲν φροντίζε νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὰ μάτια, θὰ πνιγόταν στὶς ἀναζητήσεις τῆς παρακμῆς, στὶς μουντζούρες.

... Κατὰ τὸ μεσημέρι, ἀναγγέλθηκαν τ' ἀποτελέσματα. Ἀπὸ κείνη τὴν ὥρα δὲν μπόρεσε νὰ πάρῃ ἀναπνοή. Ἡ ἐφημερίδα στὴ τρίτη σελίδα πού οἱ τίτλοι ἦταν μικροὶ καὶ συνηθισμένοι, ἔγραφε ὀρθὰ κοφτὰ τὸ ἀναπάντεχο, τὸ νέο: «...καὶ διὰ ψήφων τεσσάρων ἐναντι μιᾶς, ὁ ζωγράφος Πέτρος Θ. Ρόγκας, μόλις τριακονταετής, ἔτυχε τοῦ πρώτου βραβεῖου, κριθεὶς ἰκανὸς καὶ διὰ συμμετοχὴν εἰς τὴν βασιλικὴν ἐκθεσὶν τῆς Σουηδίας». Τὸ ξαφνιασμα ἔφερε μικροταραχὴ, μιὰ κάποια ζάλη. Ἡ μικροταραχὴ πικρία. Ἡ πικρία ἀπογοήτευση, σταθερὸ χολιασμένο ξανάμμα. Πὼς νὰ προσέξῃ τ' ὀλόγλυκο ἀπόψε δειλινὸ; Τὸ βλέμμα του ἔγινε μονομιᾶς σκοτεινὸ. Ἡ καρδιά σιγά-σιγά βαροχοτυποῦσε.

Τώρα πού ἔφυγε ὁ Καρέλης ὁ δάσκαλος, κ' ὁ ἥλιος κοντοζύγωνε στὴ δύση, ἔνοιωσε κάποιο φόβο γιὰ τὴ νύχτα. Ἐνοιωσε προκαταβολικὰ τὸ μαβὶ πέπλο τοῦ ἔρχομου τῆς καὶ θάρρους, πὼς ἀπόψε θὰ γινόταν ἀτέλειωτο σάβανο. Σάβανο μετὰ κουρέλια, πλοκάμους. Τίποτα δὲν θὰ γλύτωνε ἀπόψε ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πλοκάμους. Καμμὶ περασμένη στιγμὴ ποῦχε φέρει χαρὰ. Μετὰ συντροφιά τὶς ἀτέλειωτες ὥρες θὰ νάπνιγαν τὸ κάθε σκίρτημα γιὰ τὴν ἀποστο-

λὴ τῆς τέχνης, θάπνιγαν κάθε ἀκριβὴ λύτρωση, τὴ κερδισμένη μετὰ δάκρυα πίστη καὶ θάχαν τὴν πὸ μεγάλη θηλειὰ γιὰ τὴν μακρὴ ἀγάπη.

—Τὸ πρῶτο βραβεῖο... ἔξαναψιθύρισαν τὰ χεῖλη του.

Καὶ φουργιάζα σηκώθηκε. Τὰ μάτια του λὲς κ' ἔβγαζαν καπνοὺς. Οὔτε ἄκουσε κάτι περαστικὰ σπουργίτια πού τιτίβιζαν μελωδικὰ. Χτύπησε μετὰ τὶς γροθιᾶς τὸ στήθος του καὶ ὄρησε μέσα στὴ κάμαρα πού ἦταν καὶ ἀτελιέ. Σκουντούφλησε σ' ἕνα σκαμνὶ καὶ παρὰ λίγο νὰ πέση. Ρίχτηκε χωρὶς συγκρατημὸ στὸς πίνακες, στὰ σύνεργά του. Ἄρχισε νὰ σκορπάῃ, νὰ ποδοπατᾷ, νὰ σκίξῃ. Στὰ δάχτυλα τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ του, χαραχτικὴ μιὰ γραμμὴ αἷμα. Φαίνεται κάποιο καρφί. Οἱ πλόκαμοι τοῦ πέπλου τῆς νύχτας, ἡ νύχτα σάβανο, γεράκι.

Ἄλλὰ γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀναταράχτικη σύγκορμος. Κρυὸς ἰδρωτας περιλούσε τὸ μέτωπό του.

Στὸ κενὸ τῆς ὀλιάνοιχτης πόρτας μετὰ τὶς στερνὲς ξέφυγες φωταύγειες τῆς φύσης, ἀνάμεσα στὰ γιασεμιά, στεκόταν κάποιος. Κάποιος πού τὸν κτυποῦσε. Χρεῖαστικὴ δύναμη νὰ κρατηθῇ.

Ἦταν αὐτός! Ὡ αὐτός, Θεέ μου, αὐτός... ὁ Πέτρος ὁ Ρόγκας!... Φυσικὰ δὲν εἶχε προβλέψει νὰ συρτώσῃ ἔξω τὴν ἀλόπορτα. Δὲν πῆγε καὶ ποτὲ ὁ νοῦς του πὼς... Ἄλλωστε δὲν μποροῦσε καὶ νὰ συρτώσῃ. Στὴν αὐλὴ μετὰ τὰ γιασεμιά, ἔμεναν ἀκόμα δυὸ νέοι, πού σπούδαζαν χημεία...

—Δημήτρῃ!.. ἀντήχησε σὲ λίγο μιὰ ὀλόγλυκα μπάσα φωνή.

Καὶ τὰ μεγάλα γαλανὰ μάτια, τὰ μάτια τοῦ συναδέρφου, μετὰ νωπὴ τὴ σφραγίδα τῆς ἐκπληξῆς, λίγο κατ' ὀλίγο ἀγάτισαν, μεγάλωσαν, κύλισαν παρόμοια μετὰ κείνα τοῦ δασκάλου ἐδῶ καὶ λίγη ὥρα, κύλισαν σὰ δυὸ τεράστιοι γλόμποι σὲ κείνα τὰ μικρά, τὰ σκοτεινὰ τὰ δικά του.

Ἄλλὰ σὲ τούτῃ τώρα τὴ λάμψη, δὲν μπόρεσε οὔτε τόσο-δὰ νὰ κρατηθῇ. Ἐγειρε τὸ πρόσωπο, κρέμασε τὰ ματωμένα δάχτυλα καὶ σύρθηκε κάπου κεῖ δίπλα.

—Δημήτρῃ, σήμερα πού... Τί λοιπὸν σοῦ συμβαίνει; Ἡ φωνὴ ἔγινε ἀγέρας καὶ

ἀπλώθηκε ὀλοῦθε. Στὴν ὄροφή, στοὺς γύφους, τὰ καβαλέτα, στὰ ἔπιπλα, στοὺς σκισμένους καὶ κομματιασμένους πίνακες. Ἐπὶ τὴν ὀρθάνοιχτη πόρτα, βρῆκε διέξοδο καὶ χτύπησε τὶς μαλτεζόπλακες, συνεπῆς τὰ γιασεμιά, ἀνατάραξε τὰ δέντρα. Τὴν ἄρπαξε σιγά-σιγά τὸ ὀλόγιμο φεγγάρι, τὴν ἄρπαξαν τ' ἀρωματισμένα σύννεφα.

—Δημήτρη τί σοῦ συμβαίνει;

—Τί-τί-τίποτα... Νά, μιὰ μελαγχολία, κατάφερε βάζοντας ὅλα τὰ δυνατά του νὰ πελάσει.

Καὶ ἦταν ὁ ἦχος τῆς φωνῆς του, βραχνός, βαρὺς, ἀλλόκοτος.

—Δημήτρη, νόμιζα πὼς με περιμένεις... ἔπιασε νὰ λέη ὁ ἄλλος.

—Γιατί τάχα; ρώτησε κτρινίζοντας πὺ πολὺ.

—Δὲν με περιμένεις, Δημήτρη;

Οἱ τεράστιοι γλόμποι τῶν ξένων ματιῶν, παρὰ λίγο νὰ τὸν τυφλώσουν. Ἄλλὰ κεῖνο τὸ κάτι τὸ δυναμικὸ καὶ πολυμήχανο τροφοδότησε, ξαναφούντωσε τὸ χολιασμένο του ξάναμμα.

Τραβώντας καὶ σκίζοντας κάποιον μπαγιατισμένον μουσαμῆ, δάγκωσε τὴ γλῶσσα του καὶ ἄρχισε νὰ ξεκαρδίζεται. Γελοῦσε, γελοῦσε, δυνατά, προσποιητὰ μὲ βραχνάδα.

Ἄλλος, ἀσάλευτος τὸν ἔβλεπε.

Σὰν βαρέθηκε τοῦτο τὸ παράξενο γέλοιο, ἡ ὄψη του πῆρε πρωτοφανέρωτη ἀγριάδα.

—Μὲ συγχωρεῖς... νὰ σοῦ ἐξηγήσω, ἄρχισε νὰ λέη. Δηλαδή... ἡ ἐξήγηση δὲν θὰ ναι ἀπόλυτα πειστικὴ ἂν δὲν ἀγγίσει κανεὶς μιὰ λεπτὴ σύγκριση... Μπορεῖς θέλω νὰ πῶ, νὰ κάνης τὸ καλὸ καὶ σὲ χίλους ἄλλους δρόμους. Γιατί σώνει καὶ καλὰ νὰ σκύβης ὡς τὰ βαθεῖα γεράματα στὴν ἀχάριστη ψιλὴ τέχνη; Ἡ σύγκριση... θέλει συγκέντρωση, στοχασμὸ. Ἡ ἐποχὴ φαίνεται δὲν σηκώνει τέτοιους μόχθους. Νά, τὸ πρῶτ' εἶδα τὸν Θύμιο τὸν Λαμπρίδη πὺ μογιατίζει σκηναῖα νὰ σωφάρε λμουζίνα. Ἡ συγκέντρωση, φέρνει καὶ τὴν ἀπόφαση. Θὰ τὸ ρίξω στὶς ρεκλάμες, τὰ πανώ...

Ἄλλος τότε στέναξε. Τὸ πάτωμα σημάδεψε ἕνα-ἕνα τὰ βήματά του. Ἐκεῖ σιμά

πὺ στάθηκε, τὸ κορμὶ του χάθηκε κι' ἔμεινε μὲ κείνους τοὺς δυὸ τεράστιους φωτεροὺς γλόμπους, τὰ μάτια.

Ἡ λάμψη του, καθρέφτιζε τὴν ἀγωνία.

Ἄορατες φτεροῦγες τὰ χέρια του, ἀγριζαν τὰ δικὰ του καὶ δὲν τόννοιωσε.

—Λοιπὸν Δημήτρη, τότε καὶ γώ, νὰ τὸ ρίξω στὰ πανώ... Νὰ πάω νὰ ζητήσω τὸ ἔργο πὺ ἐσὺ μ' ἔκανες νὰ φτιάξω, νὰ τὸ θάψω σὲ μιὰν ἄκρη. Φαίνεται κατὰ λάθος πῆρα τὸ βραβεῖο...

Ἀκολούθησε σιγὴ. Ὁ Μαφρόντης προσπαθοῦσε νὰ σῆχ τὰ παπούτσια του, προσπαθοῦσε ἀγομαχώντας νὰ φτάσῃ τὸ κατώφλι τῆς πόρτας. Ἄλλὰ τὰ γιασεμιά ἔξω, σὰ νάχαν γείρη ἔτοιμα νὰ μαθήσουν. Κάτι τὸν σταμάτησε τὸν ἔκανε νὰ σκεφτῆ τοὺς πλόκαμους τῆς νύχτας.

—Τί κρῖμα... ἔακολούθησε ὁ ἄλλος. Φανταζόμουνα πὼς τούτῃ ἡ μέρα θὰ σοῦδινε μιὰ ἰδιαίτερη χαρὰ. Τὴ χαρὰ τῆς νίκης. Νόμιζα Δημήτρη πὼς νικήσαμε. Δηλαδή πὺ πολὺ ἐσὺ πὺ πὲς καὶ πὲς, ἔφερες ἕνα μαθητὴ στὸ φωτερὸ δρόμο... Τί κρῖμα!

Ἀκολούθησε μικρὴ σιγὴ.

Τὰ χέρια τοῦ ἄλλου φαίνεται τώρα τὸν ἔσφιγγαν. Τὸν ἔσφιγγαν σφιχτά. Σὰ νὰ ννοιωσε κίβλας τοὺς παλμούς τῆς ξένης καρδιάς.

—Ἄχ τὰ μάτια σου... τραύλισε κι' ἀναλύθηκε σὲ λυγμούς. Καὶ σὰ νάχασε γιὰ λίγο τὶς αἰσθήσεις.

—...χαίρειν μετὰ χαιρόντων, σιγοτόνισε γιὰ μιὰ στιγμὴ πνιγμένα.

Καὶ περιεργό! Κεῖνοι οἱ τεράστιοι γλόμποι, τὰ μάτια τοῦ συναδέρφου, ἔπιασαν σιγά-σιγά νὰ τὸν λούζουν μὲ κάτι καυτερές, γιομάτες κρυφὸ μπάλαμο σταγόνες.

—Κλαῖς ἢ τάχα γελοῖμαι; φώναξε σπαράζοντας.

—ὦ Δημήτρη... ἄκουσε γιομάτῃ ἀγάπη τὴ φωνὴ του.

Ἔτοι ἀγκυλισμένοι, σύρθηκαν βγῆκαν στὴν αὐλὴ. Τὰ γιασεμιά μονομιᾶς φουρφούρισαν, ἄπλωσαν τοὺς κάλυκούς τους, καὶ τοὺς ράντιζαν φίλτρα. Ὁ ἥλιος εἶχε βασιλέψει. Τὴ θέση του τὴν εἶχε πάρει θριαμβευτικὰ τὸ φεγγάρι. Ἀπαλὴ δροσιά ἀπλωνόταν τριγύρω.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ, οἱ λυγμοὶ του ξανά-

χισαν.

Μὰ ὅταν στὴ γαλήνη τῆς βραδυᾶς ξαναβρῆκε λίγη ἠρεμία ἔννοιωστ πὼς δάκρυ μὲ δάκρυ λύγιζε καὶ ποδοπατοῦσε κείνο τὸ κάτι, τὸ δυναμικὸ καὶ πολυμήχανο, κείνο ποὺ τροφοδοτοῦσε ἀπὸ τὸ μεσημέρι, τὸ χολιασμένο του ξάναμμα. Σὲ λίγο τὸννοιωσε νὰ ξεροζώνεται, νὰ σέρνεται, νὰ βρωμί-ζη τίς πλάκες. Ὁ ἀπαλὸς ἀγέρας ἔπεσε σὰ χᾶδι στὶς πληγές ποὺ τοῦχε ἀφίσει.

—Δημήτρη αὐριο μαζί θὰ ζωγραφίσου-
με, ἀντήχησε ἡ μπάσα φωνὴ τοῦ συνάδε-
ρου.

Σίγουρα τὴν ἄκουσε. Καὶ βιάστηκε νὰ εὐχαριστήση, γιατί κείνη τὴ στιγμὴ μονο-
λογοῦσε.

—Χαίρειν μετὰ χαιρόντων... μυριάκρι-
βο πετράδι! μονολογοῦσε.

ΣΤΟΣ ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΝ

Αὐτοὶ ποὺ περιμένουν, δὲν μετριοῦνται,
Τὰ μυστικὰ Ἐλντοράντο τῶν ψυχῶν,
Ἀθάφιστες ψυχές ποὺ λησμονιοῦνται.
Τὰ βαφτισμένα πλήθη τῶν πιστῶν
Σὰν πούπουλο τὰ συνεπαίρνουν.
Τ' ἀθάφιστα τὰ πλήθη ποὺ προσμένουν.

Τὰ σωθικά τ' ἀθάφιστα ἢ Ἀθάφιστη ψυ-
[χή,

Τὰ πλήθη ποὺ προσμένουνε,
«Οἱ βαφτισμένοι» κρᾶζουν «ἄς εἶν' οἱ κο-
[λασμένοι!]

Γιατί δὲν ἦτανε πλασμένοι
Τὸ βλέμμα τους νὰ σταματᾶν
Στ' ἀντικρινὸ τους περιβόλι
Κι' αὐτὸ νᾶν' ὄλο!
Γιατί δὲν ἦτανε πλασμένοι
Τὸ δίκρη τους νὰ κυνηγᾶν
Μὲ τὸ σπαθί, μὲ τὸ μαχαίρι
Κι' αὐτὸ νᾶν' ὄλο,
Οἱ βαφτισμένοι!

Γιὰ χάρη τους—κι' ἀφοῦ εἶναι τόσο ἀργά—
"Ἄς γίνουμε λοιπὸν κι' οἱ Κολασμένοι—
Πλασμένοι νὰ περνᾶμε ἀπὸ τὴ γῆ
"Ὀχι μέσ' σ' αἰθρίες αὐγές κι' ἠλιοθασι-
[λεμα

Φτιαγμένα σὲ σκηνὴ γιὰ προσευχή—
Καὶ μὲ τὰ χέρια μας σ' ὑποταγὴ δεμένα—
Τὰ μάτια ντροπαλὰ χαμηλωμένα,
Σὰν ἄγιοι ποὺ ξεχάστηκαν καὶ σβύνουν
Σὲ πίνακες καὶ ζωγραφιές.

Μπροστά μας ξάνοιγαν παρθένα δάση.
Πὼς ξεχάστηκαν, ἀργό, τ' ἀργό.
Καὶ ξαποσταίνουμε καὶ πιάνομε ἄκρη
Καὶ κάποιο χτίζουμε ἄσπρο, μικρὸ
Κι' ἀπαγγεμένο μας σπιτάκι. Κι' ἀνοίγομε
[ἄβασθ πηγῆ,
Τὴ δίψα μας νὰ ξεγελάμε,
Νὰ ξεγελιόμαστε πὼς πάμε...

Ἀλήθεια... Ὁ Σταυρός, εἶν' ὁ Σταυρός!
"Ὀχι σταυρός μέσα σὲ κρίνα καὶ σὲ τού-
[λια,
Σ' ἀτλάζια κεντημένος μ' ἀπαλὰ πλουμί-
[δια

Καὶ στεναγμούς ἀπαλωσῆς...
Τὸ πιὸ κρυφὸ—τὸ πιὸ βουβό— σεσιγημένο
[μέσα σ' ὄλα

Εἶν' ὁ Σταυρός τοῦ Θεοῦ,
Εἶν' ὁ Σταυρός τῶν βαφτισμένων,
Εἶν' ὁ Σταυρός ποὺ πρέπει νὰ κρεμάσου-
[με

Ποῦ πάμε;
Ὁ δρόμος μας θάταν ποτάμι,
Ὁ δρόμος μας, κατακλυσμός,
Θάταν πλημμύρα, θάταν φωτιά—
Κι' ἐμεῖς, ἀπάνω στὴ φωτιά!
Κι' ἐμεῖς, σὴν πλώρη ἀπ' τὰ νερά!

Στ' ἄδρῦ του ξύλο
Τ' Ἀμέτρητα, τ' Ἀθάφιστα Πλήθη.

ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΙΤΑ

ΤΟ ΤΗΛΕΦΩΝΟ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΟΥ

Ἄποστρατος συνταγματάρχης. Καί λόγιος. Τώρα γράφει. Συγγράφει τὰς «Κρίσεις ἐπὶ τῶν μηδικῶν πολέμων»...

Σήκωσε τὰ μάτια πάνω ἀπὸ τὰ ἡμικύκλια τῶν πρεσβυτικῶν γυαλιῶν του.

—Ποιὸς εἶναι Μαργαρίτα;

—Ἡ κυρία τοῦ κάτω πατώματος παρακαλεῖ νὰ τῆς ἐπιτρέψετε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ τηλέφωνό σας...

Ἔδωσε τὴν ἀδεια μὲ βαρεῖα καρδιά.

Ἔνα γυναικεῖο τηλεφώνημα—τίς οἶδε πόσες φλυαρίες γιὰ καπέλλα καὶ μοδιόστρες—τὴν ὥρα ποὺ πρέπει νὰ καταλήξῃ ἂν ὁ Ξέρξης κουβαλοῦσε μαζί του δύο ἑκατομμύρια στρατὸ ἢ οὐκτακόσιες χιλιάδες ἢ... Κάθε ἱστορικός ἔχει καὶ τὴ γνῶμη του.

Ἄρπαξε τὴν πίπα του καὶ πέρασε στὸ διπλανὸ δωμάτιο, ὅσο νὰ τελειώσῃ τὸ τηλεφώνημα. Κάθεται στὸν πέταινο καναπέ καὶ ἀνοίγει μηχανικὰ τὸ οἰκογενειακὸ ἄλμπουμ μὲ τίς φωτογραφίες, ποὺ ἔβριζε διπλά στὸ τραπέζακι.

Δυὸ θλοσυρὲς χανδρίτσες τὸν κύτταξαν κάτω ἀπὸ τὰ πυκνὰ ἀκατάστατα φρύδια. Τὰ μῆλα τῶν παρειῶν φουσκωμένα. Στενὸν τριγωνικὸ πρόσωπο ποὺ καταλήγει σ' ἕνα μουσι-σφήνα. Τὰ μαλιά κομμένα σύρριζα...

Ποῦ τοῦ πέτυχε τώρα δὰ αὐτὴ ἡ σελίδα τοῦ ἄλμπουμ! Εἶναι ὁ θεῖος του ποὺ εἶχε ζήσει μαζί τους στὸ πατρικὸ του σπιτί.

Ἔνας ἐφιάλτης τῶν παιδικῶν του χρόνων! Ὁ ἦρωας, τώρα, ἐνὸς βιβλίου ποὺ σχεδιάζει νὰ γράψῃ. Μιά νουθέλλα μὲ τὴν περιέργη ζωὴ τοῦ θεῖου του... Τοῦ φοβεροῦ «νηστευτοῦ» ποὺ ἔτρωγε ὄμως τὴν περιουσία τῶν ἀδελφῶν του.... Ποῦ ὑπέγραφε τίς ἐπιστολὰς του «μετὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης» ἀλλὰ δὲν συγχωροῦσε ποτέ του κανένα... Ὁρθηκοληψία, ἐγωῖσμός καὶ κακότης. «Ὁλα μαζί!»...

—Χμ! Περιέργο.... Τόσο γρήγορα νὰ τελειώσῃ τὸ τηλεφώνημα! Ἡ καθαρὴ καὶ εὐχη φωνὴ τῆς κυρίας τοῦ κάτω πατώματος φαίνεται νὰ σταμάτησε. Ἄπλωσε τὸ χέρι του καὶ γύρισε τὸ πόμοιο. Στ' αὐτιά του ἔφτασαν τὰ τελευταῖα τῆς λόγια:

... Θὰ χρειασθῇ νὰ προσευχηθούμε πολὺ γὰ νὰ βρεθῇ λύσις.... Ὁ ἀπόστρατος σοῦρωσε τὰ χεῖλια του μὲ ἀηδία, τόσο ποὺ ἔφτασαν κί ἄγγιξαν τὴν μεγάλη μύτη του.

—Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ, εἶπε ὅταν τὸν εἶδε ἡ κυρία, ἀφήνοντας τὸ ἀκουστικὸ ἐ-

πάνω στὴν τηλεφωνικὴ συσκευή.

Ὁ συνταγματάρχης, ἔκανε μιὰ ἀπροσδόκητη ἐπίθεσι ἐναντίον τῆς:

—Γιατί δὲν λέγατε, κυρία μου, γιὰ καπέλλα, γιὰ μοδιόστρες γιὰ ἐκδρομές, γιὰ... ὅ,τι ἄλλο θέλατε; Τί σὰς ἦρθε νὰ μιλήσετε γιὰ προσευχὴ ἐδῶ μέσα; Καὶ μάλιστα τώρα....

Ἐρριξε ἐκείνη μιὰ ματιὰ γῶρω τῆς μὲ ἀπορία.

—Ἔδῶ μέσα; Τί εἶναι ἐδῶ μέσα;

Ἐκεῖνος δάγκωσε τὸ μουστάκι του καὶ φώναξε:

—Ἔδῶ μέσα ζῶ ἐγώ... Κί' ἐγώ, ἔχω πάθει «ἀναφυλαξία» σὲ τέτοιες κουβέντες! Ὁρθηκευτικὴ ἄλλεργία!

Ἡ κυρία προσπάθησε νὰ συγκρατηθῇ, διορθώνοντας τάχα τὰ μαλλιά τῆς, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ μιὰ οὐκτάβα καλόκαρδου γέλιου.

—Πῶς τὸ εἶπατε αὐτό;

Ἐκεῖνος κύτταξε προσεκτικὰ τὴ συνομιλήτριά του:

—Νά, ὁ ὄργανισμός μου δὲν σηκώνει πιά αὐτὴ τὴν οὐσία...

Ἄν δὲν ἤξερε ἡ γειτόνισά του τὸ ὄφρος του, φυσικὰ θὰ τρόμαζε, ἔτσι ὅπως ἔκανε μεταβολὴ καὶ ἀνοίξε βίαια τὴν πόρτα ποὺ ὠδηγοῦσε στὸ διπλανὸ δωμάτιο.

Ἄπ' ἐκεῖ τῆς ἔφερε τὸ ἄλμπουμ καὶ τῆς ἔδειξε τὴν φωτογραφία τοῦ θεῖου του.

—Τὸν βλέπετε; Στὰ χρόνια τῆς δικῆς του... κατοχῆς ἔπαθα αὐτὴ τὴ δηλητηρίαση!

Καὶ τῆς περιέγραψε τὸν ἦρωα τῆς νουθέλλας ποὺ ἔσχεδιάζε.

—Γι' αὐτό... Γι' αὐτό ὅταν ἀκούω ὅ,τι δήποτε σχετικὸ μὲ τὸν χριστιανισμό μὲ πιάνει στομαχικὸς ἱλιγγος...

—Σὰς καταλαβαίνω, εἶπε ἐκείνη ἄπλᾶ.

—Τί;

—Νά, ἔχετε δίκιο...

—Ἔσεῖς τὰ λέτε αὐτά; Ἔσεῖς ποῦ πρὶν, στὸ τηλέφωνο, μιλοῦσατε μὲ τὴ φίλη σας... γιὰ προσευχές;...

Χαμογέλασε ἐκείνη.

—Ἀκούσατε ὅμως τὰ μισά... Θὰ ἔχετε γνωρίσει ἴσως στὸ πρόσωπο τοῦ θεῖου σας τὴν προσευχὴ—«βραχυκύκλωμα» θὰ τὴν ἀνῴμαξα: Ὁ Θεός κί' ἐγώ! Κί' ἐπειδὴ τὸν Θεὸ τὸν θέλωμε πάνω ἀπὸ τὴν γῆ, στὴ γῆ ὑπάρχω μόνᾳ ἐ γὼ καὶ κανεὶς ἄλλος...

Ὁ ἀπόστρατος τὴν κύτταξε μὲ ἔκπληξι.

—Θά έλεγα πώς γνωρίσατε τόν θείο μου....

—Τόν γνωρίζω κάθε μέρα. Είναι λίγο-πολύ μέσα μας, γύρω μας....

... Ύπάρχει όμως, συνέχισε ή κυρία, και ή προσευχή που δέν είναι βραχυκύκλωμα αλλά προβολεύς, για νά στρέψη τήν προσοχή μας στον πλάινο, στα προβλήματά του... Νομίζω πως θά έπρεπε λοιπόν τώρα νά σάς πώ όλο τò τηλεφώνημά μου. Θά σάς άπασχολήσω λίγο. Θέλετε ν' άκούσετε;

Τò πρόσχαρο ύφος τής κυρίας τόν εύχαρίστησε. Καί έγινε πιό περιποιητικός:

—Έλατε τότε νά καθήσετε.

Τήν ώδήγησε στη συνεχόμενη με τò γραφείο του βεράντα. Μιά στενόμακρη μεσημέρινη τζαμαρία μεταβάλλει τò χώρο σέ θερμοκήπιο. Στις δυò πλευρές, έπάνω σέ τρία πρασινοθαμμένα σκαλοπάτια ανθίζουν ύπεροχες όλλανδικές τουλίπες, άπλώνουν φυλλόδενδρα τά κλαδιά τους και πρασινίζουν άραχνούφανα σπαράγγια. Στόν τοίχο, άπέναντι στόν ήλιο, κρέμονται τρεις σειρές ποικιλόσημα κλουθιά, και στό καθένα ένα ή περισσότερα έξωτικά πουλιά.

Ή κυρία έβγαλε ένα έπιφώνημα θαυμασμού:

—Έδω είναι παράδεισος!

—Όχι όμως σάν τόν βλοσυρό παράδεισο τού θείου μου!... Έδω τά λουλούδια σκορπίζουν τò άρωμά τους και τά πουλιά δίνουν τήν χαρά τής ώμορφιάς τους στους άλλους. Δέν κρατούν τίποτα μονάχα για τόν έαυτό τους!

—Βέβαια, συμφώνησε ή κυρία. Πώς τò λένε αυτό τò μικροσκοπικό θαυμάσιο πουλάκι με τήν κόκκινη μύτη;

—«Διαμάντι τού Μανδρινού»... Μου τόφερε από τò Τόκυο ένας φίλος μου άξιωματικός...

Και συνέχισε μόνος του, κολακευμένος από τò ένδαφέρον τής για τή συλλογή του:

Βλέπετε αυτό εκεί με τήν κόκκινη λουρίδα στό λαϊμό; Είναι «κοκκινολαίμης». Αλλά, κάτω, εκεί είναι «παραδείσια», από τή Νότιο Άφρική...

Ή συνταγματάρχης τής έδειξε μιá πράσινη πολυθρόνα νά καθήση. Έκείνη μάζεψε τις πιέτες τού φορέματός τής νά μη τσαλακωθούν, κάθισε και ξαναγύρισε στό θέμα τής:

—Γνωρίσαμε με τήν φίλη μου που τής τηλεφωνούσα, μιá οικογένεια. Πέντε παιδιά κι, όι γονείς. Μένουν όλοι μαζί σ' ένα δωμάτιο. Τò πρώτο κορίτσι είναι φυματικό, και τά μικρότερα κοιμούνται μαζί με τò άρρωστο στό ίδιο κρεβάτι. Ή πατέρας κατά βγάξει, ή μητέρα όμως είναι τò μεγαλό δράμα. Μεθυσμένη συνεχώς.

Ή «μπεκρού» είναι γνωστή σ' όλη τή γειτονιά. Όταν πήγα στό σπίτι νά τους δω, τήν έφώναξαν από τήν ταβέρνα. Ή οικογένεια θά σωζόταν άν ή μητέρα έπαυε νά πίνει. Άλλά τής έχει γίνει πιá πάθος. Πρέπει όμως νά τήν βοηθήσαμε. Γι' αυτό είπαμε, αυτό τού... κρυφακούσατε, ότι θά χρειαστεί νά προσευχηθούμε πολύ. Καταλάθατε;

Ή συνομιλητής τής είπε με ένα μορφασμό άμφιβολίας:

—Θά έλύνετε τò πρόβλημα καλύτερα άν τήν κλείνετε σέ ένα άσυλο άλκοολικών.

Ή κυρία χαμογέλασε.

—Βέβαια... Άλλά όπò τόν όρον νά υπήρχαν τέτοια άσυλα... Νά βρισκόταν κάποιος νά περιποιηθί τò άρρωστο παιδί. Νά νοιασθί τήν οικογένεια και τόσες άλλες προϋποθέσεις. Καί έπειδή όλα αυτά ήσαν άλυτα προβλήματα και λογικό θά ήταν νά τους παρατήση κανείς όπως βρίσκονται... Ή πίστις μόνον μένει νά φωτίση τò δρόμο. Για νά βρεθί κάποια λύσις, άπίθανη ίσως...

Σηκώθηκε άπ' τήν πολυθρόνα.

—Με συγχωρείτε που σάς καθυστέρησα τόση ώρα.

Ή συνταγματάρχης, όταν τò μεσημέρι ή υπηρέτριά του ή Μαργαρίτα σήκανε τά πιάτα από τò τραπέζι, τής παρήγγειλε:

—Νά πής στην κυρία τού κάτω πατώματος, νά χρησιμοποιή τò τηλέφωνο μου έλεύθερα για τις δουλειές τής... Καί νά μη με ρωτάς όταν έρχεται νά τηλεφωνήση..

Άρχισε έτσι με τήν προσφορά τού τηλεφώνου τού συνταγματάρχου, μιá άφανής συνεργασία στα έργα χριστιανικής αγάπης που άπασχολούσαν τήν γειτόνισά του... Βέβαια δέν θά έπέτρεπε ποτέ στόν έαυτόν του νά άτακουσθί ό εύθους αυτός στρατιωτικός. Άλλά όί πολυκατοικίες είναι ιδεώδη άντηγεία... Έτσι, χωρίς νά τò θέλλη άκουγε κάθε τόσο για έναν άγνωστο του ζωντανό και έμπρακτο χριστιανισμό αγάπης, που διωχέτευε σιγά-σιγά τò δικò του ρεύμα, από τò σύρμα τού τηλεφώνου στην καρδιά τού συνταγματάρχου...

Σ ήμερα σταμάτησε ό συνταγματάρχης τήν «συνεργατιά» του, έπειτα από ένα τηλεφώνημα.

—Μου έπιτρέπετε κυρία μου;

—Σάς παρακαλώ! Ήθελα μάλιστα νά σάς εύχαριστήσω για τή συμβολή σας, με τò τηλέφωνο...

Ή εκείνος προχώρησε άμέσως στό θέμα που τόν ένδιέφερε:

—Είμαι περίεργος νά μάθω τι άποτελέσματα είχατε μ' εκείνη τήν μέθυσο. Ή «προβολεύς» σάς φώτισε;

—Ή κυρία τόν κτύπησε μ' ένα χαμόγελο.

—Ή άλκοολική εκείνη γυναίκα άρχισε

νά ανανήψη, του είπε. Και τώρα φροντίζει αυτή για τα παιδιά της.

Ο συνομιλητής της θέλησε να μάθη λεπτομέρειες. Και θαύμασε τότε την εφευρετικότητα του σχεδίου.

—Δέν βρίακαμε διέξοδο, συνέχισε η κυρία. Περιμέναμε. Και όμως, δέν ήταν δυνατόν νά μὴν θελήση ὁ Θεός νά συνεργασθῆ σ' αὐτό τὸ ἔργο. Αὐτὴ ἡ πεποίθησις μᾶς ἔδωσε δύναμι. Ἐπρεπε κάτι νά ἐμπνευσθοῦμε... Ἐπιμείναμε. Μᾶς ἦρθε κάποτε ἡ ιδέα νά ἀπευθυνθοῦμε στοὺς... ταβερνιάρηδες τῆς γειτονιάς! Εἶναι καὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι, σκεφθήκαμε. Ἐχουν ψυχὴ. Καὶ ὅταν τοὺς ἐξηγήσαμε τί θέλουμε, δέχθηκαν νά συνεργασθοῦν μαζί μας. Τοὺς συγκίνησε τὸ δράμα πού ἔμαθαν ὅτι τσάκιζε τὴν οἰκογένεια τῆς «μπεκροῦς».

Ὁ παλιὸς ἀξιωματικὸς σήκωσε τὰ δασυὰ φρύδια του μ' ἐκπληξι, περιμένοντας τὴν συνέχεια.

—... Οἱ ταβερνιάρηδες ἐπέισθησαν καὶ τὴν ἔδωξαν ἀπὸ τὰ μαγαζιά τους. Εἶναι περιεργὴ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ! Ἡ στάσις τους αὐτὴ ἔφερε ἕναν ἰσχυρὸ κλονισμό στὴν ἀλκοολικὴ. Νά μὴν βρισκὴ καταφύγιο οὔτε στὴν ταβέρνα ἢ «μπεκροῦ»! Τὴν ἐπλησίασαμε τότε ἐμεῖς. Τῆς εἶπαμε ἂν θέλῃ νά γίνουμε φίλες. Τῆς φάνηκε ἀπίστευτο, δυὸ κυρίες νά θέλουν τὴν φιλία τῆς «μπεκροῦς» πού ἦταν ὁ περίγελως ὄλου τοῦ κόσμου καὶ τὴν εἶχαν διώξει κι' ἀπ' τὴν ταβέρνα; Καὶ γίνουμε φίλες. Κάτω ἀ-

πὸ τὸ φῶς τοῦ «προβολέως» πού ξέρετε....

Ὁ συνταγματάρχης τὴν κύτταξε γιὰ λίγο σκεπτικὸς καὶ ἔπειτα εἶπε ζωηρά:

—Κυρία μου, λίγο ἀκόμη καὶ θὰ με θαυραπέυετε ἀπὸ τὴν «ἀλλεργία» μου!... Ὑπάρχει λοιπὸν καὶ χριστιανισμὸς πού σκορπίζει ἄρωμα, ὡμορφία στοὺς γύρω του; Ὅπως τὰ πουλιὰ καὶ τὰ λουλούδια; Ἄχ, μού κόβετε τὴ φώρα γιὰ τὸ «κατηγορῶ» κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, πού ἔκλεινε τὴ νουβέλλα μου... Θυμᾶστε τὸν θεῖο μου; Τὸ βιβλίο πού σᾶς εἶπα ὅτι σκέπτομαι νά γράψω;

Σταμάτησε ἀπότομα, μῆκε βιαστικὸς στὸ σαλόνι καὶ ἔφερε τὴ φωτογραφία τοῦ θεῖου του, ἀπὸ τὸ ἄλμπουμ.

Προχώρησε ἔπειτα μὲ εὐθυμὴ διάθεσι στὴ βεράντα μὲ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ λουλούδια, παραμέρισε μιὰ γλάστρα ἀπὸ τὸ πράσινο βάζο, ἀνέβηκε ἐκεῖ καὶ στερέωσε τὴν φωτογραφία πάνω στὰ κλουβιά μὲ τὰ ἑξωτικά πουλιὰ. (Τὸ «διαμάντι τοῦ Μανδαρίνου» πέταξε στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ κλουβιοῦ τοῦ ἀνήσυχο). Κατέθηκε ἔπειτα, ὀπισθοχώρησε λίγα βήματα καὶ καμάρωσε τὸ ἔργο του.

—Ξαναβαπτίσου λοιπὸν θεῖε σ' αὐτὸν τὸν παράδεισο! Φώναξε

—Ἐλα!... Ἀπετάξω τῶ σατανᾶ;

Οἱ βλοσυρὲς χανδρίτσες τὸν κύτταξαν ἀτενῶς ἀπὸ τὸν τοῖχο.

—Καὶ ἔπυσεν αὐτῶ!

ΟΥΤΙΣ

«Πρέπει νά ὀμιλήσωμεν ὀπωσδήποτε, νά νικήσωμεν τὴν συστολὴν μας, τὴν ἔντροπήν μας.

Πρέπει νά δώσωμεν πάλιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ αἶσθημα τῆς εὐτυχίας».

ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΜΩΡΙΑΚ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΗΣ

Αυτήν την φοράν, ἄς ἀρχίσῃ ἡ στήλη μας μετὰ τὴν ἀπότισιν ἐπιμνημοσύνου χρέους: Ἐχομεν τὴν ἀναγγελίαν τοῦ θαυμάτου τοῦ διαπρεποῦς φυσικοῦ Arnold Sommerfeld, καθηγητοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου. Ὁ Sommerfeld εἶχε διακριθῆ ὡς ἐρευνητὴς εἰς πολλοὺς τομεῖς τῆς Φυσικῆς καὶ ἐτιμήθη ποικιλοτρόπως ἀπὸ τὴν διεθνή ἐπιστημονικὴν οἰκογένειαν. Ἄς ὑπενθυμίσωμεν, ὅτι τὸ 1948 εἶχεν ὑπογράψῃ καὶ τὴν «Δήλωσιν τῶν Ἑλλήνων Ἐπιστημόνων καὶ Λογοτεχνῶν» μετὰ ἕνα μήνυμά του, εἰς τὸ ὁποῖον τονίζει, ὅτι «τὸ ἠθικὸν θεμέλιον εἶναι τὸ σπουδαιότερον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν». Καὶ ἀκόμη ὅτι «ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη δὲν εἶναι ἐχθρὸς τῆς θρησκείας, ἀλλ' ἔχει ἐπίγνωσιν ὅτι κεῖται ἐπὶ διαφοροτικῷ πεδίῳ ἀπὸ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς».

Ὁ Arnold Sommerfeld ἀνῆκει εἰς τοὺς κορυφαίους ἐπιστήμονας οἱ ὁποῖοι, μετὰ τὸν Plank, τὸν Gustav Mie καὶ ἄλλους συνέβαλον εἰς τὸ σημειούμενον πνευματικὸν ξεκαθάρισμα καὶ τὴν ἀναγέννησιν ποῦ συντελεῖται τόσον γοργά.

ΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΜΑΣ

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά ποῦ εἰς τὴν στήλην μας γίνεται λόγος σχετικῶς μετὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ «Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος». Ἄλλως τε ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς γνωρίζει, ὀλονὲν καὶ περισσότερον, τὴν ἀθόρυβον καὶ θετικὴν ἐργασίαν του. Θὰ ἦτο ἄνωγος παράλειψις, ἂν δὲν ἐγράφομεν ὀλίγα ἑξῆς διὰ τὴν νέαν ἐπιτυχὴ προσπάθειάν του, τὴν ὀργάνωσιν τῆς «Ἐθνικῆς Ἑστίας Διδασκάλων» εἰς τὸ «Ἀχιλλεῖον» τῆς Κερκύρας.

Ἀπὸ τεσσάρων ἤδη μηνῶν συγκεντρῶνται ἐκεῖ, εἰς διαδοχικὰς σειράς, δεκάδες διδασκάλων, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ μείνουν μαζὺ εἰς κοινήν κατοικίαν, νὰ ἔρχονται

εἰς ἐπαφὴν μεταξὺ των καὶ νὰ ἐπικοινωνοῦν δι' ὀμιλιῶν καὶ ἄλλων συζητήσεων μετὰ ἐπιλεκτὰ μέλη τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Αἱ συζητήσεις αὗται ἔχουν ὡς θέμα κυρίως τὴν ἐξωσχολικὴν ἐργασίαν ποῦ ἡμποροῦν νὰ κάμουν οἱ ἐκπαιδευτικοὶ μας εἰς τὰ ἑλληνικὰ χωριά καὶ τὴν ἐπαρχίαν. Καὶ ἔχουν τόσον εὐρὸν πεδῖον δράσεως!

Ἡ εὐκαιρία τὴν ὁποίαν προσφέρει τὸ «Ἐθνικὸν Ἰδρυμα» εἰς τὸν ἀφανῆ αὐτὸν ἀγωνιστὴν, τὸν διδάσκαλον, ὀμιλεῖ βαθεῖα εἰς τὴν ψυχὴν του· τὸν ἐνισχύει καὶ τὸν ἀναζωογονεῖ. Καί, φυσικὰ, θὰ ἔχη καὶ πρακτικὰς συνεπειὰς πολλὰ εὐεργετικὰς διὰ τὰ παιδιὰ μας.

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΔΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ

Εἰς τὰ ὄσα—τόσον δίκαια ἄλλως τε—γράφομεν κατὰ καιροὺς διὰ τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα μας καὶ τὴν αὐτόχρημα ἐξυγιαντικὴν ἐπίδρασίν των μεταξὺ τῆς νεολαίας μας ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας μας καθόλου, ἔρχονται νὰ προστεθοῦν καὶ συνεχῶς νέαι μαρτυρίαι τῶν εἰδικῶν. Εἰς τὸ «Δελτίον» τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν», εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος του, περιέχεται σειρά ἐκδηλώσεων προσώπων τὰ ὁποῖα ἡγοῦνται τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως. Δὲν θέλομεν νὰ μεταφέρωμεν ἐδῶ κανὲν ἀπόσπασμα διότι δὲν πρέπει νὰ διαβασθοῦν ἀποσπάσματα, ἀλλὰ τὸ σύνολον.

Θὰ συστήσωμεν, λοιπὸν, θερμότατα, τὸ ἐν λόγῳ τεῦχος, μετὰ τὰς διατυπωμένας ὑπὸ τῶν εἰδικῶν γνώμας, νὰ διαβασθῇ ἀπὸ ὅλους ὅσοι θέλουν νὰ ἔχουν καὶ ἀρμοδιότητα καὶ προσανατολισμὸν ἐπὶ τοῦ μεγάλου τούτου θέματος ποῦ λέγεται Κατηχητικὸν Σχολεῖον.

ΕΦΟΔΙΟΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Εἰς τὸ πλαίσιον τῆς προσπάθειας διὰ τὸν πνευματικὸν ἀνεφοδιασμὸν ποῦ χρειάζεται ὁ ἀγὼν διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς

καλύτερας αῦριον, ἔχομεν τώρα νὰ παρουσιάσωμεν μίαν νέαν ἐκδοσιν, περὶ τῆς δοξαίας, μολονότι προέρχεται ἀπὸ τοὺς κέλπους τῶν «Ἀκτινῶν», θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἀποτελεῖ ἕνα πνευματικὸν ὄπλον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ πνευματικοῦ ἀγωνιστοῦ. Εἶναι τὸ βιβλίον «Ἡ κρίσις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας» τὸ ὁποῖον ἐξέδωσε τὸ Ἰνστιτούτον Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς. Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου ἔχει ἤδη γίνεαι λόγος εἰς τὰς «Ἀκτινάς» (τόμ. 1948 σ. 583). Ὡς ἕνα ἐκ τῶν κυρίων σκοπῶν του τὸ ἐν λόγῳ Ἰνστιτούτον ἔχει τὴν μελέτην τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων τῆς συγχρόνου ζωῆς καὶ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Θὰ δημοσιεύῃ δὲ τὰ πορίσματα καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς τούτης μελέτης σὺν τῷ χρόνῳ, εἰς τὴν σειράν τῶν ἐκδόσεών του.

Μὲ τὸ βιβλίον «Ἡ κρίσις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας» ἀρχίζει ἡ ἐμφάνισις σειράς ἐργασιῶν ἀναγομένων εἰδικῶς εἰς τὰ ψυχολογικὰ προβλήματα τοῦ ἐφήβου. Τὸ πρῶτον αὐτὸ βιβλίον τῆς ἐν λόγῳ σειράς περιλαμβάνει τὰς θεμελιώδεις ψυχολογικὰς ἀρχάς, ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ στηρίζεται πᾶσα προσπάθεια ἀγωγῆς τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Ἐπίσης γίνεται μία ἀντικειμενικὴ τοποθέτησις τῶν ἐπὶ μέρους προβλημάτων τῆς νεανικῆς κρίσεως καὶ χειραφέτησις ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴν νοοτροπίαν τῆς ὀλιστικῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία, ἀρνούμενη τὴν ὑπαρξίν ψυχῆς, ἐδημιούργησε μίαν πλασματικὴν μόνον εἰκόνα τῆς νεανικῆς ἡλικίας καὶ τῶν προβλημάτων τῆς.

Βεβαίως, τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀπευθύνεται κυρίως εἰς τοὺς ἐφήβους, μαθητὰς ἢ ἐργαζομένους. Ἄλλ' ἀποτελεῖ βοήθημα καὶ διὰ πάντα ἀσχολούμενον μὲ τὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ τὰ προβλήματα τοῦ συγχρόνου νέου — ἐκπαιδευτικοῦς, γονεῖς, ἱατροῦς, διανοουμένους, τοὺς ἀσχολουμένους μὲ νεανικὰς κινήσεις κλπ.

Μένει τώρα, οἱ πνευματικοὶ αὐτοὶ ἐργάται, ὅπως καὶ οἱ νέοι μας, νὰ κάμουν τὴν προσήκουσαν χρῆσιν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος προσφέρεται διὰ τὸν εὐγενῆ, ἱερόν, ἀλλὰ καὶ πολὺπλευρον καὶ δύσκολον ἀγῶνά των.

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

Τὸν περασμένον μῆνα ἐώρτασε τὰ τριάντα χρόνια ἀπὸ τῆς συστάσεώς του τὸ Σῶμα τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων. Σεμνὸς καὶ πλούσιος συγχρόνως ὁ ἑορτασμός, ἀπέτελεσε πράγματι ἕνα πνευματικὸν γεγονός ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν ἀλλὰ καὶ ὀρθοτέραν ἔννοιαν τοῦ ὄρου. Γεγονὸς πνευματικόν, τὸ ὁποῖον δικαιούται τοῦ χαρακτηρισμοῦ αὐτοῦ πολὺ περισσότερον ἀπὸ διαφόρους ἄλλας ἐπιδείξεις αἱ ὁποῖαι ἐγίναν καὶ γίνονται ἐν ὄψει τῆς τάχα τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Ἡ ἱστορία τοῦ Σώματος τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων εἶναι γνωστὴ εἰς ὅλους μας. Ὑπεμνήσθη καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν καὶ δὲν χρειάζεται νὰ γίνῃ περὶ αὐτῆς εἰδικὸς λόγος ἀπὸ τὴν στήλην μας. Ἐξ ἄλλου ὅλοι οἱ Ἕλληνες γνωρίζομεν τοὺς ἀγῶνας τοὺς ὁποίους τὸ Σῶμα αὐτὸ εἶχε νὰ κάμῃ προκειμένου νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ἀποστολήν του. Τὰ τριάντα χρόνια τῆς ζωῆς του ἦσαν τριάντα χρόνια ἀγῶνων. Ἀγῶνων νὰ συγκρατηθῆ τὸ Σῶμα, νὰ ἀρθεῖν τόσαι δυσκολαί, ἀκόμη καὶ ἀγῶνων νὰ σταθῆ ὁ Ἕλλην ἀστυφύλαξ ὄρθιος μέσα εἰς τὸν λιμὸν τῆς κατοχῆς, ἀμόλυντος ἀπὸ κάθε ὑπόνοιαν συνεργασίας μὲ τὸν κατακτητὴν, μολονότι ἦτο ὁ Ἕλλην ὁ ὁποῖος ἦτο τεταγμένος νὰ ἔχῃ καθημερινὴν ἐπαφήν μὲ αὐτόν. Ἀγῶνας κατόπιν τόσους καὶ τόσους καὶ μὲ τόσα μέτωπα! Ἀγῶνας ἀκόμη (δὲν εἶναι τὸ μικρότερον αὐτό), πότε μὲ τὴν ἀβελτηρίαν τὴν κρατικὴν, πότε μὲ τὴν ἀδιαφορίαν, τὴν πικρίαν, τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ πάντοτε μὲ τὴν πενίαν καὶ τὴν στέρησιν.

Καὶ ὅμως καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἑορτασμός τῆς τριακονταετίας δείχνει ὅτι οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ ἐστέφθησαν ἀπὸ τὴν νίκην. Πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐπὶ μαζῶν καὶ μὲ τὴν χωροφυλακὴν καὶ μαζῶν μὲ ὄπλους ἐνόπλους δυνάμεις τοῦ ἔθνους, τὸ Σῶμα αὐτὸ δικαιούται νὰ τοῦ ἐκφράσωμεν ὅλοι μας τὸν θαυμασμόν μας διὰ τὴν ἐμμονὴν του εἰς τοὺς ἀγῶνας του καὶ τὰς εὐχὰς μας νὰ συνεχισθῆ ὁ ἀγὼν αὐτὸς μὲ τὴν ἰδίαν πνοὴν καὶ πίστιν καὶ νὰ εὐρηθῇ καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν μας ἀλλὰ καὶ εἰς

τοὺς ἀρμοδίους τὴν κατανόησιν ἢ ὁποία τοῦ ἀξιῶει!

ΚΑΤΑΝΤΗΜΑ.

Δὲν ἔμπορεῖτε εὐκολὰ νὰ βρῆτε στρεπτομυκίνην, διότι δὲν εἰσάγεται, καὶ τοῦτο διότι πρέπει νὰ οἰκονομηθῇ συνάλλαγμα. Δὲν ἔμπορεῖτε νὰ βρῆτε οὔτε ἄλλα φάρμακα ἀναμφιβόλως πρῶτης ἀνάγκης διότι πρέπει καὶ τῶν φαρμάκων αὐτῶν νὰ στερηθῶμεν, δηλαδὴ πρέπει νὰ ἀρρωστήσωμεν καὶ νὰ ἀποθάνωμεν διὰ νὰ οἰκονομήσωμεν συνάλλαγμα. Δὲν ὑπάρχει ὁμοῦ κάμμιὰ δυσκολία ὡς πρὸς τὸ συνάλλαγμα προκειμένου νὰ φέρωμεν ἐδῶ χορευτριάς, αἱ ὁποῖαι παίζουσι τὸ γυμνὸ μπαλέτο καὶ ἄλλα παρόμοια, τὰ ὁποῖα καὶ εἰς τὰς χώρας ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξάγονται αὐτὰ τὰ εἶδη ἤρχισαν νὰ κουράζουσι πλέον καὶ νὰ προκαλοῦν τὴν ἀηδίαν.

Νὰ διαμαρτυρηθῶμεν ἐν ὀνόματι ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι τόσας καὶ τόσας ἀνάγκης καὶ εὐρίσκουσι τόσων καὶ τόσους παραλόγους περιορισμοὺς ἐν ὀνόματι τῆς σωτηρίας τῆς δραχμῆς, καὶ βλέπουσι νὰ σπαταλᾶται τὸ συνάλλαγμα διὰ τοιοῦτους σκοποὺς, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν σπατάλην τῆς πνευματικῆς υγείας τοῦ λαοῦ μας; Νὰ διαμαρτυρηθῶμεν ἀκόμη διὰ τὴν ἔλλειψιν οἰασδὴποτε πνευματικῆς γραμμῆς, ἀλλὰ καὶ οἰασδὴποτε ἐπισήμου ἀντιδράσεως ἐκ μέρους τῶσων καὶ τῶσων ἀρμοδίων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν ἀντιδράσει κατὰ τοῦ κακοῦ; Δὲν εἶναι σκοπὸς μας αὐτός. Σημειώνομεν ἀπλῶς τὸ γεγονός διότι βεβαίως δὲν θὰ συνεχώρουσι οἱ ἀναγνώσται μας ἐὰν καὶ ἀπὸ τὴν στήλην αὐτὴν ἐπερνοῦσεν ἀπαρατήρητον ἓνα τέτοιο κατάντημα!

Ο ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ
ΚΑΙ Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΣΚΗΝΗ

Λίαν ἀμφιβόλου σκοπιμότητος καὶ ἀξίας γεγονός ἦτο, βεβαίως, ὅτι δίδεται, καὶ δὴ

τόσων πομπῶδως, σειρὰ παραστάσεων τῆς γνωστῆς κωμωδίας τοῦ Ἀριστοφάνους «Λυσιστράτη». Ἄλλ' ἰδιαίτεράν ἐντύπωσιν προεκάλεσεν ὅτι ἠκούσθησαν διαμαρτυρίαι διὰ τὸ ὅτι εἰς τὴν κωμωδίαν αὐτὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλήθησαν καὶ ἔλαβον μέρος ἡ κυρία Κυβέλη καὶ ἄλλαι γνωσταὶ πρωταγωνίστριαι τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου, ἐγίνετο ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀπεκλήθη λογοκρισία. Ἀφηρέθησαν δηλαδὴ ὠρισμένοι λέξεις, τοῦλάχιστον αἱ πλέον ἀπάδουσαι εἰς τὸ αἶσθημα τῆς στοιχειώδους αἰδοῦς, σεμνότητος καὶ εὐπρεπείας, κατὰ τὰς συγχρόνους τοῦλάχιστον ἀντιλήψεις τῆς κοινωνίας μας, τοῦ ἔθνους μας, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἔθνους ὑπὸ τὸν οὐρανόν.

Εἰς ἐκείνους ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ ὁποῖοι διεμαρτυρήθησαν διότι δὲν ὑπεχρέωθη ἡ κυρία Κυβέλη καὶ ἄλλαι ἡθοποιοί, καὶ οἱ ἄνδρες ἡθοποιοὶ ἄλλως τε, νὰ ἐπαναλάβουσι εἰς τὴν νεοελληνικὴν τοιαύτας λέξεις καὶ εἰς τὰς διαμαρτυρίας των ἐπεκαλέσθησαν τὸ κύρος τοῦ Ἀριστοφάνους, εἰς αὐτοὺς ἄς ἐπιτραπῇ μία ἀπλή δπέμνησις. Ὅταν δ' Ἀριστοφάνης ἔγραφε τὴν κωμωδίαν δὲν τὴν ἔγραφε διὰ νὰ τὴν παίξῃ οὔτε ἡ κυρία Κυβέλη οὔτε καμμία ἄλλη κυρία, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι τότε γυναῖκες, ὅχι ὡς ἡθοποιοί, ἀλλ' οὐδὲ ὡς ἀκροάτριαι ἦσαν ἀνεκταί, ὅταν ἐπαίζοντο αὐταὶ αἱ κωμωδίαί!

Δὲν γνωρίζομεν ποῖοι ἦσαν οἱ λόγοι, καθ' ἣν στιγμὴν τόσα καὶ τόσα ἔργα τῶν ἀρχαίων δὲν ἔχουσι ἀκόμη παιχθῆ καὶ εἶναι ἄγνωστα εἰς τὸ κοινόν μας, νὰ ἐκλεγῇ εἰδικῶς ἡ «Λυσιστράτη» τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἀφοῦ ὁμοῦ ἐγίνετο αὐτὸ τὸ ὅποιον μεγάλη μερὶς τῆς κοινωνίας μας ἀπεκάλεσε μεγάλον καὶ λυπηρὸν ἀτόπημα, τοῦλάχιστον ἦτο παρήγορον ὅτι ἐγίνετο κάποια φρασιτικὴ ἀνακάθαρσις, ἢ ὁποία ἀσφαλῶς εἶναι σύμφωνος μὲ τὸ πνεῦμα καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τῶν κανονισμῶν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θεάτρου.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Είχα τὴν εὐχάριστη εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Ἐκθεση τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ μολοντί δὲν εἶχα παρὰ εὐλαχιστὸ καιρὸ στὴ διαθεσὴ μου —μόλις τρεῖς ὥρες— μπόρεσα νὰ καμαρώσω καὶ νὰ θαυμάσω, μέσα στὰ λίγα περίπτερα ποὺ πρόλαβα νὰ ἰδῶ, τὴν πιὸ ἐξαισία ἐκδήλωση τῆς ζωτικότητος καὶ τῶν δημιουργικῶν ἱκανοτήτων τῆς Φυλῆς μας. Καὶ μόνο μιά ματιά νὰ ρίξῃ κανεὶς στὰ ἐκθέματα τῶν περιπτέρων τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς λαϊκῆς βιοτεχνίας, γερμίζει ἀπὸ χαρὰ, ἱκανοποίηση καὶ ἔθνικὴ περηφάνεια.

Μέσα στὰ 6.500 δείγματα γεωργικῶν προϊόντων, ποὺ ἐκτίθενται στὸ μεγάλο περίπτερο τῆς Ἑθνικῆς Παραγωγῆς, σφύζει δλοζώντανη ἡ Ἑλληνικὴ Παραγωγή. Καὶ ὅταν ἀναλογισθῇ κανεὶς ὅτι ἡ δραστηριότης αὐτὴ ἐκδηλώνεται μὲ τόσην ὀρμὴ καὶ δύναμη ὅσπερ ἀπὸ τὴν δεκαετὴ θεομηνία τοῦ πολέμου, τῆς κατοχῆς καὶ τῆς συμμοριτικῆς ἐπιδρομῆς, αἰσθάνεται τὴν ψυχὴ του νὰ πλημμυρίζῃ ἀπὸ πιστὴ ὄχι μόνο στὴν ἐπιβίωση τοῦ ἔθνους μας, ἀλλὰ καὶ στὴ σύντομη καὶ πλήρη ἀνασυγκρότηση καὶ ἀναθιμουργία του.

Καὶ ὅταν ἔπειτα ἀντικρύψῃ τὰ ὀραϊότατα καὶ ἀφρονότατα ἐκθέματα τῆς λαϊκῆς χειροτεχνίας — κεντήματα, τεχνητὰ λουλούδια, βάζα, κανάτια, πλεκτά, χαλιά, ζωγραφικὰ ἔργα, διάφορα ἀντικείμενα οἰκιακῆς χρήσεως μὲ καλλιτεχνικὸν χαρακτήρα— καὶ σκεφθῆς ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι καμωμένα μὲ τόσην ἐμπνευση καὶ τόσην ἱκανότητα ὄχι μόνον ἀπὸ ἐπαγγελματίες τεχνίτες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄπλους ἐρασιτέχνες (τοῦ Οἴκου τῶν Τυφλῶν π.χ., τοῦ Ἰδρύματος Τραυματικῶν Πολέμου, τῆς Προνοίας Βορείου Ἑλλάδος, τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐργαζομένων Νέων καὶ ἄλλων κοινωνικῶν ὀργανώσεων), αἰσθάνεται βαθύτατα πόσο ἀστείρευτα καὶ ζωντανὰ εἶναι πάντα τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ ἀποθέματα τῆς φυλῆς σου καὶ ἐλοκλήρῳεις μέσα σου τὴν εὐτυχεῖ συναίσθησις ὅτι ἡ φυλὴ αὐτὴ δὲν πρόκειται ἀπλῶς νὰ ἐπιζήσῃ καὶ ν' ἀναθημιουργηθῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ ξαναδῶσῃ συγχρόνως, ὅπως πάντα, πολυτίμη καὶ ἀποτελεσματικὴ τὴ συμβολὴ τῆς στὸν πνευματικὸ Πολιτισμὸ.

Η ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Τὸ ἔβουρουμε βέβαια ὅτι ἔχει πιὰ καταντήσι νὰ θεωρῆται δημοσιογραφικὸν κανὼν τὸ νὰ λαμβάνῃ καὶ τὸ ἐγκλημα τὰς... τιμὰς τῆς δημοσιότητος. Οὐδέποτε ὅμως ἐφραναξίζομασθε ὅτι τὸ κατάντημα αὐτὸ θὰ ἐφθανε στὸ σημεῖο νὰ... ἀμιλλῶνται οἱ δημοσιογράφοι ποῖός θὰ κάμῃ πιὸ λεπτομερειακὴ καὶ πιὸ σπαρταριστὴ περιγραφή τοῦ ἐγκλήματος, ποῖός θὰ συγκεντρῶσῃ περισσότερα καὶ πληρέστερα... βιο-

γραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν κακοὐργο καὶ τὴν ἐγκληματικὴν του δράσην, ποῖός θὰ ἐξασφαλίσῃ πρῶτος τὴν παραστατικότερη φωτογραφία του, ποῖός θὰ κατορθώσῃ νὰ... γίνῃ δεκτός καὶ νὰ πάρῃ ἀπ' αὐτὸν... συνέντευξη! Καὶ εἶναι τόση ἡ ἀμίλλα αὐτῆ, ὥστε νὰ θεωρῆται δημοσιογραφικὸς... θρίαμβος, ὅταν ὁ δημοσιογράφος πραγματοποιήσῃ ὅλα αὐτὰ τὰ κατορθώματα καὶ ἀποκτίσῃ μὲ τὸν καιρὸ τὴν πολυτίμη αὐτὴ... εἰδικότητα, ποὺ ἐκτιμᾶται καὶ ἀνταμειβεται ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα του.

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα; Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι μὲ τὶς περιγραφὰς αὐτὰς δὲν ἐσπέφτι ἀπλῶς σὲ χαμηλότερα καὶ θλιβερώτατα βαθμὸ ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ στάθμη τοῦ τύπου μας, ἀλλὰ δημιουργεῖται συγχρόνως καὶ ἕνας σοβαρώτατος κοινωνικὸς κίνδυνος, ὁ κίνδυνος τῆς βαθμιαίας διαβρώσεως τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ καὶ πρὸ πάντων τῶν Νέων. Ἀδίστακτα πιστεύομε ὅτι μὲ τὶς περιγραφὰς αὐτὰς τῶν ἐγκλημάτων γίνονται ἕνα ἄλλο ἀληθινὸ ἐγκλημα, ποῦ, χωρὶς ν' ἀφαιρῇ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφαιρεῖ, ἀθέλητα καὶ ἀσυναίσθητα βέβαια, ἀλλὰ καὶ μὲ βουολὴ δραστηριότητα, τὴ δύναμη τῆς ἠθικῆς του ἀνοχηγῆς, ἀφαιρεῖ δηλαδὴ τὸ οὐσιασιώτερο μέρος τῆς ψυχικῆς του ζωῆς.

Νομίζομε ὅτι, μαζί μὲ τὸ μεγάλο θέμα τῆς καταπολεμήσεως καὶ τῆς καταστολῆς τῆς ἐγκληματικότητος, πρέπει νὰ μελετηθῇ καὶ τὸ φαινόμενον αὐτὸ τῆς δημοσιογραφικῆς διαφημίσεώς του, ποῦ, χωρὶς ἀμφιβολία, τὸ ἐναρρύνει καὶ τὸ ἐνισχύει.

ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ Η ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΜΑΣ!

Χαρῆς εὐαγγέλια! Ὁλόκληρο στράτευμα ἀπὸ καλλιτέχνες ὄλων τῶν φυλῶν καὶ ὄλων τῶν χρωμάτων θὰ ἐκινήσουν ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς, γιὰ νὰ ἐλθουν ἐδῶ καὶ νὰ μᾶς χαιρετοῦν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ χειμῶνος τὶς ὑπέροχες μυσταγωγίας τοῦ χοροῦ τους, τοῦ τραγουδιοῦ τους, τῶν μουσικῶν τους ἐκτελέσεων. Διαβάζομε τὰ πολυποικίλα καὶ δυσπρόφερτα ὀνόματά τους καὶ χαίρεται ἡ καρδιά μας! Διότι πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ ζήσομε χωρὶς τὰ γοητευτικὰ χοροπηδήματα, τοὺς συγκινητικὸς λαρυγγισμοὺς καὶ τὴν μαγευτικὴ δεξιότητι τῶν μεγάλων αὐτῶν ἀσπρῶν, μαῶρων καὶ κίτρινων καλλιτεχνῶν; Ἡ μόνη μας ἀνησυχία εἶναι ὅτι δὲν εἶδαμε στὸν ἀπέραντο κατάλογο καὶ μερικὰ γυμνὰ μαπαλέτα, ἐλπίζομε ὅμως ὅτι οἱ... ἀρμόδιοι δὲν θὰ παραλείψουν τελικῶς νὰ μᾶς δώσουν καὶ αὐτὴν τὴν ἱκανοποίησι. Ὅλα τὰ ἔθνη καὶ κοινωνικὰ μας ζήτηματα τὰ ἔχομε, δόξα τῷ Θεῷ, κανονίσει στὴν ἐντέλεια· οὐτε ἐρείπια πιὰ, οὐτε πρόσφους, οὐτε φτώχεια καὶ δυστυχία. Ἡ οἰκονομικὴ μας ἀνηθρότης ἔχει καταντήσῃ, ὡς γνωστόν, ἐπικινδύνως ὑπερραμικὴ, τὸ συνάλλαγμα ἐξεχειλίσει μέχρις ἀθθαθείας· πῶς ν' ἀπχλ-

λαγοῦμε λοιπὸν καλύτερα καὶ ἀποτελεσματικώ-
τερα ἀπὸ τὰ ... ἐνοχλητικὰ περισοῦμάτα μας
παρὰ φορτώοντάς τα στοὺς ἀτυχεῖς αὐτοὺς ξέ-
νους, ποὺ θὰ τοὺς ὑποβάλουμε στὸ πολύμοχθο
ἔργο τῆς φυχαγωγίας μας;

Η ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ ΤΩΝ ΘΕΑΜΑΤΩΝ

Καὶ ἂν ἀκόμα, ἀπὸ σχολαστικὴ προσήλωση
στὴν καλλιτεχνικὴ ἐλευθερία (ἀουδοσία μᾶλλον),
δπῆρχαν κάποιοι διαταγμοὶ γιὰ τὴν ἐπιβολὴ
ἐλέγχου στὶς κινηματογραφικὲς ταινίες, θὰ ἦταν
ἀρκετὸ τὸ ἀηδέστατο καὶ ταπεινωτικώτατο θέα-
μα τῶν τελευταίων τερατογρημάτων, ποὺ πα-
ρουσίασαν οἱ κινηματογράφοι μας, γιὰ νὰ σα-
ρωθοῦν ὀριστικὰ καὶ τελειωτικὰ οἱ διαταγμοὶ
αὐτοί. Δὲν πρόκειται μόνον γιὰ τὰ γνωστά πιά
καὶ συνηθισμένα γκαγκαστερικά ἔργα μὲ τοὺς
ἀναριθμητοὺς φόνους καὶ τὰ ἄλλα κακουργή-
ματα. Οἱ μεταφορικά καὶ κυριολεκτικὰ «ἐγκλη-
ματικὰ» αὐτὲς ταινίες ἔχουν τώρα ... ἐξελιχθῆ
ἐπὶ τὸ εὐγενέστερον καὶ τὸ λεπτότερον! Στὴ
θέση τῶν ὤμων φόνων ἔχουμε τώρα λεπτεπίλε-
πτες ... ἀπάγτες, ἔχουμε κλοπὲς μὲ τὸ ... γάντι
(ὄχι τὸ γάντι τοῦ ὀσημασμένου λωποδύτη, ποὺ
τὸν προφυλάγει ἀπὸ τ' ἀποτυπώματα τοῦ χερσι-
οῦ, ἀλλὰ τὸ γάντι τοῦ ... πολιτισμένου κλέ-
πτη, ποὺ τὸν προφυλάγει ἀπὸ τὰ ἠθικὰ ἴχνη
τῆς δράσεώς του), ἔχουμε τὴν ... ἠθικὴ δικαί-
ωση τῆς ἐκπορεύσεως καὶ τῆς ἀτιμίας! Καὶ
δλα αὐτὰ νὰ τὰ βλέπουν τὰ παιδιὰ μας, γιὰ νὰ
παίρνουν μαθήματα ... τέχνης καὶ ἠθικῆς!

Εἶναι ἀνάγκη, χωρὶς ἀναβολή, ὄχι μόνον νὰ
λειτουργήσῃ κανονικὰ, θητικὰ καὶ αὐστηρὰ ἡ
εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπεκταθοῦν οἱ
ἀρμοδιότητές της καὶ νὰ τῆς δοθοῦν δλα τὰ ἀ-
ναγκαῖα δικαιώματα, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐκπλη-
ρῶσῃ ἀποτελεσματικὰ τὸν ἀληθινὰ ἐξυγιαντικὸ
προορισμὸ τῆς.

ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

«Ὅλα σχεδὸν τὰ περίπτερα τῆς Ἐκθέσεως τῆς
Θεσσαλονίκης, ἀπὸ ἑλλειψή χώρου βέβαια, ἦσαν
μικρὰ, στενὰ καὶ συμπυκνωμένα. Ἄλλὰ πῶς
πολὸ ἀπ' δλα ἀσφυκτιοῦσε τὸ περίπτερο τοῦ Βι-
βλίων. Μὲ τὴν διαφορά πὼς αὐτὸ ὄχι μόνον ἀπὸ
στενότητά χώρου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ προχειρότητα
στὴν τοποθέτησή καὶ στὸ παρουσιασμα τῶν βι-
βλίων. Καὶ ἐπεὶ δὴ ἡ ἀταξία αὐτὴ δὲν ἐπιζέου-
με νὰ ὀφείλεται στὴν μεγάλη ἀγοραστικὴ κί-
νηση (ποῦ τέτοια χάρη!), πολὺ φοβούμαστε δτι
ὀφείλεται στὴν ἀπειρία καὶ ἀδεξιότητα τῶν ὀρ-
γανωτῶν τοῦ περιπτέρου. Σημειώοουμε τὴν ἐν-
τόπιστὴ μας μὲ τὴν εἰλικρίνη γιάττι εἶναι πραγ-
ματικὰ ἀταξίαστο καὶ ἀδικαιολόγητο, μέσα σὲ
καλὴν τὴν ὀργῶσαν ἐκδήλωση τῆς δημοουργικῆς
ικανότητος τοῦ λαοῦ μας, νὰ παρουσιάζεται ἔ-
τσι παραγκωνισμένη, ἀνεπαρκῆς καὶ ἀσήμαντὴ
ἡ πνευματικὴ τοῦ δημοουργία.

— Μὲ ἐξαιρετικὴ χαρὰ παρακολουθοῦμε τὴν
ἐπιτυχία ποὺ σηματοῦνται στὸ ἐξωτερικὸ ἡ μου-

σικὴ σύνθεση «Προανάκρουσμα στοὺς φαλμοῦς
τοῦ Δαβὶδ» τοῦ κ. Α. Νεζερίτη. Μετὰ τὴν ση-
μαντικὴ ἐπιτυχία τῆς στὴν Ὀλλανδία, ἐκταλε-
ται τώρα μὲ τὴν ἴδιαν ἐπιτυχία στὴν Ἀμερικὴ.
Τὸ περιοδικὸ αὐτὸ, ποὺ εἶχε τόνισι εὐθὺς ἐξ
ἀρχῆς, δταν τὸ ἔργο ἐπαίχθηκε γιὰ πρώτη φορὰ
ἀπὸ τὴν Κρατικὴν Ὀρχήστρα τοῦ θεάτρον Ἡ-
ρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, τὴν πραγματικὴ καὶ οὐσια-
στικὴν ἀξία του, αἰσθάνεται ἰδιαίτερη ἰκανο-
ποίηση γιὰ τὴν πλατεῖαν καὶ τιμητικὴ ἀνα-
γνώρισή της.

— Δὲν ἔχει βέβαια καμμὲν ἰδιαίτερη θεατρι-
κὴν ἀξία τὸ «Ἐκτο πάτωμα», ἡ Γαλλικὴ κο-
μωδία, ποὺ παίξει ὁ θίασος Κοτοπούλη. Ἄλλὰ
μέσα στὸν σωρὸ τῶν ἀσήμαντων καὶ μὲ κατώ-
τερη πνευματικὴ καὶ ἠθικὴν ἀξία ἔργων, ποὺ
παρουσίασαν οἱ θίασοὶ τῶν τελευταῶν καιρῶ τὸ
«Ἐκτο πάτωμα» στέκεται πραγματικὰ σὲ φηλό-
τερο... πάτωμα. Εἶναι ἕνα ζωντανὸ κομμάτι ἀπὸ
τὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ, μὲ τίς ἀδυναμίες της καὶ τίς
μικρότητές της, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν κρυμμένη
πάντα στὰ βάθη τῆς λαϊκῆς ψυχῆς καλωσύνη
καὶ ἀνθρωπιά, ποὺ, δταν δοθῆ ἡ κατάλληλη ἐ-
καιρία, ἀνακηθῶν πηγᾶτες καὶ ὀρηκτικές. Καὶ
δὲν εἶναι βέβαια μικρὸ πρᾶγμα νὰ δίνῃ ἕνα θεα-
τρικὸ ἔργο, ἔστω καὶ ἀνολοκλήρητῃ καὶ ἀνε-
παρκῆ, τὴν ὄραϊαν αὐτὴν εἰκόνα.

— Ἡ σκέψη ἐνὸς θιάσου νὰ παρουσιάσῃ, χά-
ριν τῶν παιδιῶν, λαϊκὰ παραμῦθια μὲ μορφή
θεατρικὴ, εἶναι βέβαια πολὺ ὄραϊα, ἀλλὰ καὶ
πολὸ... ἀνησχητικὴ. Ἡ ἔκλογὴ παραμυθιῶν
ποὺ εἶναι κατάλληλα γιὰ παιδιὰ καὶ ἡ κατάλ-
ληλὴ ἐπίσης θεατρικὴ διασκευή τους δὲν εἶναι
πράγματα εὐκόλα. Ἀπ' ἐναντίας καὶ δὺσκόλα
εἶναι καὶ πολὺ ἐπικίνδυνα. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι ποὺ
θ' ἀναλάβουν αὐτὴ τὴν ἐργασία πρέπει νὰ εἶναι
πολὸ προσεκτικοὶ καὶ νὰ ἔχουν βαθύτατη συναί-
σθηση τῆς μεγάλῃς τους εὐθύνης.

— Ἦταν ἄρα γε τόσο μεγάλη καὶ τόσο ἐπι-
γούσα ἡ πνευματικὴ ἀνάγκη, ποὺ ἔκαμε ἕνα
κρατικὸ καὶ ἕνα ἡμικρατικὸ θεατρικὸν ὀργανι-
σμὸ ν' ἀφιερῶσουν τίς καλλιτεχνικὲς τους δυ-
νάμεις στὸ ἀνέδασμα ἔργων τοῦ Ἀριστοφάνη;
Δὲν παραγινώριζουμε βέβαια τὴν ἀξία τοῦ μεγα-
λου κωμικοῦ συγγραφέως. Ἄλλὰ ἐξέρουμε συγ-
χράνως δτι ἡ ἀξία αὐτὴ, βασισμένη κυρίως σὲ
ἐπικαιρικὰς καταστάσεις, ἔχει μειωθῆ κατὰ μέγα
μέρος μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ μὲ τὴν
ριζικὴν ἀλλαγὴ τῶν κοινωνικῶν καὶ πνευματι-
κῶν συνθηκῶν. Καὶ ἐξέρουμε προπάντων δτι, ὀ-
σχετα μὲ τίς σατυρικὰς προθέσεις τοῦ συγγρα-
φέως, ἡ βωμολοχία τῶν ἔργων του δὲν εἶναι σή-
μερα οὐτε ἀπὸ ἠθικὴ οὐτε ἀπὸ καλλιτεχνικὴ
ἀποψη ἀνεκτὴ. Δὲν ἦταν λοιπὸν προτιμότερο
ν' ἀφῆναν τὸν Ἀριστοφάνη γιὰ τοὺς μελετητὰς
τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἀντὶ νὰ τὸν... ἐκθέτουν
στὸ σύγχρονο Κοινὸ, ποὺ, καὶ δταν δὲν ἀγανα-
κταί, μένει πάντως ἀδιάφορο μπροστὰ σὰ ἔργα
του; Καὶ δὲν σκέπτονται πὼς ἂν ἐξοῦσε σήμερα
ὁ Ἀριστοφάνης, μέσα στὰ τόσα προβλήματα ποὺ
ἀναταράζουν τὴν ἐποχὴν μας, θὰ ἐσαυτίριζε πρῶ-
τος ἀπ' ὄλους κατὶ τέτοιες «θεατρικὰς χιρο-
νομίες»;

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ο Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ...

(ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΣΤΕΛΛΟΥΝ)

Ξαναρχίζοντας και πάλι με τὴν καινούργια «ἀκαδημαϊκή» χρονιά, τὸ φυλλομέτρημα τῶν περιδικῶν, ἢ στὴν αὐτὴ, με χαρὰ παρουσιάζει τὰ «Μακεδονικὰ Γράμματα» τῆς Θεσσαλονίκης, «περιοδικὸ τέχνης, κοινωνικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἔρευνας» ὅπως ἀναφέρεται στὴν προμετωπίδα του. Δὲν εἶναι καινούργιο περιοδικό τὰ «Μακεδονικὰ Γράμματα». Εἶχε ὅμως διακόψει τὴν ἐκδοσὶ του, ἀπὸ λόγους οικονομικοῦς, ὅπως τίμια καὶ παστορικά ἐξηγεῖ ἕνα προλογικὸ σημείωμα. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ καινούργια ἀρχή, δταν σκαφθῆ κανεὶς πὼς πρόκειται γιὰ μιὰ πνευματικὴ ἐκδήλωσι τῆς Θεσσαλονίκης, φθάνει γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴ χαρὰ μας, πὸς συνοδεύεται κι' ἀπὸ τὴν εὐχὴ μας νὰ ριζώσῃ καὶ νὰ προκόψῃ στὴν ἐξόρμησί του αὐτὴ τὸ Θεσσαλονικιότιμο περιοδικό.

Ἄν κρίνουμε ἀπὸ τὸ πρῶτο φύλλο, πὸς ἔχουμε στὰ χέρια μας, τὰ «Μακεδονικὰ Γράμματα» πρόκειται πρῶτα - πρῶτα νὰ καθρεφτίζου τὴ μακεδονικὴ διανόησι. Δὲν εἶναι αὐτὸ οὔτε ἀδικαιολόγητο οὔτε ἀχρηστο, φυσικά. Ἄλλὰ δὲν πρέπει ποτὴ νὰ λησμονηθῆ (νὰν δεῦτερος ἔστω, κατοπινὸς σκοπός) ὅτι ἡ Θεσσαλονικὴ εἶναι ἀξία καὶ πρέπει νὰ δώσῃ μιὰ πνευματικὴ κίνησι μὲ χαρακτηριστὰ ὄχι ἀπλῶς τοπικὸ ἀλλὰ πανελληνίο.

Καὶ φαίνεται ἀκριβῆς κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο αὐτὸ φύλλο ἡ ἐπίγνωσι ἐνὸς τέτοιου προορισμοῦ. Μᾶς τὸ δεῖχνει τὸ πρῶτο ἄρθρο (Ν. Γεωργιάδῃ: «Ἡ παρούσα στιγμή») πὸς ἐξετάζει τὴ σύγχρονη πνευματικὴ κατάστασι τοῦ κόσμου καὶ τὸ χρέος πὸς ἔχουν τὰ νεῖατα. Ἄς μᾶς ἐπιτρέψου ὅμως τὰ «Μακεδονικὰ Γράμματα» τὴν ἀκλόουθη παρατήρησι — ἡ χαρὰ μας γιὰ τὴν ἐπανέκδοσὶ τους μᾶς δίνει τὸ σχετικὸ θάρρος: Περᾶσαμε μιὰν ἐποχὴ πὸς οἱ ἀνησυχίαι, ἡ ἀναζήτησι, ἡ ἀνικανοποίητη πνευματικὴ ὄψα ἀποταλοῦσαν, παρ' ὅλο τὸν ἀρνητικὸ τους χαρακτήρα, κάποια γόνιμη συμβολὴ στὴν πνευματικὴ πρόοδο τοῦ κόσμου, γιὰ τὸν τορπίλιζαν, ἐπὶ τέλους, τὴν ψεύτικη μακαριότητα τοῦ ὀλισμοῦ. Ἄλλὰ ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἐπέρασε. Προχωρήσαμε σ' ἕνα ἄλλο σκαλοπάτι: Ἡ ἐποχὴ μας ζητάει τώρα θετικότερες κατακτήσεις, ἀρχίζει νὰ πραγματώνῃ, ὅτι ἄλλοτε πολὺ ἀόριστα διαισθανόταν. Τὸ πνεῦμα, πὸς δὲν εἶναι σκέτη διανόησι ἀλλὰ τὸ ἀνώτερο στοιχεῖο τῆς ζωῆς, ἀρχίζει καὶ πάλι νὰ ξαναβρίσκῃ τὴ θέσι του στὸν ἀνθρώπινο κόσμο.

Πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνσι περιμένουμε πὼς θὰ ἐργασθεῖν καὶ τὰ «Μακεδονικὰ Γράμματα».

Ἄν χρειάζεται ἕνα ἀκόμη δεῖγμα τῆς ἀκμῆς

πὸς χαρακτηρίζει τὴς δωδεκανησιακῆς ψυχῆς, ὄριστε τὸ «Δελτίον» τῆς «Ἐνώσεως διανοουμένων Δωδεκανησίων γυναικῶν». Ἐχουν λοιπὸν οἱ γυναῖκες τῆς Δωδεκανήσου τὸ Σωματεῖο τους, πὸς ἐκδίδει καὶ τὸ ἔντυπο ὄργανό του, ἀμέσως ὕστερ' ἀπὸ τὴν Ἐπελευθέρωσι, ἀφοῦ μῆτις κίολα στὸν ἔβδομο χρόνο.

Μιὰ πὸς πήραμε στὰ χέρια τὸ Δελτίο αὐτό, θάταν παράλειψι νὰ μὴν προσέξουμε τὸ ἄρθρο «Ὁ Παῦλος καὶ ἡ σύγχρονη διανοουμένη γυναῖκα», πὸς χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν συγγραφέα του (ἀρχικά Α. Μ.) σὰν «σκέψεις ἐπάνω στὸ ἄρθρο τοῦ Π. Μελίτη «Τὸ Χρέος», Ἀκτίνας, Ἰούλιος 1951».

Κι' ἕνα ἄλλο «Δελτίον» τοῦ «Ἐπαγγελματικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν» αὐτό. Μὲ χίλιες δύο πρακτικῆς πληροφαις. Ἄλλὰ καὶ μὲ ἀρκετῆς καὶ ὁμοῖα πρακτικῆς καὶ οὐσιαστικῆς παρατηρήσεις πᾶνω σὲ γενικότερα ζητήματα: Γιὰ τὴν ἐργατικὴν πολυνομία, πὸς ἔχει κάμει ὅστε κανένας ἐργαζόμενος νὰ μὴν ξέρῃ τὰ δικαιώματά του καὶ κανένας ἐργοδότης νὰ μὴν ξέρῃ τὴς ὑποχρεώσεις του. Γιὰ τὰ ἄσμενα περιοδικά, πὸς ἔχουν πλημμυρίσει τὰ περίπτερα. Ἄλλὰ καὶ γιὰ κάτι ἄλλο ἀκόμη σημαντικότερο: Γιὰ τὰ Κατηγορητικὰ Σχολεῖα. Εἶναι ἡ ἐποχὴ πὸς ἀρχίζουν τὰ μαθήματά τους, ἀρχίζουν τὸ σφυρηλάτημα ὄχι μετᾶλλων γιὰ νὰ γίνουιν χρήσιμα ἐργαλεῖα, ἀλλὰ ψυχῶν γιὰ νὰ γίνουιν δημιουργοὶ ἐνὸς καλύτερου κόσμου. Ἦταν ἡ ἐποχὴ πὸς ἀρχζαν οἱ ἐγγραφῆς στὰ σχολεῖα αὐτά. Κανεὶς δὲν ἤφαιρε ἂν θὰ ξαναπήγαιναν νὰ παρακολουθήσου τὰ μαθήματά τους οἱ ἐκατὸν πενήντα χιλιάδες λόγου χάρι (γιὰ νὰ περιορισθεῖς στὰ σχολεῖα πὸς ὀργανώνονται ἀπὸ τὴν Ἀδελφότητα τῆς «Ζωῆς») πὸς εἶχαν γραφτῆ πέρσει. Μία συστηματικὴ προσπάθεια, μιὰ ἀληθινὴ «ἐκστρατεία», μποροῦσε νὰ τὰ κινή διπλάσια ἢ καὶ ἀκόμη περισσότερα — καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας αὐτῆς, παρ' ὅλο πὸς ἴσως ἀργοῦν νὰ ὀριμᾶσου, κανένας δὲν τὰ παραγνωρίζει, γιὰ τὴ ἔχουν ἀρχίσει κίολα νὰ φανερώωνται στὴν κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας.

Τὶ ἐκάμαμε λοιπὸν στὴν κρίσιμη αὐτὴν περίοδο; Ἐχάλασε μῆτις ὁ κόσμος στὸν καθημερινὸ τύπο, νὰ μὴ μείνῃ κανένα παιδί μακριὰ ἀπὸ τὸ Κατηγορητικό; Ἄν βρῆτε ποθενᾶ κανένα σημεῖωμα μὸς τοῦ λέτς... Ἄλλὰ τὸ «Δελτίο τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ Ἐπιμελητηρίου» δὲν ἐλησμοῦνησε τὸ χρέος του στὸ κεφάλαιο αὐτό.

Ἀπὸ τὸν Ἅγιο Φραγκίσκο τῆς Καλλιφορνίας μᾶς ἔρχεται ἕνα ἑλληνικό περιοδικό: «Ὁ Πυρὸς τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ», «ἐπίσημον ὄργανον τῆς ἡνωμένης Κοινότητος τοῦ Ἐθαγγελι-

ομοῦ. Δεκαεξή μεγάλες σελίδες. Ποικιλία στὰ περιεχόμενα, ζωντανία, κίνησι. Είναι νὰ μὴ τὸν καμαρώνῃς τὸν Ἑλληνισμό; Καί τὸ χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι καθεστὸς πὸς θὰ σοῦ προκαλέσῃ αὐτὴ τὴν εὐχάριστη ἐκτύπωσι, θὰ τὸν εὖρος συσπειρωμένον γύρω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ...

* *

Ἄς ἴδωμε τὴν μὲρ κούς παληούς μας γνώριμους: Ἡ «Ἀλήθεια» ἀπὸ τὸ Johannesburg. Ἄπ' ὅλα ἔχει τὸ καλὸ αὐτὸ περιοδικό, κι' ἄς βγαίνῃ μὲ πολὺγραφο. Είναι πάντα φανερό μέσα στὶς σελίδες του τὸ γήσιο χριστιανικὸ πνεῦμα. Τὸ νοιώθεις μὲ ἀπόλυτη βεβαιότητα, κι' ἄς μὴν ἔβρῃς κανέναν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ἐργάζονται στὸν ἀμπελώνον αὐτόν, τὸν τόσο μακρινό. Κι' ἡ ἀναζητήσεσι ἀπὸ τὸ βιβλίον ποῦ ἔχει ἐκδώσει ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» μὲ τὸν τίτλον «Πρὸς ἕνα χριστιανικὸν πολιτισμὸν» συνεχίζεται οὐ καθεστὸς φύλλον.

* *

Μία ἐντυπωσιακὴ—ἀλλὰ καὶ ἐξαιρετικὰ χρήσιμη—σκέψι παρουσιάζει τὸ πρῶτον ἀρθρον τοῦ φύλλου 7-8 τοῦ περιοδικοῦ «Ἀπόστολος Βαρνάβας» (Γαρμανοῦ Πολυζωίδου, Ἐπισκόπου Νύσσης: Σεχάσατέ τα). Ἐνὸς θηλαδῆ ὄλοι τονίζουμε καθεστὸς τὴν ἀξία τῆς μνήμης, τὸ σύντομον αὐτὸ ἀρθρον δειχνεὶ τὴν ἀνάγκη καὶ τὴν ἀξία τοῦ... νὰ ἐσχάμε: «Ἐπάρχουν πολλὰ γεγονότα τὰ ὅποια θὰ ἔπρεπε νὰ παραδώσωμεν εἰς τὸν ἄνεκτον τῆς λήθης. Περαισμέαι αμάρτια αἱ ὀποιαί ἔχουν ὁμολογηθῆ καὶ συχωρηθῆ, περασμένα γεγονότα τὰ ὅποια δὲν ἤμποροῦμεν ν' ἀλλάξωμεν, περασμένα λάθη καὶ ἀδικία ποῦ ἔγιναν ἀπὸ ἄλλους εἰς βάρος μας...».

* *

Ἄς κμαρῶσωμε τὴν μὲρ κούς δυὸ σχολικὰ περιοδικὰ ποῦ εἶναι συγχρόνως δυὸ ἐκδεδικά κατορθώματα: Εἰ αἱ ἡ «Μαθητικὴ Ἑστία», ποῦ τὴν ἐκδίδει τὸ «Παγκύπριον Γυμνάσιον», καὶ «Τὸ Περιοδικὸ μας», τῆς Νυκτερινῆς Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐμπορικοῦ καὶ Βιομηχανικοῦ Ἐπιμελητηρίου Θεσσαλονίκης. Δὲν πρόκειται γιὰ ἀπόπειρας περιοδικῶν, ὅπως θὰ μποροῦσεν κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ ἔχοντα ὅπ' ὄψει τὸν περιωρισμένον κύκλον καὶ τὰ περιωρισμένα μέσα ἐνὸς σχολείου. Ἐχουν ἀπὸ τρία τυπογραφικὰ φύλλα τὰ περιοδικὰ αὐτὰ, μὲ ὄρατον ἐξώφυλλον καὶ ἰδιαίτερα φροντισμένη ἐκτύπωσι. Καὶ εἶναι γυμνάτια ἀπὸ τὰ δείγματα τῆς ἐργασίας ποῦ συντελεῖται στὰ σχολεῖα ποῦ τὰ ἐκδίδουν.

π. κλ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γρηγορίου Παπαμιχαήλ, τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν: Μάξιμος ὁ Γραϊκός, ὁ πρῶτος φωτιστῆς τῶν Ρώσων. Ἐν Ἀθήναις, 1951.

Τριπλῆν ἐκπληξιν ἀποτελεῖ διὰ τὸν ἀναγνώστην τὸ ὀγκώδες ἐξ ὑπερβακούσιων πενήτηκοντα

σελίδων ἔργον τοῦ πολιοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ σεβαστοῦ ἀκαδημαϊκοῦ διδασκάλου κ. Γρ. Παπαμιχαήλ.

Πρῶτον, τὸν μέχρι τοῦδε γνωστὸν ὡς ἄριστον μαχητὴν τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ καλῶμου τὸν ἀποκαλύπτει ἰσάξιο, καὶ τῆς ἱστορικῆς γραφίδος χειριστὴν. Διότι ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ σοφῶ ἀκκιδημαϊκοῦ ἀποτελεῖ ἱστορικὴν πραγμασίαν ἐξ ἐκείνων ποῦ ἀφίνουν ἐποχὴν, καὶ διὰ τὸν καταρισμὸν τῆς ὀποιας ἀπητήθησαν μῆθοι καὶ κσοποι δώδεκα ἐτῶν, ὡς ὁ ἴδιος ὁ σ. ἀποκαλύπτει. Ἀλλὰ καὶ ἂν τὰ ἀπεισιώπα, τὸ κρουγάζουν εἰς τὸν ἀναγνώστην αἱ εἰκοσι περίπου σελίδες τῆς βιβλιογραφίας καὶ αἱ ὑπερκατόν σελίδες τῶν ὑποσημειώσεων, αἱ ὀποιαί, παρὰ τὴν χρησιμοποιομένην συντομογραφίαν, φθάνουν τὸ μέγεθος ἐνὸς ὀλοκλήρου βιβλίου καὶ μαρτυροῦν καὶ περὶ τοῦ ὄγκου τοῦ συλλεγέντος ὀλικοῦ καὶ περὶ τῶν τεραστίων δυσκολιῶν πρὸς ἀπεξεργασίαν καὶ κατάρταξιν του.

Ἀσύτερον, τὸ ἔργον τοῦτο παρουσιάζει εἰς τὸν ἔλληνα ἀναγνώστην μίαν ἐξαιρετον ἔλληνικὴν μορφήν τῆς ἐποχῆς τῆς Ἀναγεννήσεως, ἡ ὀποια ἦτο μέχρι τοῦδε σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τὰ ἔλληνικὰ Γράμματα. Ἄν ἐξαιρεθῶ τὸ μικρὸν τεῦχος τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, ἐκδοθὲν τὸ 1913, καὶ τὸ σχετικὸν ἀρθρον του εἰς τὴν Μεγάλην Ἐλληνικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν, ὡς ἐπίσης καὶ ὀλιγόστοιχοι σημειώσεις ἄλλων τινων μελετητῶν (σ. 6 καὶ 461-493) ὁ Μάξιμος ὁ Γραϊκός ἡ Μιχαήλ Τριδῶλης κατὰ κόσμον, ὡς ἀπέειξαν αἱ πρόσωποι ἔρευ.αι, ἦτο ἄγνωστος ὄχι μόνον γενικῶς εἰς τὸν μορτωμένον ἔλληνα, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν εἰδικόν. Καὶ ἐν τοῦτοις πρόκειται περὶ Ἐλλήνων, ἐξ ἐκείνων τῶν ὀποίων ἡ διάδοσις δημιουργεῖ ἐποχὴν καὶ οἱ ὀποιοὶ γράφουν τὴν ἱστορίαν. Διότι, ἄνευ ὑπερβολῆς, ὅπως ἡ ἱστορία τῆς Ρωσίας διαίρεται εἰς δύο περιόδους, εἰς τὴν πρὸ τῆς προσελούσεως τῆς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ εἰς τὴν μετ' αὐτὴν, τοιοῦτοτόπως καὶ ἡ ἀπὸ τῆς προσελούσεως τῆς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ἐπεχῆ τῆς διαίρεται εἰς δύο τμήματα: τὸ πρὸ καὶ τὸ μετὰ τὸν Μάξιμον.

Ἀλλὰ ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ δὲν ἀποκαλύπτει μόνον ἕνα ἱστορικὸν τάλαντον καὶ μίαν ἄγνωθεσίαν μεγάλην μορφήν, ἀλλὰ καὶ μίαν νέαν, ἀγνωστον εἰς τοὺς πολλοὺς Ἀναγεννηζιν. Πρόκειται διὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ρωσίας, ἡ ὀποια, ὅπ' τὴν θαρμουργῆν πνοὴν τοῦ μεγάλου ἐκείνου μύστου τῶν ἔλληνικῶν γραμμάτων καὶ ὅπ' τὴν ἐκ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος ἐμπνεσομένην καὶ φωτιζομένην καθοδηγήσιν του, δὲν ἀπέληξεν εἰς τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὴν ἀρνητικὴν θεμελίωσιν τῆς ἄλλης ἐκείνης Ἀναγεννήσεως τῆς Δύσεως, ἡ ὀποια τόσας κατσοτροφὰς ἐπεσορευσ καὶ ἀκόμη μέχρι σήμερον ἐπισωρεῖ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐπειδή, μάλιστα, ὁ σ. δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἐξηρὰν ἀφήγησιν μόνον τῶν ἀφορμῶντων εἰς τὸν ἦρωά του γεγονότων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἠερῶν χωματων καὶ εἰς μακρὰ κεφάλαια (π.χ. σ. 63-95, 463-482 κλπ.) ζωγραφίζει τὴν ζωερὰν πνευματικὴν καὶ πολιτιστικὴν κατάρταξιν τῆς Ρωσίας

ἀμέσως πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δράσεως τοῦ Μ.ξίμου, ἀποκτιῶμεν πολὺ ἐναργεστέραν τὴν εἰκόνα τοῦ βαθέος ἀκότους τὸ ὅποιον ἐπακράτει τότε ἐκεῖ καὶ ἐπομένως ἢ συντελεσθεῖσα Ἐναγώνησις τῆς Ρωσίας προβάλλει κατὰ πολὺ φαινοτέρα.

Ἡ μέθοδος τοῦ σ. ὅπως μὴ περιορισθῆ μόνον εἰς τὰς βιογραφικὰς περὶ τοῦ ἡρώος του πληροφορίας, αἱ ὅποιαι, σημειωτέον εἶναι πλουσιώταται καὶ ἄκρως ἐνδιαφέρουσαι, οὐδὲ μόνον εἰς τὴν συγγραφικὴν καὶ τὴν στανθῆ ἐκκλησιαστικὴν του δράσιν, ἀλλὰ τὸν ἐμφανισμὸν ἐν μέσῳ τοῦ τότε κρατουμένου περιβάλλοντος, βοηθεῖ τὸν ἀναγνώστην πρῶτον νὰ κατανοήσῃ ἀρτιώτερον τὴν μεγάλην ἐκείνην προσωπικότητα. Παρακολουθεῖ τὸν Μ.ξίμον ἐκκινουόμενα ἐκ τῆς ὑποδούλου Ἄρτης ἐνθα ἐγεννήθη εἰκοσαετίαν περίπου μετὰ τὴν Ἄλωσιν, τῇ 1470, σπουδάζοντα ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ μακρὰ ἔτη καὶ ἀναδεικνυόμενον εἰς ἐργάτην τῆς ἀναφωσμένης Ἐναγεννήσεως. Ἐπιπετα τὸν βλέπει, ὁπὸ τὴν ἐπίδρασιν προφανῶς τοῦ φλογεροῦ Ἰερωνύμου Σαβονάρδα, ἀπαρνούμενον τὸν κόσμον καὶ περιβαλλόμενον τὸν μοναχικὸν τρίβωνα, τὸν χάνει κατόπιν ἐπὶ θεατικῶν περιπτῶσεων εἰς τὴν σιγὴν τοῦ ἐρημικοῦ Ἄθω, μέχρις ὅτου τὸν ἴδῃ ἀναδυόμενον καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀχανῆ χώραν τοῦ Βορρᾶ, ξένον καὶ μόνον μεταξὺ ξένων. Περιβάλλεται ἐν ἀρχῇ διὰ τῆς αἰγλῆς τῆς αὐτοκρατορικῆς εὐνοίας, καταδιώκεται κατόπιν ὑπὸ πάντων καὶ συκοφαντεῖται, παλαίει ὁμως ἐπὶ δολοκλήρον τσαρσακονταετίαν καὶ μάχεται μέχρι τελευταίας πνοῆς. Ἀποθνήσκει μὲν ἀλλὰ δὲν καταβάλλεται, ὅτῳ δὲ μετὰ θάνατον κατακτᾷ τὴν διώκουσαν αὐτὸν χώραν καὶ ἐπιβάλλεται ὡς ὁ ἀναμορφωτὴς καὶ ὁ πνευματικὸς τῆς ἡγέτης.

Βοηθεῖται δὲ δεύτερον ὁ ἀναγνώστης διὰ τὴν κατανόησιν ἐν μέρει καὶ τὴν σημερινὴν ἀκόμην ἐν Ρωσίᾳ κατάστασιν, καίτοι τὸσον ἀλλόκοτον καὶ ξένην πρὸς τὸν φημιστὴν τῶν Ρώσων, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς. Διότι ὁ ἀναγνώστης δὲν δύναται ἢ νὰ διρωτηθῆ, εἴν ἢ σημερινὴ κατάστασις ἐν Ρωσίᾳ, παρ' ἄλλῃ τὴν Σύνοδον τῶν Ἐκατόν κεφαλαίων (τὴν σημαντικώτεραν μεταξὺ τῶν ρωσικῶν συνόδων, τὴν ὅποιαν ὀρθῶς ὁ σ. θεωρεῖ ὡς καρπὸν τῆς δράσεως τοῦ Μ.ξίμου), δὲν εἶναι ἀπότοκος δύο γεγονότων: ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἀνεπαρκείας τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας νὰ ἀγκλωπθῆ καὶ νὰ ἐνσάρκωσῃ τὸ κήρυγμα καὶ τὰς φημιστὰς γραμμάς τοῦ ἑλληνοῦ σκαπανέως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς βραδείας μὲν ἀλλ' ἀποτελεσματικῆς διεισδύσεως τῶν ἰδεῶν τοῦ Μ.ξίμου μεταξὺ τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ, διὰ τῶν ὁποίων εὐτος ἐλαβε συνειδητὴν τὸν βαθυτέρων ἐφέσεων τῆς ψυχῆς του, καίτοι αὐτὴ ἐθολώθη μετὰ ταῦτα ὁπὸ ἄλλων. Θὰ ἦτο δὲ, φρονούμεν, ἐξόχως ἐνδιαφέρον νὰ ἡρυσαντο ἢ ἐπίδρασις, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῶν ἰδεῶν τοῦ Μ.ξίμου ἐπὶ τῶν μεγάλων Ρώσων διανοουμένων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἢ ἐπίδρασις τῶν ἰδεῶν τῶν ἀντιπάλων τοῦ Μ.ξίμου, (σ. 250 ἐξ.), πολλὰ καὶ τῶν ὁποίων ἐμφανίζουσι καταπληκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐπὶ

τῶν ὁποίων στηρίζονται αἱ σήμερον ἐφαρμοζόμεναι μέθοδοι πρὸς ὑποδούλωσιν τοῦ Ρωσικοῦ λαοῦ (σ. 70, 254 ἐξ., 302 κλπ.).

Ὁὗτω τὸ ἔργον τοῦτο ἐμφανίζει διὰ πάντα μορφωμένον Ἕλληνα, ἰδίᾳ δὲ τὸν ποθουόμενον νὰ ἐργασθῆ διὰ τὴν ἐπὶ χριστιανικῶν βίαιων ἀνοικετόμησιν ἐνὸς νέου πολιτισμοῦ, ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Διὸ καὶ ὡς ἐπιστήμονας, καὶ ὡς ἀνθρώποι τοῦ πνεύματος καὶ ὡς Ἕλληνες πρέπει νὰ εἰμεθα εὐγνώμονες εἰς τὸν σ., διότι διὰ μόχθων καὶ ἐργασίας μίᾳς δολοκλήρου ζωῆς, κατάρθως νὰ ἀναστήσῃ καὶ πάλιν διὰ τὴν Ἑλλάδα μίαν πνευματικὴν μορφήν πρῶτου μεγέθους, εἰς ὃν ἤρξεν ὁ Μ.ξίμος ὁ Γραϊκός.

Ι. Ι. Κ.

Π. Ν. Τρ ε μ π έ λ α : «Ἰπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Μάρκον Ἐθαγγέλιον», Ἀθήναι 1951.

Τὸ κατὰ Μάρκον Ἐθαγγέλιον, θεωρούμενον κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους ὡς ἐπιβράχυνσις τοῦ κατὰ Ματθαίου, δὲν εἶχε τύχει μεγάλης προσοχῆς. Ἐντεῦθεν καὶ τὰ εἰς αὐτὸ ὑπομνήματα τῶν Πατέρων εἶναι ἀδύρισμα. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὁμως χρόνους ἢ ἀντίληψις αὐτῆ ἐξηλέγηθη ὡς μὴ θεδικαιολογημένη. Ἐντεῦθεν ἢ σημερινὴ βιβλιογραφία περὶ τὸ κατὰ Μάρκον Ἐθαγγέλιον εἶναι πλουσιώτατη καὶ εἰς τὴν καθολικὴν καὶ τὴν διαμαρτυρομένην θεολογίαν. Ἀτυχῶς ἢ ἑλληνικῆ ὀρθόδοξης θεολογία δὲν εἶχεν ἀκόμην τὸ εὐτύχημα νὰ κατέχῃ ἔργον, τὸ ὅποιον νὰ ἀσχοληται εἰδικῶς καὶ περὶ τὴν εἰσαγωγὴν καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ δευτέρου Ἐθαγγέλιου. Τὸ κενὸν τοῦτο συνεπληρώθη ἐσχάτως διὰ τῆς ἀκαμάτου γραφίδος τοῦ καθηγητοῦ κ. Τρ ε μ π έ λ α, ὁ ὁποῖος ἐξέδωκεν—ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ ἄλλα ἡδὴ ἐκδοθέντα «ἑπομνήματα του»—καὶ τὸ ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Μάρκον.

Τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν προορίζεται βεβαίως διὰ θεολόγους. Ἀκριβῶς ὁμως τοῦτο ἀποτελεῖ, ὡς καὶ περὶ τῶν ἄλλων «ὑπομνημάτων» προκειμένου, τὸ ἀναμφισβήτητον προσόν του. Διότι ἀποβλέπον εἰς τὸ πῶς θὰ βοηθήσῃ τὸν μὴ εἰδικὸν ἀναγνώστην νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ προβλήματα ἀφ' ἑνὸς καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν ἀφ' ἑτέρου τοῦ κειμένου, εἶναι καὶ πάλιν εὐδύνοπτον καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἀπλοῦν τὸσον εἰς τὰ προλεγόμενά του, ὅσον καὶ εἰς τὰ τὸ κείμενον καὶ τὴν παράφρασιν ἀκολουθοῦντα σχόλια.

Ὁδὴ ἦντο καὶ διὰ τοὺς θεολόγους καὶ διὰ τοὺς σπουδασίας τῶν θεολογικῶν γραμμάτων ἀποτελεῖ σπουδαῖον καὶ εὐρηγοτότατον βοήθημα, ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ σχόλια, διότι διὰ τῆς παραθέσεως τῆς ἐμπικρατοτέρας ἐρμηνείας καὶ διὰ τῆς σημειώσεως τῶν κυριωτέρων πατερικῶν καὶ ἄλλων σχολίων διευκολύνει τὰ μέγιστα καὶ ἐξοικονομεῖ κόπους καὶ ἐρσύναι, αἱ ὅποιαι ἐν πολλοῖς, ἰδίως διὰ τὸν ἐν ἀρχῇ ἐργαζόμενον, εἶναι ἀνεφικτοί.

Ἐντεῦθεν καὶ τὸ νέον τοῦτο ἔργον τοῦ πολυγραφωτάτου καθηγητοῦ ἐχαιρετίζομαι μετ' ἰδιαίτερας χαρᾶς ὅσον ἀπὸ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ποθοῦν νὰ ἴδουσι τοὺς θεοαυρούς τῆς ἁγίας Γραφῆς καθισταμένους κοινὸν κτήμα πάντων τῶν

πιστῶν, ὅσον καὶ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι στηριζόμενοι εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ θείου λόγου καὶ τὴν ἱεράν μας παράδοσιν θέλουν νὰ ἐργασθοῦν διὰ μίαν φωτισμένην, στερεάν καὶ εὐτυχιστέραν αἰτριον. Ὅλοι δὲ ἀναμένουν τὴν ταχίστην συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου κύκλου τῶν ὑπομημάτων, ἢ ὅποια, μὲ τὸν ρυθμὸν τῆς παραγωγῆς τοῦ κ. Τρεμπέλα, ἀσφαλῶς δὲν θὰ βραδύνη. Ι.Ι.Κ.

Ἄ ρ. Α. Ἄ σ π ι ὶ ὡ τ η, Ψυχιάτρου: «Ἡ κρίσις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας», ἐκδόσις δπ* ἀριθ. 2 τῆς σειρᾶς «Ψυχολογία καὶ Ζωή» τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ἰγισινῆς.

Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ἐποχὴν κατὰ τὴν ὀπίαν προβάλλει ἡ ἀνάγκη νέου προσανατολισμοῦ, εἰς τὴν καθόλου πορείαν τοῦ πολιτισμοῦ, σημαντικὸν ρόλον πρόκειται νὰ παίξῃ ἡ ἀγωγή τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Εἰδικώτερον ἡ ἀγωγή τῆς νεότητος, παντοῦ πλέον, ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας καὶ συστηματικῆς μελέτης καὶ πολλοὶ κλάδοι τῆς συγχρόνου ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης ἐργάζονται πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Μεταξὺ τῶν κλάδων τούτων ἡ ἐπιστήμη τῆς ἱατρικῆς ψυχολογίας, ἀναπτύχθησα κυρίως μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς «ψυχολογίας τοῦ βάθους», ἔχει συμβάλει σημαντικῶς διὰ τὴν τελευταίων πορισμάτων τῆς εἰς τὴν κατανόησιν τῶν ψυχολογικῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια ἀπασχολοῦν τὸν ἀνθρώπον τῆς ἐποχῆς μας καὶ ἰδίως τὸν νέον ἀνθρώπον, ὁ ὅποιος ἀντιλαμβάνεται ἤδη ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνηλίκου ζωῆς του σημαίνει νὰ συμπέτη εἰς μίαν ἱστορικὴν ἐποχὴν «καμπῆς» τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἰπὸ τὸ πρῖσμα αὐτῶν ἀκριβῶς τῶν πορισμάτων τῆς Ἰατρικῆς Ψυχολογίας ἔχει γραφεῖ καὶ τὸ νέον βιβλίον τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ἰγισινῆς «Ἡ Κρίσις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας». Ἀπευθυνόμενον «εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἑλλήνου Ἐφήβου καὶ τῶν Ἑλλήνων παιδαγωγῶν του» τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποτελεῖ εἰσαγωγὴν εἰς μίαν γενικωτέραν ἐρευναν τῶν «Ψυχολογικῶν προβλημάτων τοῦ ἐφήβου», διὰ σειρᾶς ἐκδόσεων, ἀ ὅποια ἀνγγέλλθησαν ἤδη, ὅπως: «Ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς τοῦ ἐφήβου», «Ὁ ἔφηβος καὶ ἡ οἰκογένεια», «Τὰ αἰσθητὰ μισοεντικιότητος καὶ ὁ ἔφηβος», «Ὁ ἔφηβος καὶ ἡ κοινωνία» κ. ἄ.

Νὰ κατανοήσωμεν τὰ πολλαπλᾶ ψυχολογικὰ προβλήματα τοῦ ἐφήβου πού τὸν διακρίνουν καὶ ἀπὸ τὸ παιδί καὶ ἀπὸ τὸν ἐνήλικον, καὶ πρὸ παντός νὰ τὰ ἀντιμετωπίσωμεν μὲ στοργήν, σημαίνει: δ σ. εἰς τὸν πρόλογον. Ἡ ἐπιδίωξις αὐτῆ ἐδρίσκει τὴν δικαίωσιν τῆς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπι μέρους θεμάτων τοῦ ἔργου. Διότι ὁ ἀναγνώστης συναντᾷ πλήθος παρατηρήσεων καὶ σκέψεων, ἀ ὅποια πράγματι διαφωτίζουν καὶ ὑποδοιοῦν εἰς τὴν κατανόησιν τῶν προβλημάτων τῆς ἐφηβικῆς ψυχῆς, τὰ ὅποια ἐμφανίζονται εἰς τὴν πρακτικὴν καθ' ἡμέραν ζωὴν. Ποσάκις οἱ γονεῖς, οἱ διδάσκαλοι ἢ οἱ καθ' οἰονδήποτε τρόπον ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἀγωγήν τῆς νεότητος δὲν ἐδρήθησαν πρὸ μιᾶς

παραδόξου στάσεως καὶ συμπεριφορᾶς τοῦ ἐφήβου τῶν; Καὶ ποσάκις πάλιν δὲν ἐδρήθησαν πρὸ τελείας ἀδυναμίας νὰ δώσουν μίαν ἐρημνίαν, μίαν ἐξηγήσιν εἰς τὰς συγχροισμένας καὶ ἀντιφατικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ καὶ συναισθηματικοῦ κόσμου τῶν νέων; Ἀπάντησιν εἰς τὰς διαπιστώσεις αὐτὰς ἡμπορεῖ νὰ δώσῃ μόνον ἡ συστηματικὴ καὶ συγχροισμένη ἐρευνα τοῦ ζωντανοῦ ἀνθρώπου ὡς πνευματικοῦ ψυχολογικοῦ ὄργανοῦ — παραπέμπομεν εἰς τὴν δπ* ἀριθ. 1 ἐκδόσιν τοῦ Ἰνστιτούτου «Ἡ Ἀρρώστια καὶ ἡ Ψυχὴ» — καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς «Ἡ Κρίσις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας» ἀποτελεῖ μίαν σπουδαίαν καὶ ἐπισημὰν ἀπαρχήν.

Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν προκαλεῖ ἡ πλουσιωτάτη καὶ τόσον συγχροισμένη βιβλιογραφία, ἢ ὅποια παρατίθεται εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου καὶ ἡ ὅποια ἡμπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὰ μέγιστα ὄλους ὅσοι θὰ ἤθελον νὰ ἀσχοληθοῦν συστηματικώτερον μὲ τὰ ζητήματα τῆς ἀγωγῆς ἐν γένει. Ἐπίσης δὲν μὲνει ἀπρατηρήτος καὶ ἡ ἐπιμελημένη τυπογραφικὴ ἐπεξεργασία καὶ ἐμφάνισις τοῦ βιβλίου.

Οἱ ἀναγνώσται τῶν «Ἀκτίνων», οἱ ὅποιοι γνωρίζουν ἤδη τὰς γραμμὰς καὶ τὰς κατευθύνσεις τοῦ «Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ἰγισινῆς», * θὰ ἀναμνησκόμενοι ἀσφαλῶς μὲ πολλὸ ἐνδιαφέρον τὴν συνέχισιν τῶν βιβλίων τῆς σειρᾶς «Ψυχολογία καὶ Ζωή», καρπὸν τῆς ἐργασίας καὶ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Ἰνστιτούτου.

Κ. Ι.

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

— Φ ρ. Π. Β ρ α χ ᾶ: Γεώργιος Γροσίνης. (Ἀνατύπωσις ἀπὸ τὰ «Κυριακὰ Γράμματα», τόμ. ΙΣΤ') Δευκωσία Κύπρου.

— Ἀ σ τ υ ν ο μ ῖ α Π ὄ λ ε ω ν: 1921-1951.

— Δ ρ ο ς F. B a u m g a r t e n: Πῶς πρέπει νὰ δουλεύωμε. Μετάφρ. Σ.Κ.Ι.Π. Ἀθήναι, 1951.

— Ἐ λ ἑ ν ῆ ς Λ α μ π ῖ ρ η: Τὸ πρόβλημα Λασκάρτου. Ἀπόκρισις σ' ἐκείνους πού νομίσαν πῶς τὸ λύσαν.

— Ἑ λ λ η ν ι κ ὸ ς Π ν ε σ μ α τ ι κ ὸ ς Ὁ μ ῖ λ ο ς Κ ῦ π ρ ο υ. Δελτίον Ν. Περιόδου 1949. Δευκωσία Κύπρου.

— Δ ἑ ὄ ν τ ο ς Μ ε λ ᾶ. Γεροστάθης. Ἀθήναι, 1951. Μεταφρὰ στὴ δημοτικὴ μὲ εἰκονογραφίαις.

— Τ ἰ μ ο λ ὄ ν τ ο ς Ν ἰ κ. Σ τ α υ ρ ο π ὸ λ ο υ: «Χαραγῆ» ποιήματα. Ἀθήναι 1951.

— Ρ. Α. T o r g e y: Δευκωλίαι στὴ Βίβλο. (Μετάφρ. Γ.Κ.). Ἀθήναι 1951.

— Μ ε θ ο δ ῖ ο υ Κ ο ν τ ο σ τ ᾶ ν ο υ, Μ η τ ρ ο π ο λ ῖ τ ο υ Κ ε ρ κ ῦ ρ α ς καὶ Παξῶν: Ἐγκύκλιος πρὸς τὸν Ὀρθόδοξον ἱερόν κληρὸν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν. (Ἐκδόσις δευτέρα), Ἀθήναι 1951.

* «Ἀκτίνες», τ. 1948, σ. 583.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Ε. Βαλαώρ. Θεσ/νίκη. Ὁρθαί αὐκέφεις τοῦ ἄρθρου σας «Τὸ κύριον ζήτημα». Ἀλλὰ δὲν ἀνήχθησαν εἰς συμβολὴν γενικαίως χρησιμότητος. Λέπει ἡ ἐξηγήσις τῶν παρατηρουμένων καὶ ἡ ἀποδείξις τοῦ τρόπου θεραπείας — κ. Ρ. Ο. Χρήσιμον τὸ «Ἀπολογικὸν ἐπιχείρημα». Ἀλλὰ, ὅπως ἀντιλαμβάνεσθε καὶ σεις, ἡ μεμονωμένη αὐτὴ παρατήρησις δὲν προσαρμόζεται πρὸς τὴν μορφήν τῶν περιεχομένων τοῦ περιοδικοῦ. — κ. Ἀνδρ. Κεφαλ. Κέρκυρα. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον δὲν ἐδημοσιεύθη ἡ προηγουμένη ἀποσταλείσα συνεργασία σας εἶναι ὁ ἴδιος τοῦ ἐμπόδισι ἐν δημοσιεύσει καὶ τοῖς ποιήμασι «Σὲ μίαν πεθαμένην»: Ἡ ἔλλειψις τῆς τεχνικῆς ἀριότητος. Ἄν δὲν τὸ πιστεύετε αὐτό, δὲν θὰ ἠμπούσατε νὰ προχωρήσετε. — κ. Α. Κρυφ. Καὶ τὰ δύο ποιήματα πού μᾶς στέλλετε (ἐννοούμεν τὸ «Ἐκίνημα» καὶ «Ἡ προσευχὴ μας», διότι τὰ ἄλλα ὑπερῶν) ἔχουν ἀπλότητα καὶ ἐλικρινεῖαν — εὐρίσκεισθε εἰς τὸν ὄρθον ὄρθρον. Τὸ «Ἐκίνημα», μάλιστα ζωντανεῖται, καὶ μίαν ὄρασαν ἰδέαν. Νομίζομεν ἐν τούτοις διὰ πρέπει νὰ περιμεινωμεν κατὰ ἄκομην περισσότερο ἀξιον. — Ἀντιγ. Σιδερόπ. Ὑπερῶν πολὺ τὰ «Περνάει Σταυρός» καὶ «Στήριγμά μας καὶ βήθειαι». Τὰ τρία ἄλλα πού στέλλετε διορθωμένα, ἔχουν ἀκόμη ἐλλείψεις. Ἡ «Χρᾶσθι» ἔχει περισσοτέρας, ἀλλὰ περικλείει καὶ μίαν ὄρασαν ἰδέαν. Ἀνάγκη νὰ μάθετε τὴν τεχνικὴν τῆς ποιήσεως καὶ νὰ κάνετε ἐίλογον τῶν καλύτερων ἰδεῶν. Χρειάζεται προσπάθεια. — κ. Ν. Γιατρούδ. Θεσ/νίκη. Τὸ γράμμα σας εἶναι χαριτωμένον. Καὶ τὸ ποιηματάκι σας ἐπίσης. Ἔχει ἄλλην τὴν ὠραιότητα τοῦ ἀπλ. ὄ καὶ τοῦ ἀνεπιτηδέου. Ἔχει καὶ τὴν ἀξίαν του, ἐν ἀναλογία πρὸς τὴν ἡλικίαν σας. Προχωρήστε λοιπὸν εἰς τὸν ἴδιον δρόμον — Roudis. Θεσ/σλονίκη. Τὸ «Ζτὴν ἀψοστή πηγή» δὲν ἀποτελεῖ καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν. — κ. Π. Θ. Α. Παρίσι. Δὲν ἀντιλαμβάνομεθα πλήρως τὸ νόημα τοῦ «Σὲ ἕνα γράμμα». — κ. Μ. Τσαλ. Ὡς πρώτη προσπάθεια, ὅπως μᾶς γράφετε, παρέχει ἐλπίδας. Χρειάζεται πολλὴν μελέτην. — Ἀλ. Ζακυνθ. Ἐν τῷ αὐθ. αὐθ. καὶ ἰδέα καλὴ, καὶ ἡ διαπραγματεύσιμος ὀρθολογικὴ, ὅπως ἀρμόζει. Καὶ μουσικότης δὲν λείπει. Ἀλλὰ ὁ ἄρθρον καὶ ἐσφαλμέναι ἀντιλήψεις καθὼς καὶ ἐκφραστικὰ ἀτέλεια. Δοκιμάσατε κατ' ἄλλο. — κ. Δημ. Φωτόπ. Θεσ/νίκη. Δὲν εἶναι διήγημα ἢ «Ἄγαπη» πού μᾶς ἐστειλάτε, ἀλλ' εἶναι μίαν εὐτυχιωμένην περὶ σας καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ κατὰ πολὺ σπουδαιότερον. Χαίρομεν δι' αὐτὴν τὴν ἐπικοινωνίαν μαζί σας. Ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως τὸ πεζογράφημά σας μαρτυρεῖ ἀσθηματικότην, εὐχέρειαν ἐκφράσεως, ἀκόμη καὶ ὀριζόμενα φραστικὰ εὐρήματα πού στολίζουν. — κ. Α. Σίτ. Ἄλεξανδρούπολι. Καὶ τὰ δύο ἔχουν φραστικὰς ἐλλείψεις· μὴ παρασφύρασθε ἀπὸ τὴν εὐχέρειαν κάποιου ρυθμικοῦ λόγου. — κ. Θ. Κριτίβ. Ἐν τῷ αὐθ. αὐθ. καὶ τὰ ἰδικὰ σας ἔχουν ἐκφραστικὰς ἀτελείας. Ἔχετε ὅμως κατὰ νὰ ἐπιψέ. — κ. Κ. Παπαγιάν. Κηφισσιάν. Ἔχει ἀληθινὴν πνευματικότητα ἢ πνευματικὴν πορεία τὴν ὅποιαν ἀποδίδει, μὲ ἄρρην, συναρπάζουσαν, ἐκφρασίαν, τὸ ποιήμα σας. Ὁ ὕπερικνούμενος ὄριζόμενα ἀσθενῆ ἴσως σημαίει: «ἡ ὕδρις αἰγασπάει», ὁ «χυμὸς ἀποκαθεῖ» «πυρῶνον (τὸν σπῆρον) νὰ σπείρω». — Ε. Ὁ. Ζύμαρ. Χίον. Ὁρθαί σκέψεις, ἱκαναί νὰ δώσουν πολλὴν χαρὰν μὲ τὴν ἔμπρακτον ἐφαρμογήν των. Μὴ στενοχωρησθε πού δὲν ἔγιναν ποιήματα. — κ. Μ. Μυρτ. Ἐν τῷ αὐθ.

θ. α. Ἔχετε ἔντονον τὸ αἶσθημα τοῦ ρυθμοῦ καὶ ἐκφρασίαν ζῶσαν, παρ' ὅτι ὑπεραιτεῖ ἀκόμη ἀπὸ ἀπόψεως καταρτίσεως. Καλύτερα σχετικῶς εἶναι «Ἡ νιότη τῆς ψυχῆς» καὶ τὸ «Παλαί τῆς ἀρετῆς». — κ. Κ. Παπανικηφ. Κατερίνη. Ὅπως ὁσῶς ἀντιλαμβάνεσθε, δὲν ἔχει καὶ τὸσσην ἡμῶσαν ἄν' δὲν γράφομεν ὅλοι ποιήματα. Ἀπὸ τὸ ἀποσταλὲν κρίνομεν διὰ θὰ χρειασθῆτε πολὺ νὰ προσποθήσετε. — κ. Ἀθ. Μοσκόβ. Σέρρας. Σπουδαιότερα ἔλλειψις εἶναι τὸ δὲν ἀφίεται ἀνεξήγητον τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιτυχίας. — κ. Σ. Π. Γιάνν. Δερβένιον. Δὲν ἐπετύχατε. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει. Ἄλλα εἶναι τὰ στάδια ὅπου ἡ ἐπιτυχία εἶναι ἀπαραίτητος. — κ. Γ. Γιολάν. Σέρρας. Καὶ σεις δὲν ἐπετύχατε. Ἀλλὰ ἔχετε μίαν ἀπλότητα ἡ ὅποια κάμνει ἐντύπωσιν. — Παυλιναν. Ἐν τῷ αὐθ. αὐθ. Τὸ μειονέκτημά του εἶναι ἡ κοινότοπος ἐκφρασίς. Ἀλλὰ πολὺ σπουδαιότερα εἶναι ὅσα γράφετε διὰ τὴν πνευματικὴν ὠφέλιαν τὴν ὅποια ἀποκρίνετε ἀπὸ τὸ περιοδικόν. — Ἀρετ. Κριτ. Ἐν τῷ αὐθ. αὐθ. Ἔχει βέβαια πολλὰς ἐλλείψεις, ἀλλὰ δὲν τοῦ λείπει καὶ κάποια χάρις. — κ. Α. Θαλασσινόν. Θεσσαλονίκη. Ἐπιτυχημένον τὸ ποιήμα σας, ἀλλὰ θὰ χρειασθῆτε βελτίωσις τῆς στιχογραφικῆς του. — Δνίδ. Ἀγράμπελην. Ἐν τῷ αὐθ. αὐθ. Καὶ τὸ ἰδικόν σας ποιήμα παρουσιάζει πολὺ καλὰ στοιχεῖα, ἀλλ' ὑστερεῖ εἰς τεχνικῶν. — κ. Τιμόλ. Ν. Σταυρούπολι. Τράπεζαν. Εὐχαριστοῦμε δὲ δημοσιεύσομεν προσεχῶς βιβλιοκρισίαν. — κ. Π. Βασίλ. Ἡλιοῦπολι. Τὸ ἐνδιαφέρον σας εἶναι συγκινητικόν, ἀλλ' ἡ χριστιανικὴ λογοτεχνία ἀπαιτεῖ δόκιμον τεχνικὴν τοῦ λόγου καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ τὰ προβλήματα καλλιτεργίας λογοτεχνικῶν ταλέντων εἶναι μεγάλα. Εὐχομέθα γρήγορα νὰ ἀναλάβετε καὶ νὰ συνεχίσετε πάντοτε τὴν πνευματικὴν σας πορείαν. — κ. Δημ. Κ. Θεσσαλονίκη. Τὰ ζητήματα τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς εἶναι τὰ θέματα πού ἀπασχολοῦν καὶ τὰς «Ἀκτίνας». Ἡ προσπάθεια ἀποβλέπει εἰς τὴν μορφοῦσιν ἀρίων καὶ ὀνίων ἀνθρώπων καὶ πρὸς τοῦτο ἐπικαλούμεθα τὴν συνεργασίαν ὅλων τῶν γονέων. Παρ' ὅλας τὰς σημαντικὰς δυσκολίας — καὶ τὰς ἰδικὰς σας πιθανῶς — ἐλπίζομεν διὰ θὰ ἀνοιχθῆ ὁ δρόμος διὰ τὴν ὀρθὴν καὶ πλήρη ἀγωγήν. — Τακτ. ἄναγν. Ἐν τῷ αὐθ. αὐθ. αὐθ. Εἰς τὸ γράμμα σας, ἐνῶ ἐκδηλώνετε τὸσσην ἐνδιαφέρον διὰ τὰς «Ἀκτίνας», διὰ τὸ ὅποιον σᾶς εὐχαριστοῦμεν, θὰ ἀνακαλύψετε δύο λάθη, ἐν τῷ ξαναδιαβάσατε: πρῶτον, ἐληρομένην ὄσα νὰ βάλετε τὴν ὀρογραφίαν σας, σεις, ὁ ὅποιος παραπνεύσθη διὰ χρῆσιν ψευδωνύμων εἰς τὸ περιοδικόν καὶ δεύτερον, δὲν εἶδατε τὸν κατάλογον τῶσων πραγματικῶν ὀνομάτων εἰς τὰς στήλας τοῦ περιοδικοῦ. Ἐπὶ τοῦ βέβαιου αὐτοῦ ἔχουν γράψει ἄλλως τε αἱ «Ἀκτίνας». Τὸ περιοδικὸν εἶναι ὄργανον πνευματικῆς κινήσεως καὶ ὄχι προσώπων. Ὅπου χρειάζεται νὰ μῶν ὀνόματα, μπαίνουν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἔργου, καὶ μὲ τὸ παραπάνω μάλιστα, ὡς θὰ ἰδῆτε εἰς ὅλα τὰ τεύχη. Τὴν κριτικὴν τῶν φίλων μας τὴν χρειάζομεθα βεβαίως, διότι μᾶς εἶναι πολιτισμότη, ἀλλὰ ὅτι τὸν ὄρον τῆς αὐτοκριτικῆς πρῶτον καὶ αὐτὸ πού κρίνομεν καὶ δεύτερον τῆς παρακολουθήσεως τῶν γραφομένων ὑπὸ τῶν «Ἀκτίνας». — κ. Κ. Τρ. Θεσσαλονίκη. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ ἀποκόμματα περὶ τοῦ κακοῦ κινήματου γράφου. Ὡς βέλτετε καὶ εἰς τὰς στήλας τοῦ τεύχους αὐτοῦ τὸ θέμα μᾶς ἀπασχολεῖ πάντοτε. — κ. Θεοφ. Κοτσ. Μηλ. Βόλου. Ὅλοι οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων», ὅπως πολὺ ὄρατα γράφετε, εἴμεθα συνεργάται εἰς τὴν προσπάθειαν, διὰ τὴν πνευματικὴν ἀνανέωσιν τῆς Πατρίδος μας, «Γιὰ μίαν καινούργια Ἑλλάδα».

Περιοδικὸν «Ἀκτίνας», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» — Ἐκδ. Χριστ. Ἐνθ. «Ἀκτίνας. Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύστη 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35-023 — Θεσσαλονίκης: Ἀγ. Σοφίας 38 — Πειραιῶς: Τσαμζιδῶ καὶ Κολοκοτρώνη 67. — Ὑπεύθυνος: Δ. Γ. Σαματίτης, κατοικία: Ποικίλης 5, Ἀθῆναι. — Ἐτησίαν συνδρομὴ δρχ. 25.000, ἐξωτερικῶ δολλ. 3. — Πρῶτος τυπογραφεύς: Δ. Πιπκακωνταντίνου, Μαυρομηχάλλ 176. — Χειρόγραφα, ἔηματα εὐόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Τῶν «Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας» Α. Ε. Παπαδιαμαντοπούλου 44.
Ἐκμετάλλειοι: Ἀλεξάνδρου Φιλοπούλου